היינט 24 זייטן מיט אילוסטרירטער בײלאגע

פרייז 25 גראשען

די צווייטע רשימה פון די זוכה-בגורל זונטאג
פון דער 3-טער סעריע פון אונזער גרויסען פרעמיען-קאנקורס

NAJER FOLKSBLAT

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

נייער פאלקסבלאט

№ 202	Łódź, Piątek, 29 sierpnia 1930 r.	אכטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, ה׳ אלול תר״צ	№ 202

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

דאס בעוואוסטע און לאנג-עקזיסטירענדע בית-ספר

„בית אברהם“ עם גן-ילדים

פון אברהם שלאמאוויטש

לאדז, אגראדאווא 10

טיילט מיט, אז די איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אין אלע קלאסען דויערן ווייטער.
—— די למודים הויבען זיך אן דינסטאג, ג׳ תצא, דעם 2 ווערעשען. ——
אין גן-ילדים ווערען אנגענומען קינדער פון 5 יאהר אן.

מיט אכטונג די ליייטונג.

בעקאנטמאכונג.

די פערוואלטונג

פון דער יודישער קהלה אין לאדז

מאכט דערמיט בעקאנט, אז פון דינסטאג דעם 2-טען סעפטעמבער ד. י. קומט פאר יעדען טאג פון 3 ביז 6 נאכמיטאג אין דער קאנצעלאריע פון דער אלטשטעטישער שוהל (וואלבארסקא 20)

דער פערקויף פון שטעט

קיין שום חזקות זענען נישט גילטיג.

כדי אויסצומיידען א געדראנג אין די לעצטע פאר יום־ט־טעג ווערט געבעטען בעציייטענס זיך צו בעזארגען מיט שטעט.

לאדז, דעם 29/8 1930.

צענטראלע

בית יעקב שולע

לאדז, צעגעלניאנא 3, טעל. 170-28

אכטונג בית-יעקב-שילערינס!

מאנטאג, דעם 1-טען ווזשעשיען ה. י. 10 פריה, מוז איהר זיך מעלדען אין דער קאנצעלאריע פון דער שולע, ארויסצונעהמען די שולע-לעגיטימאציעס.—

גלייכצייטיג מעלדען מיר אלע עלטערן, זיי זאלען ביז דעם אויבענדערמאהנטען טערמין אריינטראגען דעם שול-בייטראג פאר דעם ערשטען קווארטאל.

איינשרייבונגען אין די נידריגע קלאסען — ווערען נאך אנגענומען אין א בעגרעניצטער צאהל.

די ליייטונג.

א לערן=

יונגעל

צו טאמבוראציע ווערט געזוכט
צו מעלדען זיך
19 זגערזשער 19
ביים טאמבורירער גרינבוים

ווילנער=טרופע

אנס. פ. מזאה

XV יאהר

פילהארמאניע-זאל, נארוטאוויטש 20
דינסטאג ד. 2 סעפטעמבער 8.45 אווענד ווערט אויפגעפיהרט

„דער גולם“

פון ה. לייוויק. אינסצעניז. און רעזשי דוד הערמאן
פאר דער פארשטעלונג— א רעפעראט פון ראטמאן י. ליכטנשטיין

בילעטען צום פרייז פון 50 גר. ביז 3.50 שוין צו בעקומען אין קונדטור־אמט פון די: פראפ. פעראיינען, חסבאדניצא 70, אין „ארבעטער-היי קעלי פא־ר־.יאחע 20 אין אין טאג פון דער פארשטעלונג ביי דער קאסע פון פ׳להארם.

אונזער הארציגען פראלעטארישען מזל-טוב ווינשען מיר דעם ח׳

משה יאקובאוויטש און פרוי

צום געבורט פון זייער זוהן זוסמאן

די פערוואלטונג און שעכטער-קאסע ביים פליישער-ארב.-פעראיין אין לאדז

מצומק לבנו אנו מברכים בברכת מזל-טוב
את ידידנו היקר מר.

יוסף אלטמאן

לרגלי ארושיו עם העלמה מרת

מלכה שימקעוויטש

יזרח מזלכם כשמש

צבי סיוואש והפרסונל מפירמע האוזער

צו דער פערלאבונג פון אונזער
ג. בוכהאלטער
ה׳ יוסף אלטמאן
מיט פרל׳ מאניע שימקעוויטש
גראטולירען און ווינשען א גליקליכע צוקונפט.
ה. האוזער און פרוי
און זון

ראט פון די פראפ. פאריינען

ווילנער טרופע ● שטאטיש טעאטער
אנפירער מ. מזאה XV יאר צעגעלניאנא 63

מאנטיק, דעם 1-טן סעפטעמבער, 8.45 אוו. לעצטע געזעגנונגס-פארשטעלונג אין שטאטישן טעאטער, סווערט געשפילט

„גולם“ פון ב. לייוויק זרבבל

פאר דער פארשטעלונג וועט ה׳ זרבבל רעפערירן וועגן „גולם“.

בילעטן צום פרייז פון 75 גר. ביז 3,50 צו בעקומען אין דער באראבאן-ביבליאטעק וש־באדניצע 63, יעדן אוונט פון 8—10 אז. אין פארייו פון פלײשער-ארבעטער בנעושיגער 5 טעל. 146.58 יעדן טאג פון 6—9 אוונט. פאר מיטגלידער פון פר.פ. פארמינען הנחות, אין טאג פון דער פארשטעלונג אין דער קאסע פון טעאטער.

פער־באנד פון קליינהענדלער אין ווארשא

אפטיילונג אין לאדז

פעראיין פון טארג- און מארק-שטייערס

אלעקסאנדריסקא (מרדכי גבאי׳ס) 19

מיר ערקלערען אלע אונזערע מיטגלידער פון טארג- און מארק-שטייערס אז מיר זענען ארויסגעטרעטען פון קליינהענדלער - פעראיין, פאמארסקא 15 און מיר האבען געעפענט אן אייגענעם פעראיין מיט אן אפ־טיילונג פון קליינהענדלער-פערבאנד אין ווארשא. גלייכצייטיג מעלדען מיר אונזערע מיטגלידער דאס זונטאג דעם 31-טען ד.ח. 5 נאכמיטאג קומט פאר

די אלגעמיינע פערזאמלונג

מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג: וואהלען פון א פארזיצענדען מיט אסעסארען• טעטיגקייטס-בעריכט; פארלעזען די סטאטוטען; וואהלען פון א נייע פערוואל־טונג און רעוויזיאנס-קאמיסיע; פערשידענעס. מיט אכטונג

די קאמיסיע פון טארג און מארק-שטייערס

צו דער התנה פון אונזער ליבען קוזין
ה׳ אברהם רובינשטיין
מיט פרל׳ שיינדעל רובינשטיין
וואס קומט פאר היינט פרייטאג דעם 29-טען אויגוסט אין ווארשא ווינשען א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.
משה רובינשטיין און פרוי

אכטונג שטעפער-ארבייטער!

שבת, דעם 30/8 10 פריה קומט פאר אין לאקאל פון פעראיין נארוטאוויטש 50

א גרויסע פערזאמלונג

וועגען בעשטימען די הויך פון פראצענטער און טערמין פון שטרייק וואס איז בעשטימט געווארן דאנערשטאג אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג. גלייכצייטיג רופען מיר אלע כאליופניקעס וואס האלטן נישט קיין ארבייטער צו קומען צו דער פערזאמלונג.

דער אקציע-קאמיטעט פון שטעפער-ארב.

בעקאנטמאכונג.

די פערוואלטונג פון דער ווילקער שוהל

מאכט בעקאנט, אז זונטאג פ׳ תצא ד. 31/8 ד.י. הויבט מען אן

צו פערדינגען פלעצער

אויף דעם יאהר תרצ״א הב״על. דעריבער בעטען מיר אלע מתפללים און אלע, וואס ווילען דינגען פלעצער, וואס פריהער זיך צו בעזארגען מיט בילעטען, ווייל אהיים ווען קיין בילעטן נישט געשיקט ווערען.

בעמערקונג! דער בעוואוסטער חזן ה׳ ליס איז אנגאזשירט אויפ׳ן גאנצען יאהר ווי אויך דער בעקאנטער דיריגענט און קאמפאזיטאר ה׳ סאקאלאווסקי מיט א פערגרעסערטען כאר וועלען דאווגען א גאנץ יאהר יעדען שבת.

אהן בילעטען וועט קיינער נישט אריינגעלאזט ווערען, אזוי מעגער און פרויען.

די פערוואלטונג.

דאס פערדינגען פלעצער קומט פאר זונטאג פון 4—8 אוו. און יעדען טאג פון 6—9 אווענד.

8429

דעם טיפטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער שווער געטראפענער

פאמיליע קאהן צוליב׳ן פריה־צייטיגען טויט פון זייער אומפערגעסלי־כער טאכטער און שוועסטער

ג״ע קאראלא

זייט געטרייסט!

פאמיליע בארנשטיין און רובינשטיין

א קוואליפיצירטער
מאשין-שפאלער (רין)
ווערט פון זאפארט גע־זוכט צו ווענדען זיך ביי זיסער פאמארסקא 3

א לעכער-מאשין

און פערשידענע טריקא־טאזש נעהמאשינען ביליג אפצוגעבען פאמארסקא 4 ביי הענדלעם

איבערראשענדע נייעס פאר לאדז און פראווינץ!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז אין מיין לאנג-עקזיסטירענדען **לעדער-געשעפט**
20 נאוואמיעסקא 20 ווערט ערעפענט דינסטאג, דעם 2 סעפטעמבער ד. י.

אניאבטיילונג פון מענער-שיכווארג

דעטייל און הורט, וואס וועט געבען די מעגליכקייט יעדען איינציגען צו קויפען א פאר גוטע שיך פון די בעסטע אויסארבייטונג פאר שפאט ביליגע פרייזען, פון וועלכע גאנץ לאדז וועט גרשטויגט ווערען. פון די קלענסטע ביז די גרעסטע, אלע סארטען ווי: געמזאווע, כראמאווע, פון די בעסטע פריידענבערג'ס לאקיר, קאלירטע פון אלע נייעסטע פארבען, געשפאלטע און גענייטע. די שפאט ביליגע פרייזען וועלען פערעפענטליכט ווערען אין טאג פון דער ערעפענונג. יעדערער, וואס וויל האבען גוט און ביליג זאל ווארטען ביזן 2-טען סעפטעמבער ד. י. וועט ביי מיר בעקומען: געמזאווע און כראמאווע יורישע שטיוועל גוט און ביליג. געמזאווע און כראמאווע שטיבלעטען אויף גומע נישט מיט קיין שטנז. געמזאווע און כראמאווע גאנצע שנור-קאמאשען. געמזאווע און כראמאווע האלבע שנור-לאטשען. לאקירטע האלבע שנור-לאטשען פון די בעסטע פריידענבערג'ס לאקיר. שנור-לאטשען קאלירטע פון אלע נייעסטע פאסאנען פון קליין ביז גרויס אלע סארטען. פערגעסט נישט די אדרעס.

מיט אכטונג **א. מ. גאלאס** לאדז, נאוואמיעסקא 20 — טעלעפאן 158-12 —

שטאטיש טעאטער

ציגעל-גאס 63.

די לעצטע גאסטראלען-וואך פון דער **ווילנער טרופע** יאר XV

אונס. מ. מזאח. יאר XV

היינט, פרייטאג, דעם 29-טען אויגוסט, 8,45 אווענד

„גולם" פון ה. לייוויק

מארגען, שבת, דעם 30-טען אויגוסט

12 פארמיטאג	4 נאכמיטאג	9 אווענד
„שיילאק"	„קדוש השם"	דער גולם

7-קלאסיגע שולע און פרעבלשולע פון די רענאמירטע ערציהונגס-אנשטאלט

קאצענעלזאן-נאחומאב

8 נאר לודקא 8 (צווישען נאוואמיעסקא און וסכאדניא)
טעלעפאן 177-01 (פון 11 ביז 2)

קינדער אין שול-צוואנג עלטער ד. ה. פון 7 ביז 15 יאהר ווערען א געגומען אין די קלאסען: A, B, C, I, II, III, IV

אין פארבערייטונגס-קלאס A° ווערען אנגענומען ענטוויקעלטע קינדער פון 7-5½ יאהר. אין די פרעבל-שולע (שפיל-שולע) קינדער פון 3-7 י.

חוץ דעם אלגעמיינעם שול-פראגראם, קענען די ארטאדאקסישע קינדער געניסען פון **נאכמיטאג-חדר** וואו ס'ווירד געלערנט גרונדליך אלע למודי-קודש, דהיינו: חומש, רש"י, נ"ך, גמרא, ותוספות דורך מלמדים-ספעציאליסטען אונטער דער פערזענליכער השגחה און הנהלה פון בעוואוסטען למדן **ר' יעקב בנימין קאצענעלזאן**

בעמ.: די צאהל שעה'ען, ווי אויך מלמדים פאר למודי-קודש זענען היי-יאהר בעדייטענד פערגרעסטער.

פאר פיזיש שוואכע קינדער, ווי אויך פאר אונבעמיטעלטע ענגזאמירט

נאכמיטאג שולע | ביז 50% ביליגער | נאכמיטאג-פעבלשולע
נאכמיטאג חדר

ייך כשר!!!

ווער עס וויל זיך איבערצייגען, אז וויין דארף זיין גוט, כאטש ער קאסט ביליג עמפפעהלען מיר פון דער נייער ערעפענטער וויין און מעהד-פאבריק

א פלאש פון א ¼ ליטער זעהר גוטען ראדזינקעז וויין צו פאבריקס-פרייזען

נאר 65 גראשען.

מיט אכטונג

וויין-און מהד-פאבריק „פראגרעס"
2 אלטער מארק 2

בעמערקונג: צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום בעקומט מען אין ראיאן גריגעם מארק דעם אויבענדערמאנטען ¼ ליטער גוטען ראדזינקען-וויין א פלאש צום פרייז 65 גראשען ווי אויך אלע אנדערע סארטען וויינען צו פאבריקס-פרייזען אין וויין-געשעפט פ. ליפעל גרינער מארק 8.

מיט אכטונג
וויין און מעהד-פאבריק „פראגרעס"
אלטער מארק 2

וויכטיג פאר עלטערן!

די לאנג עקזיסטירענדע 7-קל. ארטאדאקסישע חדר - שולע אונטער דער אויפזיכט פון ה' **מיליך, וואלטשאנסקא 5**

מאכט בעקאנט, אז צום נייעם שול-יאהר ווערען אנגענומען תלמידים אין אלע קלאסען. די שולע איז פערפולקאמט מיט גאנץ פערטראגישע קרעפטען — לערער-ספעציאליסטען. עס ווערט געלערנט חומש-רשי, תנך, שלחן-ערוך, משניות און גמרא מיט תוספות ווי אויך לשון-קודש און דקדוק. ביי דער שולע איז ספעציעל איינגעארדענט א העברעאישע

פרעבעל-קלאס פאר אנפענגער.

בעמערקונג: צוליב דעם קריזיס האט די לייטונג בעשלאסען אנצונעהמען קינדער צו 10 זל. א חודש.
איינשרייבונגען טעגליך פון 9 א זייגער פריה ביז 12 מיטאג.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז מיין בעוואוסטער

הערן-שניידער-אטעליר

איז געווארען איבערטראגען פון לאגעווניצקא 8 **אויף זגערזשער 24**

און נעהם אן זעמטליכע בעשטעלונגען אין פיהר אויס לויט די לעצטע מאדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. מיט אכטונג

ד. קאלער, זגערזשער 24

די ראדאשיצער חסידים

פון אדומו"ר הרה"צ ר' ישראל יוסף שליט"א זענען געפאהרען עקסטרע מיט אנ'אויטא קיין ראדאשיץ נאך דעם רבי'ן, ער זאל מאכען א תלמוד-תורה אין ראדאגאשטש. ער שטייט איין ביי החסיד ר' יוסף מרדכי מאראוויץ, פלאץ וואלטשאנסקי 10, ער וועט זיין איבער שבת.

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE JóZEFA ABA

w ŁODZI, ZIELONA 10, tel. 122-12.

איינשרייבונגען פון קאנדידאטקעס אין אלע קלאסען נעהמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך פון 10—1 בייטאג.
די לעקציעס הויבען זיך אן דעם 2-טען סעפטעמבער ד. י.

Dyrektor (—) J. AB.

7-קל. מענער-שולע (z pr. szk. państw.) פון

ש. שולדענריין

29 פאלודניאווא 29

עם גן-ילדים איז די געוואונשענע שולע פאר קינדער, וואס די עלטערן ווילען זיי געבען צוזאמען מיט וועלטליכע בילדונג א שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג און גרינדליכע לעהרע אין תנ"ך, העברעאיש ווי אויך אין תלמוד.
דאס לעהר-פערסאנאל בעשטעהט פון די בעסטע פעדאגאגישע קרעפטען, אין פארבערייטונגס-קלאס ווערען אנגענומען שילער פון 5 און א האלב יאהר אהן שום קענטעניש.
איינשרייבען טעגליך אין אלע קלאסען פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 6 נ.מ.

בית-תלמוד

די לייטונג פון בעוואוסטען ארטאדאקסישען לעהר-אנשטאלט

„בית-תלמוד"

פון **אליעזר פאסטערנאק** איז לאדז

פיעטריקאווער 18) טעלעפאן 157-16
וסכאדניא 41)

מאכט בעקאנט, דאס פאר די תלמידים, וועלכע האבען געענדיגט די מחלקה ג, ווערט געעפענט

א מחלקה גבוהה

אונטער דער השגחה פון בעוואוסטע לומדים בעלי הוראה. און פאר למודי-חול וועט זיין טעטיג

8-קל. גימנאזיאל-קורסען

אונטער דער לייטונג און מיטארבייט פון בעקאנטע גימנאזיאל-פראפעסארען.

גלייכצייטיג ווערט בעקאנט געמאכט, דאס אין אונזער מוסטערהאפט איינגעארדנטען

גן-ילדים (פרעבעל-שול)

אונטער דער השגחה פון ספעציאליסטען-פעדאגאגען ווערט אנגענומען קינדער פון 5 יאהר אן, וועלכע ווערען געבראכט און א היים געפיהרט דורך א ספעציעלען מבנש.

איינשרייבונגען קומען פאר אין שול-קאנצעלאריע פון 9—2 און פון 4—7 נאכם.

די לייטונג.

חדר יסודי התורה

לאדז, אלעי 1 מאי 37 (פאטאזש-שולץ)

מיר מאכען בעקאנט דאס געעהרטע פובליקום פון לאדז אזוי ווי אונזער חדר האט פון איהר 11 יעהריגען עקזיסטענץ ערווארבען א ג"א זעהר א גוטען נאמען הן אין למודי קודש והן אין למודי חול איבער דעם האבען מיר בעשלאסען צו פערגרעסערן דאס חדר מיט נאך 2 מחלקות צעם מען די עלטערן וואס זיי' הילען אז זייערע קינדער זאלען געפיהרט ווערען מיט „תורה און דרך ארץ" צו קומען בעצייטענס אנדיגנען זייערע קינדער כל זמן עס געפינען זיך נאך פרייע פלעצער.

„וכל הקודם זכה". **הועד**

העברעאישע 7-קל. קאעדוקאציאנס-שולע

„יבנה"

צעגעלניאנא 75, טעל. 134-13

די לייטונג פון דער שולע מעלדעט, אז עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אין אלע קלאסען, ווי אויך אין די פרעבעל-שולע און A°. ביז'ן 2 טען ווזשעשען ד. י. ניי-איינגעשריבענע קינדער דארפען ביילייגען געבורטס-צייגנישען ווי אויך בעשטעטיגונגען אויף געשטעלטע פאקען.
די קאנצעלאריע פון דער שולע איז טעטיג פון 8 ביז 2 נאכמ.

Dr. Med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפילים, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

בעמט אן פון 8—10 פארמ. 1—3 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמ.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

ערשטקלאסיגער

דאמען-שניידער

און קירזשנער-ווערקשטעל

מ. ברייטשטיין, זגערזשער 24

ווידער טעטיג.

ס'ווערען אנגענומען בעשטעלונגען צום ווינטער-סעזאן, אויף פאקען- און שטאף-פאלטען, לויט די נייעסטע מאדעלען. צוגענגליכע פרייזען.

מעבעל

נייצייטל כע און סטילאווע ווי אויך טאפיצערסקע אויסארבייטונגען גאנצע איינריכטונגען און איינצעלנע געגענשטענדע צו גאנץ ביליגע פרייזען און זעהר בעקוועמע בעדינגונגען עמפפעהלט דאס נייגעעפענטע

מעבעל און טאפעצירער-געשעפט

Andrzeja 7 איינגאנג פון אלעס האשטשושקי **אנדזשעיא 7**

שלום מיט דייטשלאנד — מלחמה מיט די סאוויעטן

דאס זעבעצ טרעוויראנוס נייע פלענער פאר פוילען

פוילען זאל זיך נעמען אוקראינע און געבען דייטשלאנד פאמערן

בערלין, 28. (ספ. טעל.) די קאמוניסטישע „וועלט אם אבענד“ האט פערעפענטליכט א סענסאציאנעלע ידיעה, וועגען טרעוויראנוס נייע פלענער. לויט די דאזיגע פלענער זאל דייטשלאנד שליסען א שלום מיט פוילען, דערפאר אבער דארף פוילען ערקלערען קריג סאוויעט־רוסלאנד. דייטשלאנד וועט שטיצען פוילען מיט געלד געוועהר און אמוניציע. דער ציל פון דער מלחמה זאל זיין די פעראייניגונג פון אוקראינע מיט פוילען. דערפאר זאל דייטשלאנד בעקומען דעם פוילישען קארידאר.

געעפענט געווארען די אינטער־נאציאנאלע אגראר־קאנפערענץ אין ווארשא

ווארשא, 28. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

היינט האט זיך אין ווארשא געעפענט דער אגראר־קאנגרעס און וועלכען עס בעטייליגען זיך פארשטעהער פון אונגארן, יוגאסלאוויען, פינלאנד, רומעניען, בולגאריען, טשעכאסלאוואקיע און עסטלאנד.

אלס פארזיצענדער פון קאנגרעס איז אויסגעוועהלט געווארען דער אגראר־מיניסטער יאנטא־פאלטשינסקי.

די ערעפנונגס־רעדע האט געהאלטען מיניסטער א. עסקי וועלכער האט אנגעוויזען אז מיט איהר איניציאטיוו צו ארגאניזירען דעם קאנגרעס איז פוילען בעטרעטען דעם וועג וועלכער איז אנגעצייכענט געווארען דורך בריאנען און זיין פלאן פון פאן־אייראפא.

אין אוונט איז ביים מיניסטער זאלעסקי פארגעקומען א אויפנאהמע לכבוד די דעלעגאטען פון קאנגרעס.

פראטעסט פון דער אראבישער עקזעקוטיווע

ירושלים, 28. (יט"א טעלעגראפיש).

צום שטעלפערטרעטער פון נציב העליון סער דייוויס איז אנגעקומען א פראטעסט פון דער אראבישער עקזעקוטיווע הלמאי די רעגירונג פיהרט נישט אויס די פונדאמענטאלע פארערונג פון די אראבער. ס'איז איבערגעגעבען געווארען א פראטעסט קעגען קאנפיסקירען דעם אויפרוף וועגען פראטעסט־שטרייק.

די ענדערונג פון דער קאנסטיטוציע

וועט פארקומען דורך א פלעביסציט?

ווארשא, 28. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

דער היינטיגער „איל. ק. צ.“ וועלכער שטעהט נעהענט צו דער סאנאציע און ווערט בעטראכט אלס גוט־אינפארמירטע צייטונג, שרייבט וועגען די נאהענטסטע פאליטישע געשעהענישען אז די טעג פון סיים זענען שוין געצעהלטע און שוין גאר אינגיכען וועלען פארקומען נייע וואהלען. עס איז נאר נישט בעוואוסט צי די וואהלען צום נייעם סיים וועלען נאך פארקומען לויט דער אלטער וואהל־ארדינאציע אדער שוין לויט א נייער.

וואס שייך די ענדערונג פון דער קאנסטיטוציע, איז גאנץ מעגליך, אז דאס וועט געשעהען דורך א פלעביסציט.

וויטערדיגע ארעסטען אין מזרח גאליציע?

לעמבערג, 28. (טעלעפאניש). אין מזרח־גאליציען קומען וויטער פאר ארעסטען אין שייכות מיט די שרפות און סאבאטאזש־אקטען פון דער אוקראינישער מיליטערישער ארגאניזאציע. דער גרעסטער טייל ארעסטירטע געהערען צו דער שול־יוגענד. היינט למשל זענען אפגעפיהרט געווארען אין ארעסט פופצעהן יונגעלייט דערפון זענען געווען 8 גימנאזיסטען און 7 סטודענטען.

דערפון איז צו זעהן, אז די הויפט־אגיטאציע ווערט געפיהרט צווישען דער שול־יוגענד.

12 מיליאן לעי אויף קרעדיטען פאר די יודען אין בארשא

בוקארעשט, 28. (יט"א טעלעגראפיש).

אלס פועל יוצא פון דער יודישער אקציע, האט די רומענישע רעגירונג בעשלאסען צו אסיגנירען 12 מיליאן לעי אויף קרעדיטען פאר די יודען פון בארשא.

ערב אנ'אויפשטאנד אין ארגענטינא

פאריז, 28. (או). אין בוענאס־איירעס האט בען זיך פערשפרייט קלאנגען וועגען אנ'אטענטאט, וואס זאל זיין אויסגעפיהרט געווארען אויף דעם פרעזידענט איריגויאן.

צוליב די דאזיגע קלאנגען האט די רעגירונג קאנצענטרירט אין לא פלאטא נעבען דער הויפט־שטאט שטארקע מיליטערישע אפטיילונגען.

בוענאס איירעס. (טאו). ווי לא פרענסא מעלדעט איז אויפן דאך פון פרעזידענט איריגויאן ארויפגעשטעלט געווארען מאשינען־געוועהרען, ווייל די אויפרעגונג צווישען דער ארבייטער־בעפעלקערונג האלט אין שטייגען.

די באהן־פערוואלטונגען אויף דער פראווינץ האבען בעקומען א בעפעהל גרייט צו האלטען צוגען אויף פאל ווען מען וועט דארפען צושיקען מיליטער־אפטיילונגען אין דער הויפטשטאט.

א נייע כוואליע פון אנטי־יודישע עקסצעסען אין רומעניען

ווין, 28. (יט"א טעלעגראפיש).

פון בוקארעשט קומען אן ידיעות, אז נאכ'ן בעפרייען פון קא־דעאנו האט זיך אנגעהויבען א נייע כוואליע פון אנטי־יודישע עקסצעסען, אין האלטי נעגען כוליגאנישע סטודענטען בעפאלען דעם יוד וואר־דאן מיט זיין פרוי זיי מערדערליך צושלאגען און אונטערגעצונדען זייער הויז.

בוקארעשט, (יט"א) פון סאראקי מעלדעט מען, אז די קוזיסטישע אגיטאטארען האבען ווידער אנגעהויבען אנ'אנטיסעמיטישע פראפאגאנדע אין סאראקער קרייז. בראש פון די אגיטאטארען שטעהט איינער פון קוזאס מקורבים אינוש. בענושאן, וועלכער פאהרט ארום מיט א גאנצע באנדע קוזיסטען, און אלע דערפער און העצט אויף די פויערים געגען יודען.

פון די דערפער ווערטאפמיק און ווערטאפאמארע איז געקומען א יודישע דעלעגאציע און געמעלדעט דעם פארזיצער פון דער אוריעווער יודישער קהלה, אז די יודען פון די ביידע דערפער לעבען אין גרוים פחד, ווייל די לעהרער פון די דארפס־שולען העצען די יונגוואַרג אויסצוקוילען אלע יודען. לויט דער אינטערוועניץ פון דער אוריעווער קהלה זענען ארויסגעשיקט געווארען עטליכע זשאנדארמען מיט א בעפעהל נישט צו דערלאזען צו עקסצעסען.

אין דארף בינעשטי, אוריעווער קרייז, זענען בײַ־נאכט אריינגעקומען אין דער קרעטשמע פון דעם יודען מאיר מאשקאוויטש דער קוזיסטען פיהרער פונ'ם דארף דער דירעקטאר פון דער פאלקס־שולע וואראזאר מיט נאך צוויי פויערים. עס איז נישט אריבער קיין האלבע שעה, ווי די קוזיסטען האבען פערלאזען די קרעטשמע און דעם יודענס שטוב האט זיך אנגעצונדען פון אלע פיער זייטען, דער חשד פאלט אויף דעם קוזיסטען־פיהרער וואראזאר.

גרויסע היצען אין גאנץ אייראפא

50 גראד היץ אין שפאניען, 37 אין פאריז, 34 אין לאנדאן

טויט־פאלען פון דער היץ אין פאריז און לאנדאן

פאריז, 28. (ספ. טעל.) אין שפאניען, פראנקרייך און ענגלאנד הערשען געוואלדיגע היצען. נעכטען איז אין מאדריד נאטירט געווארען 50 גראד אין פאריז 33 און לאנדאן 34.

פאריז, 28. (ספ. טעל.) אין פאריז זענען פארגעקומען איינינע טויט־פאלען פון זונענשלאג.

פון לאנדאן מעלדעט מען, אז פון די לעצטע היצען זענען געשטארבען שוין איינינע טעג, זענען 6 פערזאן געשטארבען פון זונענשלאג. אלע קארעטקעס פון לאנדאן זענען בעשעפטיגט ביים איבערפיהרען קראנקע, אויף זונענשלאג און אפגעשוואכטע פון דער היץ.

נעכטען האט מען אין מיליטער־שפיטאל אין אלדערשאט געבראכט 19 זעלנער וואס זענען פערחלשט געווארען בעת די איבונגען.

פאריז, 28. (ספ. טעל.) די היצען אין פאריז האבען זיך אין האנערשטאגדינען טאג נאך מעהר פערשטארקט. בלויז אין פאריז זענען געווען זעקס טויט־פאלען און הונדערט קרבנות פון זונענשלאג.

פון שפאניען מעלדעט מען, אז די היץ און בילבאא איז געווען אזוי אונערטרעגליך, אז א סך פאבריקען האבען זיך געמוזט אפשטעלען.

אין א סך לאנדאנער פירמען און פאבריקען איז וועלכע עס ארבייטען פרויען און מיידלעך, איז ערלויבט געווארען די ארבייטערינס צו ארבייטען און פאר־קאסטיומען.

בערלין, 28. (ספ. טעל.) די היץ־כוואליע, וואס הערשט אין גאנץ מערב־אייראפא האט אויך דערגרייכט דייטשלאנד. אין בערלין האט היינט געהערשט אנ'אויסערגעוועהנליכער היץ.

60 מיליאן דאלאר

בעטרעפט דער ביודזשעט פון דער ניו־יארקער פאליציי

ווין, 28. (או). דער ביודזשעט פון דער ניו־יארקער פאליציי האט דערגרייכט אין לויפענדען יאהר די סומע פון 60 מיליאן דאלאר.

דער אלגעמיינער ביודזשעט פון דער שטאט ניו־יארק בעטרעפט 6 ביז 7 הונדערט מיליאן דאלאר.

26 פערזאן פערגיפטעט מיט בלארנאז

ווין, 28. (או) אין האנווער, שטאט קאלאראדא איז פון א אונבעוואוסטע סיבה געפלאצט א גרויסער רעזערוואר, וואס האט ענטהאלטען 110 טאן פליסיגען כלאר. 26 פערזאן, דערונטער איינינע פייערלעשער זענען אזוי שטארק פערגיפטעט געווארען און מ'האט זיי אין א דראהענדען צושטאנד געמוזט אפפיהרען אין א שפיטאל.

א שיפעל מיט 13 פערזאן זיך איבערגעקעהרט אויף דער ווייסעל

ווארשא, 28. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

אויף דער ווייסעל האט זיך היינט איבערגעקעהרט א שיפעל מיט 13 פערזאן, אלע פאסאזשירען זענען אראפ אונטער'ן וואסער און מען האט גערעכענט אז זיי זענען שוין דערטרונקען. מיט גרויס מיה איז דער אפטיילונג פון דער וואסער־פאליציי געלונגען זיי ארויסצוראטעווען. אלע 13 זענען אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

גרויסע קארופציע אין ניו־יארק

8 ריכטער האבען געקויפט זייערע אמטען

ווין, 28. (או.) דער ניו־יארקער פראקוראר מעלדעט, אז ער האט בעקומען ידיעות, לויט וועלכע 8 שטאטישע ריכטער האבען געקויפט זייערע אמטען פון פאליטישע פערזענליכקייטען.

דער גובערנאטאר ווייסטער וואקער האט אויפגעפאדערט די גובערנער בייצוהעלפען דער מאכט אין קאמף מיט דער אונערהערטער קארופציע.

אונזער ח' מיטארבייטער ה

משה פיינקניד

איז צוריקגעקומען פון אורלויב און נעהמט אן אינטערעסאנטען אין אלע געריכטס־ און היפאטעק־ענינים, אין פיעטריקאוו, פילסודסקיעגא 36, נעגענאיבער דער צמענטארנער אליי.

אין דער 7־קל. שולע

פון א. עדעלשטיין

9 סאכנא 9

ווערען אנגענומען שילער אין די קלאסען: I, II, III, IV, V, VI, VII.

אין פארבערייטונגס־קלאס ווערען אנגענומען קינדער פון $5\frac{1}{2}$ יאהר אן. ס'ווערט געלערנט עברי, חומש, רש"י, נ"ך, משנה, גמרא, העברעאיש דורך לעהרער ספעציאליסטען. די שילער ווערען אין שולע פאלקאם פארגעגרייט אין די יודישע גימנאזיומס אהן קאנקורס־עקזאמען אין דערהיים.

די איינשרייבונגען ווערען אנגענומען טעגליך פון 10–2 און פון 4–7.

מיט אכטונג די ליי טונג.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 25, טעל. 126-87

צוריקגעקעהרט

ספעציאל־ארצט פאר הויט־ און וועגערישע קראנקהייטען, מענער־שוועכע, אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ־שטראהלען.

נעמט אן פון 8 – 2 נאכמ. און פון 6 – 9 אוונט.

DR. MED.

L. Pikielny

אורולאג

ספעציאל־ארצט פאר נירן, בלאז און אורין־קראנקייטען

NAWROT 8, tel. 2,19-90

נעמט אן פון 7–4 אוונט.

דער שווער־געטראפענער פאמיליע ווארשאווסקי צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליכען זוהן און ברודער

נ"ע משה

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל

דוד זילבערבערג און פרוי
בנימין זילבערבערג
ל. זארזשעווסקי

אקציאנס־קאמיטעט נישט מסכים מיט ווייצמאנס ערקלערונג

„מזרחי“ אלס פראטעסט ארויסגעטרעטען פון אקציאנס־קאמיטעט — אויב ענגלאנד וועט נישט אננעהמען ערנסטע שריט בנוגע א״י וועט צוזאמענגערופען ווערען א קאנגרעס

אקציאנס = קאמיטעט טראגט אריין א נייע דעקלאראציע

בערלין, 28 (מט״א טעלעגראפיש).

די נעכטיגע ערקלערונג פון פראפ. ווייצמאן וועגען צילען פון דער ציוניסטישער ארבייט האט ארויסגערופען א שטארקע אויפרעגונג צווישען די פארשטעהער פון מזרחי אויף דער זיצונג פון אקציאנס־קאמיטעט.

אויף דער היינטיגער זיצונג האט א דעלעגאט פון מזרחי אפגעגעבען א ערקלערונג, אז אין צוזאמענהאנג מיט ווייצמאנס נעכטיגע ערקלערונג אז ענגלאנד מיינט נישט די ארט־לות פאר דער וויטערדיגער פאליטיק און ארץ־ישראל, איז דער מזרחי געצוואונגען צוריקצוציהען זיינע פארשטעהער פון אקציאנס־קאמיטעט. דער צווייטער וועט אין דער דעקלאראציע צוגעגעבען, אז דער מזרחי וועט ווייטער שטיצען די עקזעקוטיווע אין איהר ארבייט לטובת ארץ־ישראל.

די דאזיגע ערקלערונג פון מזרחי האט ארויסגערופען א קאנסטערנאציע אויף דער זיצונג. די זיצונג איז תיכף איבערגעריסען געווארען און די מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע זענען תיכף אוועק אויף א בעראטונג.

בערלין, 28 (מט״א טעלעגראפיש).

אויף דער היינטיגער זיצונג פון אקציאנס־קאמיטעט האט יוסף קאוועןן אריינגעטראגען א רעזאלוציע וואס שטעלט פעסט, אז דער אקציאנס־קאמיטעט איז נישט מסכים מיט דער ערקלערונג פון ווייצמאנען.

קאנגרעס ווערט נישט צוזאמענגערופען?

בערלין, 28 (מט״א טעלעגראפיש).

ווי די מט״א דערוויסט זיך האט די פאליטישע לאגע ביים אקציאנס־קאמיטעט בעשלאסען היינטיגעס יאהר נישט צוזאמענצורופען קיין ציוניסטישען קאנגרעס. דער בעשלוס איז אנגענומען געווארען די פעסטשטעלונג, אז אויב די ענגלישע רעגירונג, וועט נישט מסכים זיין מיט דער דעקלאראציע פון דער עקזעקוטיווע וועגען אונטערנעהמען ערנסטע שריט בנוגע ארץ־ישראל זאל די עקזעקוטיווע דאן בעשליסען צוזאמענרופען א קאנגרעס.

נייע קאמפראמיס דעקלאראציע

בערלין, 28 (מט״א טעלעגראפיש).

מט״א דערוויסט זיך, אז אין די לעצטע מינוטען איז דער עקזעקוטיווע געלונגען צו קומען צו א הסכם וועגען א פאָרמעל בנוגע א דעקלאראציע, וואס זאל צופרידענשטעלן דער „מזרחי“.

עס איז חריבער צו ערוואַרטען, אז אויף דער נייער דעקלאראציע פון דער עקזעקוטיווע וועט דער מזרחי צוריקציהען זיין אַלטימאַטום פון אקציאנס־קאמיטעט.

פון ענגלאנד איז אבהענגיג

צו ברענגען צו א פארשטענדיגונג מיט די אראבער

ערקלערט ווייצמאן אויף דער זיצונג פון אקציאנס = קאמיטעט

בערלין, 28. (יט״א טעלעגראפיש).

ווייצמאנס רעדע אויף דער זיצונג פון ציוניסטישען אקציאנס־קאמיטעט ווערט בעטראכט אלס לאקארנא־רעדע און אלס אן איינלייטונג צו א פערשטענדיגונג מיט ענגלאנד און די אראבער. די ציוניסטישע עקזעקוטיווע האט איבערגעגעבען דער ענגלישער רעגירונג א מעמאריאל וועגען די יורישע פראגראם־פאדערונגען. מיר האבען געוואונען פיל נייע פריינד — זאגט פראפ. ווייצמאן — מיר האבען מיט דער רעגירונג גערעדט אין א שארפען טאן. די אין מיט אונז, אבער זי געפינט זיך אונטער'ן איינפלוס פון די מאכטהאבער און אינדיען און עגיפטען.

דער אינהאלט פון ציוניזם איז נישט יורענשטאט נאר א מאטעריעלער פונדאמענט פאר אן אויטאנאמער פראדוקטיווער געמיינשאפט.

דאס יורישע סאלידאריטעט געפיהל — האט ווייטער געזאגט פראפ. ווייצמאן, — ערלויבט מיר נישט צו זאגען וויפיל שארפע ס'האבען אונז געברענגט די רעוואלוציאנער. נאך וואס ערוועקען די פראגע וועגען יודענשטאט? בעסער קאָאָנזירען פערציג טויזענד יורישע משפחות אין די נאהענטסטע צעהן יאהר.

מיר האבען אונזער פראגראם פארגעשלאגען דער ענגלישער רעגירונג און פון איהר איז איצט אפהענגיג ברענגען צו א שטופענווייזער פערשטענדיגונג מיט די אראבער.

מעטעאראלאגישע סטאציעס אויפ'ן פאלאר געביט

פעטראגראד, 28. (סס. טעל). ווא תאלם אפ בעראטונגען די אינטערנאציאנאלע פאלאר־קאמיסיע מיט דער בעטייליגונג פון דעלעגאטען פון ענגלאנד, פראנקרייך, דייטשלאנד, יאפאן און די סקאנדינאווישע לענדער.

היינט איז אנגענומען געווארען א בעשלוס, אז אין דער נאהענטסטער צייט זאל געשאפען ווערען אין די פאלאר־געגענדען א ריי מעטעאראלאגישע סטאציעס.

א שיפס־קאטאסטראפע ביי ניו־יארק

דער קאפיטאן און 30 מאטראסען דערטרונקען געווארען

לאנדאן, 28. (סס. טעל.) ביי קוניי איילענד האט זיך א פאסאזשיר־שיף צוזאמענגעשטויסען מיט א פראכט־שיף. דער קאפיטאן פון דער פאסאזשיר־שיף און דרייסיג מאטראסען זענען דערטרונקען געווארען.

הונדערטער זשורנאליסטען פון דער גאנצער וועלט

ווארטען אפ דעם טויטען קערפער פון געפונענעם פאלאר־פארשער

בערלין, 28. (סס. טעל.) קיין טראמסע זענען אנגעקומען איינינע הונדערט זשורנאליסטען פון דער גאנצער וועלט בכדי אפצווארטען די שיף „בראטוואג“ אויף וועלכער עס געפינט זיך דער טויטער קערפער פון אנדרעי און זיינע צוויי חברים.

Dr. med. J. Szmerłowski

Akuszer ginekolog

האט בעגיינט די אויפנאהמען

פיעטריקאווער 17

נעמט אן פון 4–7 אוונט

עלעגאנטע פרויען

נוצען אויס דעם פעוקויף פון פערשידענע מאדערנע פאלקעס מיט נאטירליכע

פאריזער שרינדען

בעשטעלונגען ווערען ערשטקלאסיג אויסגעפיהרט

קאנסטאנטינער 15, צוסער,

מעדליך פריזערקעס קענען זיך מעלדען.

טליתים־פאבריק

אויסארבייטונג פון וואלענע, האלב וואלענע, זיידענע טליתים כמו טעריקישע, קאלאמעיער, ווי אויך טלית קטנים, הורט און דעטייל מיט אויספערטיגונג, אויך גארטלען, שפאניעס און ציצית

צו בעקומען ביליגער ווי איבעראל, ביי

א. ח. ציטרינאווסקי, קאמיענא 1

אין 2. טויער פא טער. קומט איבערצייגט אייך!

בעמערקונג: סווערען אויך אנגענומען אלטע טליתים צום וואשען.

Dr. med.

Szarlota Eigerowa

POWRÓCIŁA.

Dr. med. A. Kryński

הויט־און־ווענערישע ק־פנק. רענטגען־הייל־גאבינעט

שענקעוויטשא 34, טעלעפאן 146-10

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 5 ביז 7 נאכמיטאג

יונגלעך

צו זינגען קענען זיך מעלדען טעגליך א גאנצען טאג ביים דיריגענט רובין

זאכאדניא 20

אין דער 7 קלאסיגער שולע פון

יצחק גאלדבערג

Aleja I Maja 16, Tel. 127-98

ווערן אנגענומען איינשרייבונגען פון תלמידים צום נייעם שול־יאר 1930/31

די דאזיגע שולע, וועלכע האט זיך שוין זייט יאהרען לאנג קונה שם־געווען אלס מוסטערהאפטע צווישען דער ארט לעהר־אנשטאלטען אין אונזער שטאט — ווערט פון נייעם שול־יאהר אן אי״ה ווידער אוועקגעשטעלט דורך נייע פעדאגאגישע קרעפטען פון לעהרער ספעציאליסטען און מלמדים מומחים, יראים ושלמים אויף דער העכסטער מדרגה פון איהר אויפגאבע

די גרעסטע ענערגיע און אנשטרענגונג וועלען אבער פערווענדעט ווערען אויף למודי קודש: חומש־רש״י, נ״ך, שלחן־ערוך, משניות און גמרא מיט תוספות, ווי אויך לשון־קדש און דקדוק.

אויסער די כתות און קלאסען פאר די שול־פליכטיגע תלמידים, איז אין דער שולע ספעציעל איינגעארדנעט א קלאס פאר אנפענגער, וועלכע אונטערליגען נאך נישט קיין שול־צוואנג, צוועקטועל פאר אונגעפעהר 6־יאהריגע קינדער. און אויך בנוגע צו די „תינוקות של בית רבן“ ווערט אין דער דאזיגער לעהר־אנשטאלט ענגפלעקט א קלאסאלער עיפאלג סיי אין די למודים סיי אינ'ם עכט־יודישען חינוך.

א שפולער(ין)

און 2 ארבייטער צו סוויטער־מאשינען קענען זיך מעלדען ביי פייקום

אלעקסאנדריסקא 14

(מרדכי גבאים־גאס)

א יונגערמאן

פון א שטענדיגע עלטערן, וועלכער איז בעקאנט און קריסטל כער נעבנבר, וייענדיג אינקאמטענט זוכט בעשעפטיגונג ביי וואס ס'זאל נישט זיין, שפערטען אין ארטיג. פון דער צייטונג אונטער Ch. G.

איילט

צו פערקויפען ביליג

פאדזשעטשנא 15 און נאוואזעגרזשער 2 נעבען דער דאלנא גאס. 8374

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן.

נאר 3 פארשטעלונגען פאר'ן אפפאהרען נאך אויסלאנד פון

מאריס לאמפע און פאני מענדעלעוויטש

שלוס פון סעזאן! שבת, 4 נאכמיטאג שלוס פון סעזאן!

פרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל.

זשידובקא

שפאנישע אונקווניציע אין 4 אקטען פון י. לערנער

ראלען: אליעזר – מאריס לאמפע

רחל – פאני מענדעלעוויטש.

שבת, דעם 30־טן, זונטאג, דעם 31־טן, 9 אוו. — פרייזען פון 80 גר. ביז 3 זל.

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעמיערע!

דער אייביגער נאר

לעבענסבילר אין 4 אקטען, מיט מ. לאמפע און פ. מענדעלעוויטש אין די הויפטראלען.

עס נעמט אנטייל דאס גאנצע פערזאנאל. בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

פערפומעריע, זאוואדזקא 5

די גוט־בעקאנטע

די גוט־בעקאנטע

עמפפעהלט צום איצטיגען סעזאן א רייכען אויסוואהל פון די בעסטע

פערפומען

פודערן

טואלעט־זייפען

קעלנישע און בלומען־וואסערן

קאסמעטיק אין און אויסלענדישע

צו קאנקורענץ־פרייזען!

PERFUMERJA מיט אכטונג

J. DRUIER, Zawadzka 5, tel. 175-92

בעמערקונג: ווער עס בעזוכט מיין פערפומעריע, בלייבט אויף שטענדיג מיין קונדע.

פאר אנגראסיסטען — אויסנאהמס־ראבאט.

וואס בעדייט די רעגירונגס-ענדערונג?

וואס בעדייט די איצטיגע רעגירונגס־ענדערונג? די דאזיגע פראגע שטעלט דאס גאנצע לאנד.

די אפיציעלע „גאז. פאלסקא" האט מיט קיין איין ווארט זיך נישט אפגערופן וועגן דער פערטרייטונג פון איבערנעהמען די רעגירונג דורך פילסודסקין, די צייטונג דראהט שוין נישט מעהר די אפאזיציע, אז עס נעהט אויף איהר די ביטערע צייט. די „גאז. פאלסקא" איז יוצא מיט א געזעגענונגס־ארטיקעל לכבוד דעם אפגעטרעטענעם פרעמיער סלאוועק, די צייטונג זינגט איהם א שבח, אז אלס פרעמיער האט סלאוועק אנגעשריבען דאס שענסטע בלעטעל אינ׳ם בוך פון זיינע גרויסע פערדינסטען, אז ער האט נישט געהערט נאר געארבייט, אז ער האט זעהר שווער, ערנסט און ראליך געארבייט און נישט האבענדיג קאנקרעט, וואס צו דערמאהנען פון פולקאווניק סלאוועקס אויפטון אלס פרעמיער, רעכענט איהם די צייטונג אריין דאס איינהאלטען דעם גלייכגעוויכט פון מלוכה־בודושעט.

דערפאר פרובט דער „ראבאטניק" געבען א קאנקרעטען ענטפער אויף דער פראגע „וואס בעדייט די רעגירונגס־ענדערונג". די צייטונג שרייבט:

„דער חילוק סלאוועק — מען קען אינטערעסירען נאר זיי ביידע. פאר דער געזעלשאפט איז גאנץ גלייכגילטיג די „נייע" רעגירונג. די זעלבע, דאס פריהערע. דער אינהאלט בלייבט דער זעלבער. דאס ענדערען די פירמע מוז אבער האבען א געוויסע באדייטונג.

און די צייטונג פרובט פערטייטשען די ענדערונג:

„בעת פארטעל איז אוועק און דימיסיע האט פילסודסקי ערקלערט דעם מלוכה־פרעזידענט, אז אויב זיינע פרובען צו שאפען א רעגירונג וועלען נישט געלונגען, וועט ער, פילסודסקי, זיך שטעלען צו דיספאזיציע פון מלוכה־פרעזידענט. די פרובען מיט שימאנסקי און מיט פילסודסקי זענען נישט געלונגען, און נאמינירט געווארען א רעגירונג פון סלאוועק, צוזאמען מיט סקלארקאווסקי, און אויב פילסודסקי שטעלט זיך איצט צו דיספאזיציע פון מלוכה־פרעזידענט הייסט עס, אז די פרובע מיט סלאוועק איז נישט געלונגען, ווען פילסודסקי האט דעם 1־טען יולי 1928 זיך אנגענומען און דימיסיע אלס פרעמיער האט ער ערקלערט דעם מלוכה־פרעזידענט, אז איבערנעהמען אויפסניי דעם דאזיגען אמט וועט ער אין א מאמענט פון א שווערע קריזיס. הייסט עס, אז מארשאל פילסודסקי אנערקענט, אז אין איצטיגען מאמענט לעבט פוילען איבער א שווערען קריזיס. אפער איבערנעהמענדיג איצט די לייטונג פון דער רעגירונג שטעהט פילסודסקי אויף די חורבות פון זיין 4 און א האלב יעהריגע פאליטיק. און וויל עס איז קיין רייד נישט, אז פילסודסקי זאל אראפ פון זיין איצטיגען וועג. דעריבער מוז מען אננעהמען, אז מיט זיין נאמען מיינט מען איצט אנצוזאגען א שרעק אויף איינענע און פרעמדע, די נאך מאי־רעגירונגען האבען שוין אויסגעשפילט אלע אטוטען, וועלכע נאר זיי האבען אין די הענד געהאט און דער רעזולטאט איז, אז פילסודסקי מוז איצט אליין ראטעווען דעם „סיסטעם" פון זיינע רעגירונגען, דער רעגירונגס־לאגער, און אפשר אויך פילסודסקי אליין, מוזען האלטען, אז בלויז מיטן קלאנג פון פילסודסקיס נאמען אלס פרעמיער וועט די אפאזיציע פאלען אויף די קני, און אויסלאנד וועט דעריקא ענדערען איהר בעציהונג צו פוילען. עס איז איבעריג אויפצוקלערען, אז דאס איז א פוסטע איינרעדעניש, שעדליך קודם כל פאר׳ן רעגירונגס לאגער. פילסודסקיס אויטאריטעט איז היינט זעהר שטארק אראנטערגעריסען אפילו אין איינענעם רעגירונגס־לאגער און דווקא זיין פרעמיער־אמט וועט איהם דעם גלאנץ נישט צוריק ברענגען. ביי דער גרעסטער מעהרהייט פון דער געזעלשאפט האט פילסודסקי שוין נישט קיין אויטאריטעט און נישט קיין קרעדיט, אז דאס איז שוין ווירקליך אפשר די לעצטע פראבע, קען מען זעהן פון פילסודסקיס אנזאג, אז ער וועט איינפיהרען א נייעם ארבייטס־סיסטעם אין דער רעגירונג און בעזונדערס אין פינאנץ־מיניסטעריום. נאך 4 און א האלב יאהר רעגירען טרעט ערשט צו פילסודסקי זוכען „נייע ארבייטס־מעטאדען". דער מאהנט מען זיך אין עניג־טשעכאוויטש וועלכע האט נישט הייבליך פון גרעס, אז ער וועט מיט׳ן פינאנץ־מיניסטער „בעזונדער שמועסען". פילסודסקי האט גרעסט ליב צו זיין קיין „מעדכען פאר אלעם" און גלייכצייטיג קומט אבער אוים מיט זיינע רייד, אז ער קלויבט זיך צו זיין א „מיידעל פיר אלעם", פרוו צו ראטעווען דאס, וואס עס לאזט זיך נאך ראטעווען נאך 4 און א האלב יאהר ארבייט פון זיינע רעגירונגען".

—נ.

דער פאליטישער מאמענט

דער ווירטשאפטליכער קריזיס אין דער גאנצער וועלט און דער פועל יוצא דערפון

אויף דער גאנצער וועלט קומט איצט פאר א ווירטשאפטליכער קריזיס, וואס אזא איז נאך נישט געווען, און אויף דעם דאזיגען פאן שפילט זיך בפרט אויס מיט א שארפער בולטקייט דער קריזיס אין דער לאנדווירטשאפט אין איראפע. דער דאזיגער קריזיס איז א פועל יוצא פון דער קאנקורענץ מצד די מלוכות אויף יענער זייט ים (אמעריקא, קאנאדע, ארגענטינא, אויסטראליען), וועלכע עקספארטירען זייער ברויט און די לעצטע יאהר צעהנדליגער זענען אין די דאזיגע לענדער פערדייט געווארען געוואלדיגע גרויסע שטחים. דארט ווערען אנגעווענדעט די נייעסטע מאשינען און אופנים פון דער ערד־באארבייטונג. דער האנדעל מיט תבואה איז מעכאניזירט, און דאס שאפט די מעגליכקייט די דארטיגע עקספארטערען אויסצוווארפען קאלאסאלע מענגעס פון תבואה און דערצו אויף ביליגע פרייזען, וואס די איראפעאישע קאנקורענץ קען זי נישט אויסהאלטען. דער לאנדווירטשאפטליכער קריזיס האט מאכען זיך געלאזט פיהלען אין איראפע — אין דייטשלאנד, פראנקרייך, ענגלאנד, און די באלטישע קאנטען און די באלקאן־מלוכות. היי־יאהר זענען די פרייזען פון תבואות געשטאנען מיט 40 פראצ. נידריגער פון דעם, וואס די האבען געקאסט זיך אליין.

פאר רומעניען און דער הייליגער יאהריגער געשעניש געווארען אנאמאליק; ס׳ליגט דארט נאך פון פאראיאהרען 250 מיליאנען וואגאן תבואה, וואס האט געזאלט עקספארטירט ווערען, און ס׳איז נישטא וואו אהין. ענליך איז אין אונגארן, יוגאסלאוויען, עסטרייך.

און די קאטאסטראפע אין די אגרארישע לענדער פערטיפט זיך נאך דערפון, וואס איינצייטיג מיט דעם פאלען פון די פרייזען אויף לאנדווירטשאפטליכע ארטיקלען, ענדערען זיך נישט די פרייזען אויף אינדוסטריעלע ארטיקלען, פערקערט — אין איינציגע פאלען שטייגען זיי נאך, און די דיפערענץ פערגרעסערט זיך נאך שטארקער. דאס פויערטום פיהלט עס אויף זיינע פלייצעס און ביי איהם שאפט זיך דער איינדרוק און די שטימונג, אז די שטאט בעגוועלטיגט איהם; דעם דאזיגען אנטאגאניזם צו דער שטאט נוצען אויס פערשידענע עלעמענטען פאר זייערע פאליטישע צוועקען אפט אויף א גאנץ פרימיטיוון און דעמאגאגישען אופן. אזוי זענען עס די גראבע, ווסטע אנטיסעמיטישע ארויסטרעטונגען אין רומעניע, און די קוזמערעלע, געטאקטע שרייען פון די ליאפאוועם אין פינלאנד. די לעצטע, וועלכע טראגט דעם נאמען פון אנטי־קאמוניסטישער בעוועגונג, איז אייגענטליך א בעוועגונג געגען שטאט בכלל.

די רעאקציע־בעוועגונג פונ׳ם ערוואכענדען פויערטום האט לעצטענס ארומגעכאפט גאנץ איראפע. דאס פויערטום שטרעקט אויס די הענט נאך מאכט, כדי צוזיכערען זיינע ווירטשאפטליכע אינטערעסען. און דא הויבט זיך אן דאס, וואס ס׳קומט פאר אין אלע ענליכע פאלען — פון ווירטשאפט גייעט מען איבער מערקבאר און נישט־מערקבאר צו פאליטיק. אויב אין ריין־ווירטשאפטליכע לענדער, ווי רומעניען צ. ב. איז די קאלאניזאציע פון פויערטום א לייכטער ענין, איז עס אין די לענדער מיט א געמישטער ווירטשאפט (לאנדווירטשאפט און אינדוסטריע) שוין אינגאנצען א מעהר קאמפליצירטער, וואס דערפיהרט צו קאנפליקטען און קאמפליקאציעס. צו אזעלכע קאמפליקאציעס קומט עס שוין אין ענגלאנד, וואו די פערמערס צ.ב. פאדערען איינצופיהרען א „שוץ־צאל" אויף לאנדווירטשאפטליכע ארטיקלען. די ארבייטער־רעגירונג איז דערויף נישט מסכים. אן ענליכער קאנפליקט קומט פאר אין דייטשלאנד וועגען העכערען דעם צאל אויף פויער א.א.וו. עס האלט ביים איבערווייסען דעם האנדעלס־אפמאך מיט רומעניען א. אנד.

די פאליטישע קאנסעקווענצען פונ׳ם ווירטשאפטליכען קריזיס אין די אגראר־לענדער פון איראפע, זענען די נייע אפמאכען צווישען די אגראר־לענדער. און כמעט צום ערשטען מאל נאכ׳ן קריג האבען יוגאסלאוויען און רומעניען צוגעצויגען צו זייער אפמאך אויך — אונגארן, וועלכע ווערט אזוי־ארום איינגעצויגען אין די קרייזען פון דער קליין־אנטאנטע, וואס גרופירען זיך ארום פראנקרייך און זענען געגנעריש צו איטאליען.

דער ווייטערדיגער שריט איז די קאנפערענץ פון די 8 מיטעל־איראפעאישע מלוכות, וואס האט זיך נעכטען געעפענט אין ווארשא. אין דער קאנפערענץ בעטייליגען זיך א חוץ פוילען, פארשטעהער פון בולגאריען, טשעכא־סלאוואקייען, עסטלאנד, יוגאסלאוויען, לעטלאנד, רומעניען און אונגארן. דייטשלאנד און סאוויעט־רוסלאנד האבען צוגעשיקט זייערע אבסערוואטארען. די קאנפערענץ וועט זיך בעשעפטיגען מיט ענינים פון ראציאנאליזירען די לאנדווירטשאפט־פראדוקציע און ארגאניזירען איהר פערקויף. זא וועט מוזען קומען צום שיין די פראטעקציאנס־פאליטיק פון די אינדוסטריע־לענדער און די שטעלונג צו דער דאזיגער פאליטיק מצד די לאנדווירטשאפטס־מלוכות.

אבער, ווי געזאגט — פון דער דאזיגער ווירטשאפט׳ס פאליטיק לאזט זיך נישט אפטיילען די פאליטיק און אלגעמיינע ענינים און ביי דער פראגע פון צאל, עקספארט, אימפארט, דענט מען זיך כוונה אנשטויסען אויף אנדערע פראגען וואס וועלען אפשפיגלען די אינטערעסען פון פערשידענע מלוכות און פון איינצעלנע קלאסען און ווירטשאפטס־גרופען אין די דאזיגע מלוכות.

יעדענפאלס, מיט וואס ס׳זאל זיך נישט ענדיגען די ווארשאווער קאנפערענץ, מ׳מוז מען קאנסטאטירען, אז אין דער וועלט־ווירטשאפט טרעט אריין א נייע פאזע, וואס וועט האבען אנ׳אנגאנירטע השפעה, און וועט די דאזיגע השפעה פריהער אדער שפעטער בעקומען. ווי־אזוי די השפעה וועט אויסגענוצט ווערען, און מיט וואס זי וועט זיך אויסדריקען — דאס איז אנגעוויזן פאר זיך.

פ. ג.

די אמת׳ע שמד-שטיק

(א בריף פון בודאפעשט)

דאס איז די טעג פארגעקומען אין דער בודאפעשטער קארמעליטער קירכע, ביי א פייערליכער צערעמאניע פון א פעסט־מעסע, לכבוד צוויי נייע יונגע קאטוילישע גלחים, וואס האבען דארטען צום ערשטען מאל בעקומען די געלעגענהייט אויסצואיבען זייער פריסטערליכען אמט.

די דאזיגע גרויסע קאטוילישע קירכע איז געווען פול געפאקט מיט עהרענגעסט פון די העכסטע קירכליכע קרייזען, פראמינענטסטע קאטוילישע פערזענליכקייטען און א היפש ביסעל יום־טוב׳דיג געקליידעטע און פייערליך געשטימטע — יודישע פעסט־געסט.

געווענליך זענען אפילו קירכליכע פייערליכקייטען און קאטוילישע צערעמאניעס נישט קיין יודישע אנגעלעגענהייטען; געווענליך האט די „ווייהע", די „הייליגונג" פון נייע יונגע גלחים נישט קיין גרויסע שייכות צום יודענטום. דא איז אבער די זאך לחלוטין אנדערש; דא האבען די צאהלרייכע געסט אין קירכע בעוויזען, אז דער דאזיגער קירכען־פעסט איז געווען מינדעסטענס אויף אזוי פיל א יודישע אנגעלעגענהייט ווי א קאטוילישע.

ווי אזוי דאס איז מעגליך? יא, מען מוז נאר וויסען, אז די הויפט אקטיארען פון דעם קירכליכען אקט זענען געווען דריי יונגע מענשען, מיטגלידער פון א קאנסערוואטיוו יודישער פאמיליע, פון א יודישער פאמיליע, וואס איז נאך פאר א פערהעלטנישמעסיג קורצער צייט געווען אנגעזעהען און געאכט אין די קאנסערוואטיווע, פרומע קרייזען פון דעם אונגארישען יודענטום.

... מיט עטליכע יאהר צוריק איז אין בודאפעשט געשטארבען א יודישער, זעהר בעקאנטער און געעהרטער גרויסער סוחר, מיט דעם נאמען גאספאר סערע. דער פערשטארבענער האט, טראץ, זיין בעדייטענדע סאציאלע שטעלונג, געפיהרט א שטרענג קאנסערוואטיוו יודיש הויז, זיין פאטער און זיין זיידע זענען געווען בעקאנטע לומדים און תייסע ארטאדאקסישע יודען, און ער האט אזוי ווייט ווי מעגליך די טראדיציע ווייטער געפיהרט.

דער דאזיגער יודישער סוחר האט נאך זיין טויט איבערגעלאזען אן אלמנה מיט צוויי זיהן, לאדיסלאס און מיכאל. ביידע הויכע בעאמטע אין א גרויסער באנק. ויהי היום, און א שיינעם העלען טאג קומט פלוצלונג די ביידע ברידער סערע צו דעם באנק־דירעקטאר מיט דער איבעראשענדער דערקלערונג, אז זיי האבען בעשלאסען זייערע פאסטענס אויפצוגעבען און זיך צו ווידמען אויסשליסליך דעם שטודיום פון דער — קאטוילישער טעאלאגיע!

געזאגט און געטאן. עס האבען קיין רייד, קיין אנווענדונגען נישט געהאלפען, די ביידע יונגעלייט האבען טאקע באלד פערלאזען זייערע פאסטענס, געזיכערטע שטעלעס אין דער באנק. דערנאך ערשט האט זיך ארויסגעשטעלט, אז זיי האבען זיך שוין א צייט לאנג שטארק געחבר׳ט מיט קאטוילישע מיסיאנערען און די דאזיגע חברישאפט האט אויף לאדיסלאס און מיכאל סערע אזוי שטארק געווירקט אז — זיי האבען זיך געשמד׳ט און זענען געווארען הייסע קאטוילקען.

דאס איז געווען פאר דער קאטוילישער קירך אין בודאפעשט א זעלטענע מציאה, א פעטער ביסען: צוויי ברידער מיט איין מאל, און נאכדערצו מיטגלידער פון א א פיינער, אנגעזעהענער יודישער משפחה. דערפאר טאקע זענען די ביידע יונגעלייט בעהאנדעלט געווארען אויף דעם טעאלאגישען פאקולטעט מיט בעזונדערע פריינדליכקייט און אויסצייכנונג, און אין א שעהנעם פריהמארגען איז בעקאנט געווארען, אז דער עלטערער ברודער, לאדיסלאס, איז אריינגעטראטען אין דער קארמעליטער ארדען, געווארען א גלח, און האט בעקומען דעם נאמען סעווערינוס, בעת דער יונגערער ברודער, מיכאל, האט זיך אנגעשלאסען אין דעם פראנציסקאנער ארדען, געווארען א גלח אונטער דעם נאמען דיאניסיוס.

אט די אויבענדערמאנטע „פריסטער־ווייהע" מיט דער פייערליכער פעסט־מעסע אין דער בודאפעשטער קארמעליטער קירך איז טאקע פארגעקומען לכבוד די צוויי יונגע, פריש־געבאקענע קאטוילישע גלחים סעווערינוס און דיאניסיוס, די אמאליגע לאדיסלאס און מיכאל סערע. די זין פון קאנסערוואטיוו יודישע עלטערען און די אייניקלעך פון גרויסע לומדים!

און אזוי ווי „אלע גוטע זאכען זענען דריי" האט ביי דעם „סדר המערכה, ביי דער „פריסטער־ווייהע" אין דער קארמעליטער קירך, מיטגעווירקט נאך א יונגער מאנאך, אויך א משומד, טאקע א פלימעניק פון די ביידע פריש־געבאקענע יונגע גלחים, מיט דעם גייסטליכען נאמען פראקאריוס.

און אזוי איז געווען דער סדר היום פון דער פייערליכער „ווייהע"־צערעמאניע:

דער עלטערער ברודער, דער גלח סעווערינוס, האט אפגעריכט די ערשטע מעסע, אסיסטירט האט איהם דער פלימעניק, דער מאנאך פראקאריוס, און דער יונגערער ברודער, דער פראנציסקאנער גלח דיאניסיוס, האט געהאלטען די פייערליכע „ווייהע"־פרעדיקט, א בעגייסטערטע, פלאמענדיגע רעדע פאר דעם קריסטענטום בכלל און פאר דעם קאטוליציזום בפרט.

און דאווענען אויף א באנק איז געזעסען אן אלטע, נאך יודישע פרוי, די מוטער פון די ביידע יונגע גלחים, די אלמנה נאך דעם פרומען יודישען סוחר גאספאר סערע, צווישען א לאנגע רייה פון צאהלרייכע יודישע פעסט־געסט, קרובים און בעקאנטע. ווי עס הייסט, האט די אלטע פרוי בעת דער פעסט־מעסע און דער „ווייהע"־פרעדיקט איהרע זין — געוויינט פאר שמחה אדער פאר צער... עס הייסט אויך, אז עס איז די ביידע ברידער ערלויבט געווארען, נאך דעם פייערליכען קירכליכען אקט צו עסען מיטאג צוזאמען מיט זייער יודישער מוטער. אזוי גרויס איז זייער אנזעהען און גונסט ביי דעם אונגארישען קאטוילישען קלערוס!

א יודיש אונגאריש בלאט אין בודאפעשט מאכט זיך לוסטיק איבער די דאזיגע סענטימענטאליטעט און „כיבוד אם" פון די צוויי שפאגעל־נייע גלחים און איראניזירט זייער פערלאנג, אז מען זאל עסען מיטאג מיט זייער יודישער מוטער תיכף נאך זייער הייליגער קאטוילישער מעסע. דאס דאזיגע יודיש־אונגארישע בלאט פרעגט די סארקאסטישע שאלה, צי די אלטע יודישע מוטער האט געקאכט פאר איהרע זין, די פריש־געבאקענע גלחים, און פאר דעם פלימעניק, — אנ׳עכט כשר מיטאג, אזוי ווי זיי זענען געוואוינט געווען צו עסען ביים טיש פון זייער פאטער...

אבער מיט א בלויזען איראניזירען ווערט די דאזיגע אנגעלעגענהייט, די שמד־עפידעמיע אין אונגארן, בשום אופן נישט ערלעדיגט; דער ענין איז צו טרויעריג, צו געפעהרליך, אז מען זאל זיך קענען איבער איהם לוסטיק מאכען און איהם אוועקמאכען מיט שפאס און ביטול. דער אוועקלויפען פון דעם יודענטום נעמט לייder אן אין דער לעצטער צייט וואס אמאל גרעסערע און געפעהרליכע פארמען, און גאנץ בעזונדערס אין בודאפעשט, וואו דער משונהדיגער אונגארישער שאוויניזם פון די היגע יודען איז דער שטארקסטער פאקטאר פאר דער אסימילאציע, וואס איז נאר איין שריט צו — שמד.

אט די עטליכע מנינים יודישע פעסט־געסט אין דער בודאפעשטער קארמעליטער קירך ביי דער „פריסטער־ווייהע" זאגט שוין גענוג. היפשע עטליכע מנינים יודען, פייערליך געשטימט און יום־טוב׳דיג געקליידעט, אין א קאטוילישער קירך, לכבוד דעם קירכליכען אקט פון „הייליגען" צוויי יונגעלייט וואס האבען זייערע עלטערען און זייער פאלק פערראטען; אלוסטרע יודישע געסט, וואס זענען געקומען אנטייל נעמען אין דער גרויסער פריידיקער און הייליגער פייערונג פון דעם קאטוילישען קלערוס. וויפיל יודישקייט ליגט נאך אין די הערצער פון די עטליכע מנינים יודען, ווי לאנג וועט נאך זייער צוגעהעריגקייט צום יודישען פאלק אנהאלטען?..

יא, די מעשה פון איין מאנאך, צוויי גלחים און עטליכע מנינים יודען אין דער בודאפעשטער קארמעליטער קירך קאן מען נישט אפטון מיט בלויזער איראניזירונג; זי בילדעט א טרויעריגעם פראבלעם און גיט פיל נאכצודענקען!

י. קיזן

דער גאט פון די רייכע / (געדאַנקען און באַטראַכטונגען) / פון — דר. א. גינזבורג —

מיט א געוויסער צייט צוריק האבן עטליכע אַ־מעריקאנער גלחים מיט דער הילף פון א פאר ציי־טונגען געמאכט אַנ׳אַנקעטע און אנפראגען, וועגן גאט. די פראגע: „צי גלויבט איהר אין גאט?“.

א טייל פון די צו וועמען מען האט די דאזיגע פראגע צוגעשיקט האבן געענטפערט. און דער ענטפער איז געווען א גינסטיגער פאר גאט. ער איז ארויס דער זיגער. ער האט געקראגן א גרויסע מאַיאריטעט פון די שטימען. אין די גרויסע שטעט ווא דער עולם איז א ביסעל פרייער, האט גאט געקראגן איבער זיבציג פראצענט פון די שטימען. אויפ׳ן לאנד, צווישען די פארמערס, וואו דער עולם איז ווייניגער איבערגעשפיצט און איז מעהר גלויביג, האט ער געקראגן איבער אכציג פראצענט פון די שטימען.

ווען דער רבונו של עולם וואלט, להבדיל, געווען א „פאליטיקער“ וואלט אזא צאהל שטימען געווען א גרויסער זיג. מיט אזויפיל שטימען אין קעשע וואלט א פאליטיקער געקענט זייט פערפאהרען. ער וואלט געקענט ווערען דער נאציער באלעבאס פון לאנד, ער וואלט זיך געקענט לאזען ערוועהלען צו וואס פאר אַנ׳אמט איהם וואלט זיך געוואלט.

פאר א פאליטיקער וואלט עס געווען א געוואלדיגער טריומף, פאר גאט איז עס אבער א גרויסע נידערלאגע. בנוגע צו גאט פאסט זיך דאס אלטע ווערטעל: „נאך אזא זיג און מיר זענען פערלוירען“. די אנקעטע האט בעוויזען, אז קנאפע פינף־און־צוואנציג פראצענט כמעט א פערטל־חלק פון די מענשען, גלויבען נישט מעהר אין קיין גאט. דאס איז, דאכט זיך מיר, א שרעקליך גרויסער פראצענט, און דאס בעווייזט, אז עס האלט שמאל מיט גאט׳ס מלוכה אויף אונזער זינדיגער וועלטעל...

* * *

און שולדיג אין דער נידערלאגע איז נישט גאט, נאר די חכמים, וואס האבן געמאכט די דאזיגע אנקעטע. ווי מען שטימט פאר א „וואַיט“ אדער פאר אזא מין אַ־גאט, ווי מען שטימט פאר א „וואַיט“ איז אזא מין אַ־ריסטאָקראַטישער איינפאל. וואס א שטייגער, וואלטען זיי גע־טון, ווען די מאיאריטעט שטימען וואלט געגען איהם געווען? וואלטען זי ייראן דעם רבונו־של־עולם פער־טריבען פון די הימלען? וואלטען זיי לכל הפחות איפגעגעבען זייערע טוט־בעצאהלטע שטעלעס?

רערצו איז די פראגע געווען נאריש געשטעלט, די פראגע געווען: „צי גלויבסטו אין גאט?“ אויף דעם קען זיין בלויז איין ענטפער: אין, וואס פאר אומבעשטימט, אז מען קען אויף דעם נישט געבען.

דער בעגריף „גאט“ איז אזוי אומקלאר, אזוי א גאט? קיין קלארע ענטפער „יאָ“ אדער „ניין“. מען מוז פריהער וויסען, וואס דער פרעגער פערשטעהט אונ־טער דעם ווארט, וואס פאר א מין גאט ער מיינט.

אין פערלויף פון די לעצטע פאר טויזענד יאהר, א גאנץ קורצע צייט אין דעם לעבען פון דער מענש־הייט, האט זיך דער בעגריף גאט אינגאנצען געענדערט. ער איז היינט אנדערש ווי ער איז געווען אפילו מיט א פאר הונדערט יאהר צוריק. ער, דער דאזיגער בעגריף, בייט זיך און ענדערט זיך פון טאג צו טאג, וואס מעהר די מענשען דרינגען אריין אין די סודות פון דער נאטור, אלץ פערפיינערט און פער־ערעלט ווערט זיין גאטעס־בעגריף. מ׳געברויכט דעם זעלבען ווארט אבער ער האט שוין א גאנץ אנ־דער מיין און בעדייטונג.

און נישט בלויז ענדערט זיך דער בעגריף גאט אין די פערשידענע צייטען, נאר ער איז אויך פער־שידען ביי יעדען מענשען. יעדער מענש פערשטעהט אונטער דעם ווארט גאט עטוואס אנדערש. יעדער מענש בעגרייפט זיין גאט אויף זיין אייגענעם אופן. יעדער מענש שאפט זיך זיין אייגענעם גאט.

עס איז דעריבער אנ׳אומזין צו שטעלען די פראַ־גע: „צי גלויבסטו אין גאט?“ און דערביי נישט ערקלערען וואס דער פרעגער פערשטעהט אונטער דעם דאזיגען ווארט, וואס פאר א גאט עס ווערט גע־מיינט.

* * *

און וואלטען די פרעגער געהאט געטון, מיט און געגעבען א קלארע ערקלערונג וואס זיי מיינען מיט דעם ווארט „גאָט“ ווען זיי וואלטען געזאגט, אז זיי מיינען דערמיט זייער גאט, זייער טראדיציאָ־נעלען גאט, — ווען זיי וואלטען דאס געטון, בין איך זיכער, אז די צאהל פון די נישט־גלויביגע וואלט געווען א פיל גרעסערע, דער פאַרצייטיגער גאט, סיי ווען מען האט איהם פארגעשטעלט אלס א בייזען און סיי ווען מען האט איהם פארגעשטעלט אלס ליבענדען פאטער, — יענער גאט האט שוין אפ־געלעבט זיין צייט.

און, פערקעהרט, וואלט זייער ערקלערונג פון דעם ווארט גאט געווען א מעהר מאדערנער, וואס איז מעהר ווארט אייגקלאנג מיט דעם גייסט פון דעם היינטיגען מענשען, וואלט די צאהל פון די לייי־קענער געווען א קלענערע. ווען זיי וואלטען, למשל, געזאגט, אז אונטער דעם ווארט „גאָט“ פערשטעהען זיי דאס אומערקלערליכע, דאס אומערגרייכבארע, דאס אומפערשטענדליכע, די אייביג גרויסע רעטעניש, וואס שטעהט הינטער דער וואר, וועלכע דער מענשלי־כער שכל קען קיינמאל נישט דורכבורכען. — ווען די פראגע וואלט געשטעלט געווארען אויף אזא אופן, בין איך זיכער, אז עס וואלטען זיך נישט געפונען קיין פינף־און־צוואנציג פראצענט וואס וואלטען אפלייי־קענען אזא מין גאט.

דער פראבלעם. גראבער אטעאיזם פון א דור אדער צוויי צוריק, וואס האט מיט א לייכטען הארצען געקענט זאגען, אז ער ווייס אז עס איז נישטא קיין גאט און אז אלץ איז נישט מעהר ווי מאטעריע, — יענער קינדערשער אטעאיזם איז שוין לאנג אויסגע־שפילט. שוין ספענסער האט אין דעם ערשטען באנד פון זיינע „גרונד־פרינציפען“ בעוויזען ווי איבער־פלעכליך און אומבעגרינדעט ס׳איז דער דאזיגער אטעאיזם. פון וויסענשאפטליכען שטאנדפונקט איז דער אלטמאדישער אטעאיסט נישט קיין גרעסערער חכם ווי דער רב און להבדיל דער גלח. סיי דער ערשטער, דער אטעאיסט, און סיי די לעצטע, דער רב און דער גלח נעהמען זיך אונטער צו געבען ענד־ליכע און זיכערע ענטפערס אויף א פראגע, וועל־כע קען נישט פערענטפערט ווערען, אויף א פראגע וועלכע מוז און וועט אייביג בלייבען א פראגע. דער חילוק צווישען דעם אטעאיסט און דעם גלח, למשל בעשטעהט און דעם וואס דער ערשטער זאגט „ניין“, בעת דער צווייטער זאגט „יאָ“. ביידע גלייך בעַ־געהען חעמוילבען פעהלער, וואס זיי בעטראכטען זיי־ערע השערות פאר זיכערע אמת׳ן...

און אויב עס האט נאך געהאט א זין צו זאָ־גען אז „אלץ איז מאטעריע“ מיט א יאהר הדרייסיג אדער פערציג צוריק, האט עס איצטער איבערהויפט קיין זין נישט. האָן האבען מיר געמיינט אז מיר וייסען וואס „מאטעריע“ איז, איצטער אבער ווייסען מיר, אז מיר ווייסען נאך נישט וואס מאטעריע איז. צו זאגען איצטער אז „אַלץ איז מאטעריע“, הייסט פשוט צו ווילען ערקלערען, איין זאך וואס מיר ווייסען נישט מיט אַנ׳אנדערע זאך וואס מיר ווייסען נישט...

* * *

דער טראדיציאנעלער גאט האט א סך פערלוי־רען פון זיין חן ביי די היינטיגע מענשען, נישט בלויז דערפאר, וואס די מענשליכע בעגריפען זענען פער־פיינערט און פערעדעלט געווארען, דערצו וואלט מען געקענט אויסטייטשען דעם ווארט „גאָט“ אזוי, אז ער זאל זיך פאסען צו די נייע בעגריפען. דער מענש־ליכער שכל איז א גרויסער „מארים“ אויף אויסטיי־טשעניש און אויספשטלען, די הויפט־צרה בעשטעהט אין דעם, וואס די אלע הויט־שינדער און ביטעל־שניידער האבען געמאכט דעם אלטען גאט פאר זיי־ערען א שותף, אין זייערע אלע מיאוסע געשעפטען. די אלע אומגערעכטיגקייטען און די אלע אומגליקליכ־קייטען אין דעם סאציאלען לעבען ווערען ארויסגעזאָ־גען אויף גאט, ער מאכט אריים און ער מאכט רייך, דער רייכער האט זיך ביי גאט פערדינט, וועהרענד דער ארימאן האט זיך פערזינדיגט.

און אויך אין דעם זענען שולדיג די „רעווערנדס“ און נישט גאָט.

די רעליגיעס זענען נישט געשאפען געווארען פון די רייכע און מעכטיגע. רעליגיע איז אפשר געווארען אפילו פאר׳ן פאלק, אבער זי איז נישט געווען אין איהר אנפאנג. כמעט אלע רעליגיעזע בעוועגונגען, וואס האבען זיך שנעל פערשפרייט צווישען די מאסען זענען און זייער אנפאנג געווען געריכטעט געגען די רייכע און שטארקע.

דער יודישער גאָט יהוה איז אין די צייטען פון די נביאים געווען דער גאָט פון די ארימע, פון די אונטערדריקטע און פון די דערשלאגענע. די רייכע און די יאַטען האבען געהאט אַנ׳אנדער גאָט, א גאט פון די רייכע און פון די הערשער. זיי האבען גע־דינט צום „בעל“ (באַאַל).

דאס איז געווען אין דעם נאמען פון יהוה, וואס די נביאים האבען געשטורעמט געגען די „וואס עסען דאס פאלק“. עס איז געווען אין נאמען פון יהוה וואס די נביאים האבען געשאלטען, געפלוכט און געפאדערט גערעכטיגקייט.

און דאס זעלבע איז אויך געווען מיט׳ן קריסטענ־טום ביי זיין אנפאנג. עס איז געווען אַ רעליגיע פון ארימע פאר ארימע. און טאקע צוליב דעם האט דאס קריסטענטום געהאט אזא גרויסען ווידעראנקלאנג צווישען די ארימסטע פון די ארימע, צווישען די שקלאַפען.

עס האט אבער נישט לאנג געדויערט און די רייכע און די מעכטיגע האבען פערכאַפט פאר זיך די רעליגיע, פונקט ווי זיי האבען פערכאַפט אלע אנדערע זאכען, וואס דער מענשליכער פראַצע האט געשאַפען. רעליגיע איז פאר זיי געווארען א מיטעל צו בעשיצען און צו היטען זייערע אנגערויבטע אוצ־רות. דער גרויסער און מעכטיגער גאט פון די ארימע איז געווארען א מין פאליציי־סקע, אַ פשוט׳ער „פאַ־ליציאַנט“ ביי די רייכע.

* * *

איז עס דען אַ חידוש, וואס אפילו אין דער פרומער אמעריקא געפינען זיך 25 פראצענט נישט־גלויביגע?

עס לעגט זיך נישט אויפ׳ן שכל, אז די מענש־הייט וועט ווען־עס־איז אינגאנצען קענען אויסקו־מען אהן א גאט, אבער די צייט פון א גאט וואס איז נישט מעהר ווי אַנ׳ארימער משרת ביי דעם אויפ־ניצער האלט ביים פערשווינדען.

גאט קען נישט זיין א גאט פון איין קלאַס. ער מוז שטעהן העכער און איבער אלע קלאסען.

די אומגליקליך־גליקליכע / (צום אנדענקען פון די גלענ־צענדע יודישע מאלע מאַ־דעליאני און פאסקין) — פון לעא קעניג —

ס׳איז א ספעציפיש יודישע ערשיינונג:

צוויי חברים וואקסען אויס אין איין אידעאישער און געזעלשאפטליכער סביבה; אפטמאל אין איין שטע־טעל צי איין גאס.

זיי קריגען די זעלבע ערציהונג, זיי זענען בעגייס־טערט פון די זעלביגע נאציאנאלע און מענשליכע חלומות.

נאר זייערע אינדיווידועלע פעהיגקייטען זענען פער־שידענע: איינער האט ליטעראַרישע פעהיגקייטען, דער אנדערער וויל ווערען א מאלער צי א סקולפטאר.

און זייערע וועגען ווערען שוין נישט ווילענדיג צושיידט.

ביידע חלומ׳ען זיי פון אנפאנג צו דינען די מאסען, די סביבה פון וועלכער זיי זענען אויסגעוואקסען.

די ערשטע טריט מאכען זיי כמעט די זעלבע נאָר וואס ווייטער זיי ווערען, אלץ צושיידטער ווערען זיי, אלץ פרעמדער ווערען זיי איינער פונ׳ם צווייטען גע־גען זייער אייגענעם ווילען.

איינער מוז ווערען און בלייבען א יודישער שריי־בער, און דער אנדערער מוז ווערען א מאלער, פון וועלכער ס׳איז אנדערער נאציאנאליטעט נאר נישט דער יודישער.

זיי קענען האבען די זעלבע פעהיגקייטען און די זעלבע נאציאנאלע אידעען און חלומות, נאר זייע־רע וועגען מוזען שוין ווערען אנדערע, ווייל איינער — דער שרייבער — ארבייט אין א שפראך, וואס נאר איין פאלק פערשטעהט און דער אנדערער מאלט אין אנ׳אינ־טערנאציאנאלער שפראך — אין דער שפראך פון פארבען און פארמען.

איך ווייס פון א סך יודישע מאלער און סקולפטארים, וועלכע זענען אין זייער יוגענד געווען האסע נאציאנא־לע יודען, דאס הייסט זיי האבען געקעהרט צו ארבייטען נאר פאר יודען. און איצט זענען זיי אלץ וואס איהר ווילט — פראנצויזישע, ענגלישע, דייטשע, רוסי־שע קינסטלער אוי״ה.ג און נישט קיין יודישע.

יודען האבען קוים פון זיי געהערט, יודען ווייסען קוים פון זיי.

זיי זענען נישט־ווילענדיג פערשטויסען געווארען פון זיי און אזוי נאטירליך, כאטש געגען זייער ווילען און בעוואוסטזיין זענען זיי אוועק פון אונז בכלל און פון זייערע חברים יודישע שרייבער בפרט.

ביסלעכווייז פערלירען זיי יעדען קאנטאקט מיט׳ן יודישען לעבען, מיט די יודישע מאסען און מיט זייע־רע אמאליגע חברים די יודישע שרייבער.

און זיי בלייבען כמעט אינגאנצען מחוץ למחנה. נאר די פון זיי וואס ווערען „וועלט־בערימטע“ ווערען אויך צווישען אונז בעקאנט.

אבער פון די אנדערע צעהנדליגער און הונדערטער מאלאנטפילע יודישע מאלער און סקולפטארים ווייסט דאס יודישע לעבען כמעט גאר־נישט.

זיי זענען אין פרעמד, זיי געהען אוועק פון אונז כאטש זיי האבען אמאל געחלומט צו בלייבען נאָ־מיט אונז.

פאר וואס איז דאס אזוי?

PORADNIA
WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים־ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הוים־קראנקה,
און מענער־שוואכע אנאליזען פון בלוט
און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא־
לאגישע און נערווען־קראנקהייטען.
קווארץ־לאמפ. עלעקטרישער
הייל־קאבינעט קאסמעטיק.
— — טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונט. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכט.
בעמט־אן א פרוי־דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
— בעזונדער ווארטע־ציבער פאר פרויען. —
וויזיט 3 זל.

די פטועליכע טאקע דערפאר, ווייל זיי ארבייטען, אדער ווי מען הייסט עס זיי שאפען אויף אנ׳אינטער־נאציאנאלער שפראך, וואס יעדער פערשטעהט.

דער פעהיגער מאלער נויטיגט זיך נישט אין אי־בערזעצונגען, ווי ס׳איז דער פאל מיט׳ן פעהיגען שריי־בער. קען ער נאר מאלען, איז אפען פאר איהם יע־דער נאציאנאלע און אינטערנאציאנאלע קונסט־אויס־שטעלונג. ער דארף אזוי צו זאגען קיין פאספארט נישט. זיין שפראך פערשטעהט יעדער איינער. די־פאר הע־רען אזוי ליכט יודישע מאלער און סקולפטארים פראנ־צויזישע, דייטשע, ענגלישע, רוסישע א. א. קינסטלער.

זיי ווערען דאס לייכט און בלייבען דאס לייכט. נישט מיר מאנען זיי צוריק און זיי זענען פראפעס׳אנעל נישט געצוואונגען צו קומען צו אונזער צורוק.

קיין נאציאנאלען מארק פאר זייערע פראדוקציעס אפפערען מיר נישט. מיר שטעלען קיין מאנומענטען נישט; מיר דעקארירען קיין טעמפלען און געזעלשאפט־ליכע אנשטאלטען נישט.

די יודישע מאסען קענען קיין אריגינעלע בילדער נישט קויפען אפילו ווען זיי האבען דעם געשמאק דע־צו, און די גרויסע יודישע בעהדישאפ׳ע, די רייכע יודי־שע מעצענאטען זענען דאך נאך פריהער ענטלאָ־פען צו די גרויסע און רייכע פעלקער.

וואס זשע קאן דעם פעהיגען יודישען מאלער אדער סקולפטאר האלטען ביי יודען מעהר ווי אויף א ווייל?

נישט קיין פראפעס׳אנעלע ביזנעס - מאטיוען. קינסטלער מוזען דאך אויך לעבען, און אפילו נישט קיין מאראלישען ערפאלג.

קומט טאקע אפט אויס צו הערען פון אט די נישט־ווילענדיג אוועקגעגאנגענע פון אונז, פון אט די נישט־ווילענדיג אסימילירטע יודישע קינסטלער די טרויעריגע און טראגישע פראגע:

— וואס הערט זיך ביי אייך? וואס הערט זיך דארט ביי אייך אין אייער נאציאנאלען וועלטעל?

און אומעטוג איז די פראגע און נאך אומעטוגער איז דער ענטפער.

זענען זיי דיה פערהעלנדן גליקליך אין דער גרוי־סער קאסמאפאליטישער וועלט? זענען זיי גליקליך אהן דעם אייגענעם היימישען ווינקעל, ווי אויב עס זאל נישט זיין?

אפשר איז טאקע די טראגעדיע פון די גלענצענדע מאדיליאנים און פאסקין׳ס דאס, וואס זיי האבען נישט געהאט קיין היימישען ווארימען ווינקעל?

און דאך איז שוין געווארען אזוי נאטירליך, אז די יונגע יודישע מאלער און סקולפטארס זאלען אוועק־געהן פון אונז, צו די גרויסע פעלקער, אז מיר שיקען מיט פעדהאלט און חשה אויף איינעם פון זיי, וועל־כער בלייבט צוליב וועלכע ס׳איז טעמים גאר צווישען אונז, אויף דער יודישער גאס.

וואס, זאגען מיר צו איהם מיט חשד, טוסטו דא? וואס ווילסטו און וואס וואַרטסטו פון דער יודישער גאס?

די גרויסע וועלט איז דאך פאר דיר אפען. דו „שרייבסט“ דאך אין א שפראך, וואס אלע פערשטעהן. וואס־זשע ווילסטו דא פון אונז ארימע? דער נאר, גוטער ביי־דער, בלאנדזשעסטו דא נישט ארום צווישען אונז די א „נאציאנאלער מאלער“, ווייל דו קענסט אזוי דער גאַט׳ן נישט מאלען. ווייל אונזער היגע יודישע טעמעס און גאר נישטא אין היגע בילדער?

מיט אזא גיפטיגען חשה בעגעגענען מיר אפט נישט ווילענדיג יעדען יודישען פלאסטיקער, וועלכער דרעהט זיך נאך ארום צווישען אונז. אפט אנ׳אומויסטער חשה און נאך אפטער א בערעכטיגטער.

אזוי נאטירליך איז געווארען אז זיי זאלען אוועק־געהן פון אונז, אזוי נאטירליך און אזוי לאגיש. די שפראך־גרענעצען האלטען זיי נישט צוריק און די קע־נען זיך לאזען ווי ווייט נאך זייערע פעהיגקייטען קע־נען זיי טראגען.

די גליקליכע־די אומגליקליכע.

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 29 אויגוסט 1930

די „ווילנער" / וועגען ווילנער קולטור-שעפערישער ארבייט

פון משה בראדערזאָן

הכלל, די „ווילנער" האבען איצט ביי אונז אפ-געשפילט קנאפע צוויי חדשים — אפגעשפילט אין דעם אויסגעריסענעם אגערקע-סעזאן, און אויך איבליכען גאסט יודישען טעאטער געזאגט [וואו זענען די ?.. א רענדעל פאר א שטיקעל אדרעס !) סיארא ביענענ-דיגער „סיארא אויסגעצייכנעטער סעזאן דאס איז געוועז !

ווען מ'זאל הערען אויך א הייל א בימעל גלי-צהדיג-סענטימענטאל, וואלט מען געקאנט „ארן גוזמא, זאגען :

— און געוועזן זענען זיי, די „ווילנער" אין דעם שרפודיגען, מדבר'דיגען לאדזער תבה, ווען דער לאד-זער יוד האט געהאט פולע טאשען... מיט זאגט — און געוועזן זענען זיי די אפרישונג און דערמאנונ-דונג פון א שפריענען א. א. ה. א. ו.

אוי וואלט מען געקאנט און געדארפט אויך זיי זאגען מוטיג פולען מויל און פון אפענעם הארצען.

וואָרום וויסען דארף מען, און פערשטערן מוז מען, און אויך אביעקטיוויטעט דארף מען זיך פער-גינען, אז ביי דעם איצטיגען מאמענטנער דאזיגער מאמענט ציהט זיך שוין יאהרען-לאנג,) איז די ווי-נער-טרופע.

דער איינציגער נע ווגדיער וואנדערער, וואס טראגט זאכליכקייט אין דער יודישער טעאטער-קולטור, און וואס דער זאמד פון זיינע שטיוועל איז נישט דער זאמד פון די האפטעס מדינה-גייער, וועלכע טאפטשען זיך אויף איין אָרט אין דעם בלאָטען קליינליכען געווען נאך דער בודנער פרנסה יכלכלה —

נישט דער זאמד און שטויב איז עס פון דער אומ-געלומפערטער חברא וויסטע קאליקעס און בעל-עגלה'ם, וואס האפקען וואפקעצען און שלעפען טראגי-קאמיש ארו'ם זייער טרויעריגע אבידות אויף די פוסטע-וויסטע פעלדער פון דעם יודישען נישט-דא-גערעכט — אז בעהט און בעשיידעט זאל מען זען, —ייעט —

א שטויב איז עס פון פוסען יאהר גלות אפריסטען און א געהיילינגען מערטירער'שען גאנג צו התגלות-ש מנוחה —

ש א ז א מהן מנוחה, וואס זאל געבען מעג-ליכקייט און רחבות פאר אויסזעליכער שעפערישער-קייט דער סנה-פראקערנדיגער גאט - וועגישער אומ-רוהיגקייט !!

* * *

זאלען די ציניקער טאן א טיפה הך אריין, זאלען זיי זיך נישט בעזעסענען מיט חשבונות, און זאלען זיי נישט מעסטען דעם סכום אידעאליזם פון דער ווילנער-טרופע מיט זייערע שנייהעדישע סאנטימענ-טערן. נאר זאלען זיי בעסער האבען א שטיקעל די חשבון מיט זיך גופא אין קודך דער פערספעקטיוו פון דער דערקענטעניש א קוק טאן אויף דעם סך-הכל פון דערזעלבער ווילנער טרופע „וואס טראגט א לאסט איבער איהרע פיזישע כוחות —

זאלען מ'רשב'ענען און ערנסטע אויף א ווייל זיך פערטראכטען איבער דעם גורל פון א יודישער טעא-טער-געמיינשאפט, וואס איז א גאנץ לעבען אין העל-מעהר יסודיג, הי יחוד'דיג, און טראגט אויף איה-רע יודישע קשה-עורף'דיגע פלייצעס נישט קיין טראג-געוואגען אפגעשאסענע שמאטעס, נאר געצעלטע אין — בנינים...

יא, געצעלטען און בנינים, הגם נישט קיין מאסע-היםמעלקראצערס. הי עס קאנען זיך פערגינען צו בייע-די גאלמוד-פעלקער אין זייער רוה און הרחבת הדעת ! נישט וואו'נען אין בנינים, נאר טראגען אויף זיך בנינים — נישט געפטופט זאל מען זיין דערמיט — דאס איז א העלדען-מוט, דאס איז אידעאלזם, בפ'רוש'ער אידעאליזם, דאס איז די גרייסטע אחריות פאר דער יודישער טעאטער-קולטור — דאס איז דערהויבונג !!

* * *

און קאן דען נאך דעם בסדר'דיגען, בהדרגה'דיגען חכמה-פילהדשען גאנג פון מוהים „ווילנער" זיין א ספק, ווער עס איז די „ווילנער טרופע" —

די וואס האט איצט געשפילט ביי אונז אין לאדז צו די צעהנדליגער שרייב-ברעקלעך, וואס פלאנטשען זיך ארום, ווי די קאנטולרטע אינזאלדען נעבעך מיט די פעסער פון די רוימישע געגנד און בלוט שמות-רע-צענגטעם פון „אמאליגע גוטע צייטען", מיט דעם יודישע אז אנטמעלט וועגען די געהען מיהלי'ש-גאאיו און צנועהדיג, און ווי קלימפערען דערפיי מיט די אויסגע-ריבענע מעדאלען, נישט געפינענדיג קיין תיקון און קיין עטעדטור אויף דער וועלט, און קיין האפענונג אויף א היסטאריש יונגע וועלט...

מעג קיין איינער פון די איצטיגע ווילנער נישט זיין קיין אייגענטליכער ווילנער געבוירענער. מעג זיך מואה'ם קונסטלער-געמיינשאפט רעקרוטירען פון גע-בוירענע און ווארשע לאדז, פשישא און האצעבלאויז ד׳ ... אמאטארען-רעגימענט זייער געהט אבער אין

העלדישען קאמף מיט דער יודישער פאסיווקייט און אומעגליכקייט, טראגענדיג הויך די פאהן פון אויס-געשפראכענעם ווילנער אידעאליזם, פון ווילנער טהרת העבודה, פון ווילנער בעוואוסטזיניגער קונסט-לערישער אינטעליגענץ —

אט דאס איז זי די איינציגע, די אייגענטליכע ווילנער טרופע, וואס האט דעם פוללען רעכט אויף צו טראגען דעם אחריות'פולען נאמען —

און די אלע איבעריגע, וואס מעלה'גייהענע אי-בער און פערשידענע עקען וועלט דעם אליינע איבער-הייסיגען רעפערטואר, און וואס רעקאמענדירען זיך דערביי מיט כלומרשט-בשרע געשפאלטענע הזיר-פיסלעך, וואלטען זיך שוין געמעגט שעמען איז זייער ווישען האלז אריין די סכהעדישיען דעם נאמען „ווילנער".

אומבעפלעקט מוז דער נאמען בלייבען, און האל-בידעג, און פערהיטען, און צעגטלען טאר מען אים נישט.

— קיין צווי בריוער משה'לעך איז נישטא, נישט בנמצאי ל'בע יודען, און ווען איהר ועהט, ווי א ליאדע שלים-מזלניק שרייט אומבערעכטיגט „אני שלמה" — וויסט מען פון פריהער-אויס, אז מען דארף איהם נישט גלייבען —

וויסט מען שוין, אז ער איז פון אנ'אנדער אפע-רעטע און הייסט — ויזתא..

וואָרום אין אונזערע פאלען איז פון ווילנע ביז צו כעלעם — ווי פאניע זאגט — מיט דער האנד צו דערלאנגען...

* * *

ביי דעם איצטיגען מאמענט איז די ווילנער טרופע דער איין-און-איינציגער מקום-מקלט אין יודישען פויג לעך, וואו אונזערס גלייכען — דער יודישער אינטעלי-גענט און ארבייטער ווערט נישט פערשעמט און ווערט נישט שאקירט פון דער באלעגאלישער און, להבדיל, אונטערוועלטישער „קונסט" און קאזאצקער „קונסט טיק", וואס ווערט אמאטעם דערלאנגט מיט פעט-ע שיס-לען, צוגעזאלצען און צוגעפעפערט מיט אנראטי-שער מאראל און אדמאטיש-הוניגשע שלשלת-הירידעך. די „ווילנער" זענען דער גליקליכער אויסנאם. דער אאזיס אין דעם גולען זאמדיגען מדבר, וואו עס שלאגען ארויס די לויטערע קוואלען פון א יודיש שעפעריש וואסער, און צו וועלכע די דורשטיגע כאליען

צו בלב ובנפש —

דער אאזיס, וואו מיר קאנען געפינען א ביסעל טעאטראליש-קינסטלערישע מנוחה אונטער דעם שא-טען פון די הויכע פאלמען-בוימער — פון אמזעגען קלאסיקער און נגגענווארטס-דראמאטיקער.

די סקעפטיקער און סתם פערניינער טארען נישט פערגעסען, וואס די דאזיגע „ווילנער טרופע" און איה-רע צוויי קארדינאלע אידעען-און-ריכטונג = אומהאנד-לונגען האט אדה-געמאכט —

זיי טארען, די סקעפטיקער, נישט פערגעסען, אז וואס פאר אנ'אטמאספערע, און ביי וואסערע אומשטענדען און טויטלען עס איז אדוירך דער ערשטער פע-יאר אזהעדער [דער ביז-דיבוק'דיגער] פון רעאלע, נאטורא-ליסטישער, פאלקסטימליכער דראמע, און דער איצ-טיגער, דער צווייטער — דער ראמאנטיש-פאנטאזער און מיסטעריעזער.

זיי טארען נישט פערגעסען די בעגריינצקייט גופא פון דער יודישער דראמאטישער ליטעראטור, און די טענדענץ לגבי דעם אויסגעריסענעם „פערמדען" רעפערטואר און דאך ביי דעם מאסען-בעוווכער — אנ'אויסטיידענדיגע, כמעט אנ'אויסווייכעדיגע !

זיי טארען נישט פערגעסען, אז אונזערע צוויי — דריי רעזשיסארען דארפען דאס הויב מאל זיין מעהר קונצענמאכער, ווי פארשטעלונגס-ארכיטעקטען, און ארוים פישופען עשירות, פאנטאסטיק, צויבער-פאלאצען פון מייזען-לעכער ארוים און פון בעטלער-הקדשים...

זיי זי גאר און די קאפטער-דריער דארפען האבען דינען, אז די חסידים-אקטארען פון דער ווילנער טרופע קומט אים דאס הויב זיך צו דבקען אים'ן הונגעריגען מאגען און מיט דעקלאמאטאריש-דיכטעדישער פראזע איבערהעשרייען זייער עקשנות'דיגע, נארישע מאגען-פראזע און קישקע-שפלות...

* * *

די ווילנער טרופע שטייט נישט אויף איין ארט, די ווילנער טרופע — אלם אנא — שט-עבט און וואקסט.

די ווילנער טרופע הייסט, אז איהר ארטיסטאקרא טיש-ירחוס'דיגע און צוגלייך ציכטיג-פאלקסטימליכע אפשטאמונג איז זי מתחייב צו א גרויסער מאס גוזרות, אפגעהיטענקייט, ריינקייט און פיינער, אידעלער טרא-דיציע.

די ווילנער טרופע הייסט, אז זי טאר נאכגעהן

די ביבער - מילען - ווערט פון דער יודישער וואנדער-באר'ער ליטעראטור, הען זי וויל נישט פערלירען איהר יוגענדליכען חן און רייץ און פאטענץ.

די ווילנער טרופע הייסט, אז זי איז דער איינציגער בלייבענדיגער טעאטער-צווייג אויף דעם שלאנקען בוים פון דער יונגער יודישער קולטור אין פוילען, און אז אלס אזא דארף זי א סך איבערהאלטען און איבער-בעטראכטען —

אז די וואגעל-וויינען פון דעם יודישען קיום בכלל, אז דאס וואלגען, דאס בייזע, דאס פערביטערטע פון די היימישע שאקאלען, און די פרהונייט אתדיפי-רענץ פון דעם רעשטעל ואטע מה'כי-הורקא - ישאגעים. וואס די גאנצע יודישע העלט איז זיי „גאנץ פאמארע", וואס איז זייער קליינקפעלדיגעה, ווערימדיגער מעגא-לאמאנ'ע האלטען זיי זיך ביי דעם גלייכגילטעל, אז „נאך אונז מען. אפילו דייך א מבול"...

סאיז, ווי זאגט מען עס, א פאלג מיך א גאנג !

* * *

און די „ווילנער" גייען !

זיי גייען — איבער טאלען און בערג, און ווידער איבער בערג... דערהייכונגען און ירידות! ירידות און דערהייכונגען !! אויף וויפיל די פוילישע כ'דות סטייען, אויף וויפיל דער אימפעט פון אמביציע שטייעט —

פיפצען יאהר אקטיוויטעט.

באלד אכצען.

די איינציגע בר-מצוה'ניקעס — באלד ראוי לחופה און שוין — למעשים טובים.

דארף די פוילישע יודישע געזעלשאפטליכקייט א טראכט טאן וועגען אנ'אייסשטייער פאר דער גרויא-סענער בת יחידה, וועגען א נדן, און דער עיקר וועגען א תכלית'דיגער דירה — צו בעשטענדיגען בנין.

וואָרום איביג בע'נד קאן מען דאך נישט זיין.

וואָרום — ביים רבונו של עולם איז א טאג — א יאהר, און ביי דעם וואנדער פון א נגטעל יודישען טעאטער, להבדיל, איז דאך כמעט איד אזוי..

היינט, גטורליגע אקטיווע יודען, מאכט א חשבון ! וויפיל איז עס הער שיער צו וואגלען אין דער מדבר ? !

שיצט, פערטיידיגט אייער כבוד, כאטשבי אויף א צעהנט'חלק — ווי דאס ווערט געטאן לגבי דער „הבימה".

אקראנץ-פערל פון תלמוד און מדרש

דער קנעכט איז זעהר צופרידען — אין זיינע פרייע מינוטען.

(כתובות י"א)

* * *

זינה — פערשטאפט דאס הארץ.

(יומא ל"ט).

* * *

אייידער דער טת איז נאך געשטארבען וועקט שוין זיין פארטרעטער פלענער ווי אזוי זיך צו פיהרען.

(בבא בתרא צ"א)

* * *

ביז דער מענש ווערט קראנק עסט ער אלץ, וואס איהם קומט אונטער דער האנד. ווען ער ווערט שוין קראנק, קלויבט ער איבער וואס צו עסען.

(מדרש חזית פ"ח)

* * *

ווען דער קלוגער האלט נאך ביים אנהויבען פון דער זאך, ווייסט ער שוין דעם סוף.

(ירוש' סוטה פ"ח)

* * *

מענשען שטארבען מעהר, ווייל אנדערע האר-בען זיי דעם טויט געמאכט, ווי פון לוידען תוגעה.

(שבת ל"ג).

* * *

לעב צופרידען מיט דער פרוי וואס דו ליבסט און די אונטער זון געשאנקענע נארישע פאר יאהר

און, די נארישע פאר יאהר !

ווייל דאס איז אלץ, וואס דו האסט פון לעבען, וואס דו האסט פון דיין ארבייט,

וואס דו בעטסט אונטער דער זון,

וואס דו האסט די מעגליכקייט צו טון — טו ;

ווייל נישטא מעהר קיין טעטיגקייט און קיין פלענער,

קיין וויסען און קיין חכמה,

און דער גרוב וואוהין דו געהסט !

(קהלת ט. ט.)

* * *

דו האסט דאך אייגענטליך געהארפט יעדען אויף יענעם גוטעס, רעדסטו נאר שלעכטס ?

(מדרש איכ"ר פ.א.)

* * *

אויב יענער האט אין האנד א פערל, קאן מען איהם נישט געבען דערפאר קיין שערבעל.

(קידושין י.)

* * *

אויב דער קנעכט איז א וועלכער, און זיין באַ-לעבאָס דארף איהם זאגען וואס ער זאל רעדען, טאַ וואָס קאָן שוין אזאַ קנעכט אויפטון ?

(חגיגה ה)

* * *

אויב דער קנעכט פערדינט נישט אויף אזוי פיל וויפיל ער עסט אויף, טאָ וואס פאר א מענה

סאו ער נאר האבען צו זיין באלעבאס ?

האט ער א גראבען קול, איז עס אנ'אייזעל, האט ער א רינגען קול איז עס א פערד.

(גאליג ע"ם)

איז שוין די כלה אונטער דער חופה, איז שוין מעהר נישטא וואס צו טון וועגען דער חתונה.

(ירוש' מועד קטן פ"א)

* * *

ביי עמי-הארצים איז די בייזוויליגקייט פער-רעכענט ווי א טעות.

(בבא מציעא ל"ג)

* * *

ביי א גרויס געשעפט קאן מען פיל פערדינען און ביי א קליין געשעפט קאן מען ווייניג — צולייגען.

(כתובות ס"ז)

געזאמעלט דורך: **אברהם שלעזינגער**

יאסעל קלעזמער ראטעוועט מיט זיין שפילען דעם ארענדאר

(באלאדע)

פון **נפתלי גראס**

אין הויף ביי דעם האר איז א קארנאוואל

עס פונקעלט מיט פארבען און ליכט דער זאל.

און מיט שווערדן און שפארן און שלייפען און קנעפ

מיט זיידענס און סאמעט רוישען די שלעפ.

מ'טאנצט און מ'שמועסט. וועט שטיל. עס לאזט וויסען דער דאר

אז ער האט געשיקט נאך דעם ארענדאר,

און די פרייד וועט ערשט ווערן פערפולט אין גאנץ

ווען דער יוד וועט טאנצען ביים בערען-טאנץ.

געקומען די דינער נאך דעם יודען צוגעהן,

און אין שטיבעל געווארען א בייזער געוויין.

און אז מען האט געפיהרט דעם יודען אין הויף.

איז אין שטעטעל געווארען א געוואלד א געלויף.

דערהערט יאסעל בלי-זמר, מען נעמט דעם ארענדאר

ער זאל טאנצען א בער אין הויף ביי דעם האר.

נעמט יאסעל זיין פידעל און הויבט זיי אויף

און געדט אליין אוועק צו דעם האר אין הויף.

יא האריעלע מיינער, א דאריעלע פראכט,

איך האב א סך ווסינקע לידער געמאכט.

איך האב א סך וויסינקע לידער געמאכט.

איך וועל זיי דיר, האריעלע שפילען היינט ביינאכט,

אהא, סאר'א פרייד, סארא פרייד מיט אמאל,

געלעכטער, געשריי און געשפעט איבן קול:

א יודעל הערט טאנצען דעם טאנץ פון א בער,

א יודעל וועט טאנצען דעם טאנץ פון א בער,

מען עפענט דעם טיער, מען לאזט איהם אריין —

עס שימערט מיט שייך און עס רוישט די דער וויין.

און יאסעל נעמט שפילען א שפיל נאך א שפיל,

עס פונקעלט דער הייך און עס פונקעלט דער דיל.

א שפיל נאך א שפיל און א ליד נאך א ליד,

עס רייסט אויש צום טאנצען אלעמען מיט.

עס טאנצט דינד ארום מיט דער הארץ דער האר,

עס טאנצט און א מיידעל מיט גלעקלעך דער נאר;

עס טאנצען די האר, מען טאנצט און מען לאכט

א שעה נאך א שעה, און שוין — האלבע נאכט.

און א בערן-פעל ליגט דער ארענדאר

ער וואַרט און א הינקעל מיט שרעק און צער.

א שעה נאך א שעה — די נאכט ציהט זיך און צום

די האר מאנצען ווי א כוואליע הין-און-הער.

און יאסעל שפילט א ליד נאך א ליד.

פערגעסען דעם יודען און פעל פון דעם בער

מען טאנצט און מען טאנצט, ביז מען פאלט פון די פיס,

און איינער געבען דעם צווייטען שלאפט איין און זיס

אז עס איז יאסעל פון הויף מיט'ן ארענדאר ארויס.

און די און שוין געווען ביי יודען אין דרויס.

אמת און שיינקייט

געשפרעך צווישן פראפעסאר איינשטיין און דעם אינדישן פאעט טאגארע

אין דער נ׳ו־יארקער „טיימס״ איז אפגעדרוקט א קורצער אבער העכסט אינטערעסאנטער געשפרעך צווישן צוויי פון די גרעסטע מענשען וואס די וועלט פארמאגט היינט. איינער איז פראפעסאר אלבערט איינשטיין, דער ייד׳ישער פילאזאף און וויסנשאפטסמאן, דער בעשאפער פון דער טעאריע פון רעלאטיוויטעט, און דער צווייטער איז ראבינדראנאט טאגאר, דער גרויסער אינדישער פאעט. דער געשפרעך איז געווען וועגן דער אלטער, אלטער פראגע מיט וועלכער די פילאזאפן בראכן זיך די קעפ שוין טויזנטער יארן, נעמליך די פראגע: וואס איז אמת? צי איז אמת א מענשליכע זאך, אדער א נאטור־זאך? צי איז אמת נאר איגזיסטירט אין דעם מענשן, אדער הייסט עס פון אים? אויף פילאזאפישער שפראך מיינט עס: צי איז אמת „סובעקטיוו״ אדער „אביעקטיוו״?

און אט ווי דער שרייבער גיט איבער דעם געשפרעך און די אומשטענדן ביי וועלכע ער איז פארגעקומען:

נעבן פאטסדאם, ביי בערלין, איז פעראן א קליינער פלאץ וואס הייסט קאפוטה. דארטן, אויף א בערגעלע שטעהט א בריינע הילצערנע הויז מיט א רויטען דאך. ארום און ארום, אזוי ווי וועכטער, שטעהען בוימער. אין דעם פעשיידענעם הויזעל וואוינט דער מאטעמאטיקער אלבערט איינשטיין.

אין א שעהנעם נאכמיטאג, נישט לאנג צוריק, איז אויפן זאמדיגען וועג וואס פיהרט צום הויז געגאנגען ראבינדראנאט טאגארע. ער האט געטראגען א קאסטיום פון ווייסען בלויען געוואנט. ער איז געגאנגען א ביסעל געבויגענע פאראויס, און איין האנד האט ער געהאלטען אויפ׳ן רוקען. ביי דיין טיר איז געשטאנען קרעפטיג און גלייך, אלבערט איינשטיין.

אויפ׳ן שפיץ בארג האט זיך טאגארע אריינגעזעצט אין א ברייטען שטול, ארום איהם איינשטיין און זיין פאמיליע. דאן האט ער גענומען דערצעהלען פון זיין לעצטען בעזוך אין לאנדאן און זיין לעקציע, וואס ער האט דארט געהאלטען וועגן „רעליגיע און מענשהייט״.

און עס האט זיך אנטוויקעלט א לעבהאפטע דיסקוסיע. עס איז געווען אינטערעסאנט צו זעהן די צוויי מענשען צוזאמען — טאגארען, דעם פאעט מיט׳ן קאפ פון א דענקער, און איינשטיינען, דעם דענקער מיט׳ן קאפ פון א פאעט. טאגארעס האר זענען גלאט און זילבער־ווייס. זייער לאנגע באָרד איז אויך אזוי. זיין קאפ האלט ער געוועהנליך געבויגען פאראויס. די אויגען זענען איינגעזונקען טיף אין שטערן. ער מאכט דעם איינדרוק אזוי ווי ער וואלט אייביג געווען פערזינקען אין זיין געהיימניספולער וועלט. ער רעדט מיט א מאיעסטעטישער רוהיגקייט, ווי ער וואלט דעקלאמירט א פאעמע, אדער וואלט געהאלטען א דרשה. זיינע דינע פינגער רעדען אויך, זיינע אויגען גלאנצען, און כאטש ער איז אלט זיבעציג יאהר, דאך צינדען זיי זיך אן אלע ווייל מיט א יוגנטליכען פייער.

איינשטיינ׳ס האר זענען אויך גרוי. די שטערען גלייך אזוי ווי די וואלטען געווען עלעקטריזירט און דאן פאלען זיי מיט אמאל אין לאקען אויף זיין מעכטיגען קאפ, וואס זעהט אויס ווי דער קאפ פון א רעזשיסער.

איינשטיין האט זיך איינגעהערט צו טאגארעס רייד מיט גרויס אויפמערקזאמקייט, דאן האט ער אויסגעדריקט זיינע אייגענע מיינונגען. קיינער פון זיי האט נישט געוואלט איבערצייגען דיינע מיינונגען אויפ׳ן אנדערען. זיי האבען זיך בלויז דורכגעשמועסט. אבער פארן זייטיגען בעאבאכטער האט עס אויסגעזעהן גלייך ווי צוויי פלאנעטען וואלטען געפיהרט א געשפרעך.

אט איז דער תמצית פון זייער געשפרעך.

טאגאר: איהר זייט געווען שטארק פערנומען צו דערגרינטעווען מיט מאטעמאטיק די צוויי אלטע זאכען, פערזעהן און רוים, און איך בין

(the mid-columns)

זייט און רוים, און איך האב דא, ביי איך אין דייטשלאנד, געהאלטען א לעקציע וועגן דער איביגער וועלט פון דעם מענשען, די ווירקליכע וועלט.

איינשטיין: גלויבט איהר, אז דאס געטליכע איז אפגעטיילט, איז בעזונדער פון דער וועלט?

טאגארע: נישט אפגעטיילט. נאר די אומענדליכע פערזענליכקייט פון דעם מענשען נעמט אין זיך אריין די גאנצע וועלט. עס קען נישט זיין קיין שום זאך וואס געהט נישט אריין אין דער מענשליכער פערזענליכקייט, און דאס בעווייזט, אז דער „אמת פון דער וועלט״ (די ווירקליכקייט) איז מענשליכער אמת.

איינשטיין: עס זענען פאראן צוויי גאנץ פערשידענע בעגריפען וועגן דער וועלט — די וועלט אלס א זאך וואס איז אפהענגיג אין דעם מענשען, און די וועלט אלס א זאך, וואס איז נישט אפהענגיג פון איהם.

טאגארע: בלויז ווען די וועלט איז צוזאמענשטימען מיט׳ן מענשען וואס איז אייביג, דאן פיהלען מיר, אז די עקזיסטירט; מיר הייסען זי אלס אמת און פיהלען זי אלס שעהנקייט.

איינשטיין: אבער דאס גופא איז נאר א ריין מענשליכער בעגריף וועגן דער וועלט. [אזוי, הייסט עס, טראכט דער מענש, אבער אז אמת׳ן קען עס זיין גאנץ אנדערש, אדער אן אנדערער פעשעפעניש וואלט ווארשיינליך געהאט אן אנדערן בעגריף].

טאגארע: די וועלט איז א מענשליכע וועלט, און ווען דער וויסענשאפטסמאן רעדט וועגען דער וועלט וויסענשאפטליך, מיינט עס דאך אויך נאר דער מענש, ווארום דער וויסענשאפטסמאן איז דאך אויך א מענש. דעריבער איז נישטא קיין וועלט אויסערהאלב אונז, אויסערהאלב דעם מענשען. עס איז א רעלאטיווע וועלט, און זי איז פאראן נאר דערפאר וואס זי איז פאראן אין אונזער בעוואוסטזיין, אין אונזער געדאנק, אין דעם בעוואוסטזיין פון דעם אייביגען מענשען. דער אייביגער מענש — דאס איז די מאס פון דער וועלט, און פון אונזערע געפיהלען און געדאנקען ווערען עס צוזאמענגעשטעלט די געפיהלען און געדאנקען פון דעם אייביגען מענשען.

איינשטיין: דאס איז נאר א בעגריף פון דעם מענשען אלס מענש.

טאגארע: די וויסענשאפט בעשעפטיגט זיך מיט די זאכען וואס האט נישט צו מאן דווקא מיט׳ן איינצעלנעם מענשען. דאס איז די אומפערזענליכע מענשליכע וועלט פון אמת, פון דער ווירקליכקייט. און די רעליגיע נעמט אויף אט די אמתן און קניפט זיי צוזאמען מיט אונזער טיפערען וועזען. און אויך אזא אופן ווערט אונזער אייגענער, אינדיווידועלער בעוואוסטזיין פון אמת — אן אלגעמיינע בעדייטונג. א בריטע אלוועלטליכע זינען. די רעליגיע נעמט דעם אמת און גיט צו צו איהם בעדייטונג, ווערט, חן. און ווען דער דאזיגער אמת גיסט זיך הארמאניש צונויף מיט אונז, דאן הייסען מיר, אז ער איז גוט.

איינשטיין: הייסט עס, אז אמת, אדער שעהנהייט, עקזיסטירט נישט אהן דעם מענשען? נעמט למשל די סטאטוע פון אפאלא פון בעלוועדער: ווען עס וואלטען נישט געווען קיין מענשען, וואלט די סטאטוע נישט געווען מעהר שעהן?

טאגארע: ניין.

איינשטיין: איך בין מסכים מיט דעם דאזיגען בעגריף וואס אנבעלאנגט שעהנקייט, אבער איך בין נישט מסכים מיט איהם, וואס אנבעלאנגט אמת.

טאגארע: פארוואס נישט? שעהנקייט ווערט בעגריפען פון דעם מענשען, און אמת ווערט דאך אויך בעגריפען נאר פון מענשען?

איינשטיין: איך קען נישט בעווייזען, אז מיין מיינונג איז ריכטיג, אבער איך גלויב אזוי. דאס איז מיין רעליגיע.

טאגארע: וואס איז שעהנקייט? שעהנקייט ליגט אין דער העכסטער, פולקאמענער הארמאניע, און הארמאניע ליגט אין דעם וועלט־וועזען, פון דעם וועלט־געדאנק. מיר, איינצעלנע מענשען, קומען צו צום אמת דורך אונזער חכמה און פארשען דורך אונזערע טעותים, דורך אונזערע עקספעריענצן, דורך אונזערע איינפאלען, ווען עפעס א ליכטיגקייט לויכט אויף אין אונזער בעוואוסטזיין. ווי אנדערש קענען מיר זיין וויסען צום אמת?

איינשטיין: איך קען עס נישט איבערצייגען, אבער איך גלויב אין דעם ארגומענט פון דעם אלטען גריכישען פילאזאף פיטאגאראס, אז דער אמת ווערט נישט א׳פ׳ן מענשען און הענגט נישט אפ פון איהם.

טאגארע: דער אמת, וואס איז דיזעלבע זאך, וואס די וועלט איז, מוז אויך זיין מענשליך. ווארום אויב נישט, דאן קומט אויס, אז דאס וואס מיר מענשען בעגרייפען אלס אמת, קען קיינמאל נישט אנגערופען ווערען אמת. וויסענשאפטליכער אמת וואס מיר רופען אין די וויסענשאפט, און וואס ווערט דערגרייכט דורך דער לאגיק. ווארום די לאגיק איז דאך נאר א מענשליכע זאך. לויט דער אינדישער פילאזאפיע איז פאראן דער אבסאלוטער אמת, וואס מיר רופען אן בראהמא. אט דער אבסאלוטער, אייביגער, תוכ׳יגער אמת פון דער וועלט, קען נישט אויסגעדריקט ווערען אין ווערטער און קען אויך נישט בעגריפען ווערען פון א געדאנק, וואס טיילט זיך אפ פון דער וועלט. דער דאזיגער אמת קען בעגריפען ווערען נאר דעמאלט ווען דער איינצעלנער מענשליכער געדאנק פערשמעלצט זיך מיט דעם אוניווערזעלען געדאנק פון דער וועלט. אבער אזא אמת קען נישט בעלאנגען צו דער וויסענשאפט. יענער מין אמת, וועגען עלכען מיר רעדען דא, איז נאר א שיין. דאס הייסט, עפעס וואס שיינט דעם מענשליכן פערשטאנד צו זיין אמת, און דעריבער איז ער נישט מעהר ווי מענשליך, און אין דער אינדישער פילאזאפיע רופען מיר עס אן „מאיא״, אדער אילוזיע.

איינשטיין: עס איז דאך נישט קיין אילוזיע פון איין מענשען, נאר פון דעם גאנצען מענשליכען מין.

טאגארע: דער מין בעלאנגט אויך צו איין עפעס, צו דער מענשהייט, דעריבער הייסט עס, אז דער גאנצער מענשליכער געדאנק, דער געדאנק פון דער מענשהייט, בעגרייפט דעם אמת; דער אינדישער און דער אייראפעאישער געדאנק בעגעגענען זיך אין אן אלגעמיינעם בעגריף.

איינשטיין: דאס ווארט „מין״ ווערט אין דייטש־

Dr. med.
H. Gutstadt
ספעציאל־ארצט
פאר אקושער און פרויען־קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
באדנע 62 (צעגעלניאנע 23) טעל. 129-52.
נעהמט אן פון 5—7 אווענד.

היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער קלאנג־פילם!
דראמע פון לעבען פון שיף־פערשטויסענע
די פרוי און די מטיכ׳ע
אין די הויפטראלן: Betty Compson
Ryszard Barthelmess
אויסער׳ן פראגראם: די בעקאנטע עסט־ראדע מוזיקער „REWELERSI“ אין נייעסטען רעפערטואר און לאנגער אקטואליטעטען.
אנהויב 5 א זייגער נ״מ, שבת און זונטאג 2 נ״מ

לאנג בעטראכט פאר אלע מענשליכע וועזענס. מאקטיש הייסט עס, אז אפילו די מאלפעס און די זשאבעס בעלאנגען צום זעלבען מין. הייסט עס, אז אויב די וועלט עקזיסטירט נישט אהן דעם מענשליכען בעוואוסטזיין, עקזיסטירט זי אויך נישט אהן דעם וואלסטזיין, קען זי אויך נישט עקזיסטירען אהן דעם

טאגארע: דאס וואס מיר רופען אן אמת, ליגט דארט וואו די ווירקליכקייט וואס דער מענש זעהט אנגעוועניג און די הרמאניע פון דער מיט שטימונג, גיסען זיך צוזאמען הארמאניש. און די ביידע ווירקליכקייטען, די „סובעקטיווע״ און „אביעקטיווע״ בעלאנגען צום איבער־פערזענליכען מענשען [און קיין מאלפעס און זשאבעס זענען דא נישט שייך].

איינשטיין: אפילו אין אונזער טאג־טעגליכען לעבען שפירען מיר ליפט זאכען פאר וועלכע מיר זענען נישט פעראנטוואָרטליך. הייסט דאך עס, אז מיר אנערקענען אז עס זענען פאראן זאכען אויסערהאלב אונז, אויסערהאלב אונזער געדאנק. צום ביישפיל, אט דאס הויז, אין הויז קען זיין אז קיינער איצט נישטא, דאך אבער דער טיש בלייבט וואו ער איז.

טאגארע: יא, דער טיש בלייבט טאקע אויסערהאלב דעם איינצעלנעם געדאנק, דעם געדאנק פון איינצעלנע מענשען, אבער ער בלייבט אלץ אינערליך אין דעם וועלט־געדאנק, אין דעם אוניווערזאלען געדאנק פון דעם וועלט־וועזען. דער טיש דארט ווערט בעגומען און ליגט אין עפעס א בעוואוסטזיין וואס איז אזוי ווי אונזער בעוואוסטזיין.

איינשטיין: ווען קיינער וואלט נישט געווען אין הויז, וואלט דער טיש סיי־ווי עקזיסטירט, זאגט איהר. אבער דאס צושלאגט דאך שוין אייער אייגענע טעאריע, ווארום איהר זאגט דאך, אז אהן אונז, מענשען, קענען מיר זיך נישט פארשטעלען ווי אזוי דער טיש קען עקזיסטירען. אונזער שטאנדפונקט, ווי אזוי אמת קען עקזיסטירען אהן מענשען, קען נישט ערקלערט אדער בעווייזען ווערען, אבער דאס איז א גלויבען וואס יעדער איינער מוז האבען אין זיך, אפילו ווילדע מענשען.

טאגארע: יעדענפאלס אויב עס איז א פאראן אן אמת וואס האט נישט שייכות, נישט צו מענשען, דאן עקזיסטירט ער דאך פאר אונז סיי־ווי נישט, אבסאלוט נישט.

איינשטיין: דאן בין איך מעהר רעליגיעז ווי איהר!!

טאגארע: מיין רעליגיע איז — די צוזאמענשמעלצונג פון מיין אייגענעם איך, פון מיין אינדיווידועלען וועזען, מיט׳ן אלוועלטליכען מענשליכען גייסט.

די פערשאלטענע ירושה

(18 גרויסער ראמאן פון ליידענשאפט ליבע און פערברעכען.

—... ער איז געלעגען אויף די טרעפען מיט׳ן קאפ אראונטער, — האט האט יונגעל איילינג דערצעהלט — מיט די הענט האט ער זיך אנגעכאפט אין פארענטש... דאס איז דער אלטער הער קרענגעל, וועלכער וואוינט אין נומער פופצעהן... אזוי פיל בלוט... אזוי פיל!..

בזה האופן איז דער מלאך המות אריין אינ׳ם „גוטערמאן־הויז״, און דאס איז געווען דער אנהויב פון דער פינסטערער מורא, וואס האט זיך אינ׳ם איהם אריינגעצויגען.

מען האט מעריין אריינגעבעטען אינ׳ם ביורא פונ׳ם פערוואלטער.

אויך גוטערמאן בכבודו ובעצמו איז אריינגעקומען.

עס האט זיך געמאכט דער גרויסער קאך, דער טעלעפאן האט אנגעהויבען פיבערהאפט צו קלינגען, און אויפ׳ן ארט פון דעם געשעהעניש איז אנגעקומען פאליציי.

אלץ איז אבער אפגעהאלטען געווארען שטרענג בסוד.

דער ארקעסטער האט נישט אויפגעהערט רוישיג צו שפילען און רעסטאראן.

די גאסט ביי די שניי־ווייסע טישלעך האבען זיך געמאכט הוידלגעהען, געלאכט, געפלירטעוועט, גע־טאנצט:

אויך און דעם רויגען קינא־זאל איז געווען לעבעדיג און לוסטיג, און דער טויזענד־קעפיגער עולם האט זיך געקאטשעט פאר געלעכטער פונ׳ם גלענצענדען פילם מיט׳ן גענ־יאלען טשארלי טשאפלין.

מיט איין ווארט — דאס לעבען אינ׳ם „גוטער־מאן־הויז״ האט געשלאגען, ווי א קוואל, בעת אויבען האט זיך שוין געגעסטיגט דער פינסטערער טויט.

און ביורא האט מען געפרעגט ביי מעריין, צי דארף מען נישט ארויסרופען עמיצן פון איהרע פריינד, און זי האט זיך מיט גרויס אנשטרענגונג נאך דעם, ווי זי האט אראפגעטריסעלט פון זיך די פערגליווערונג, אפגערופען:

— א, יא, ביטע... רופט לעאנען... זאגט איהם, אז כ׳דארף איהם געגוויטיגט האבען... כ׳מיין דעם הער לעאן שטיינמאן...

זי האט קוים ארויסגעמורמעלט דעם נומער טעלעפאן און בעקומען אנ׳אנפאל פון היסטעריע.

ערשט אין א שעה ארום איז אנגעקומען לעאן.

עס איז איהם שווער געווען צו געפינען, מחמת ווען מ׳האט איהם טעלעפאנירט, איז ער פונקט אין דער היים נישט געווען, און עמיצער איז איהם ארומגעלאפען זוכען איבער דער גאנצער שטאט.

סוף כל סוף האט מען איהם ערגיץ געפאקט, און ער איז געקומען צולויפען אין סמאקינג, אנ׳־איבערגעשראקענער אויף טויט מיט א בלאס פנים.

איצט איז ער געשטאנען פאר מעריין און מיט שרעק און פערוואונדערונג זי אנגעקוקט.

— לעאן, — האט זי שטיל געזאגט — איך האב שוין געמיינט, אז איך וועל זיך אויף אייך נישט דער־ווארטען...

— איך בין גראד געווען אין טעאטער... און, טייערע, ווי איהר זעהט שלעכט אויס!.. וואס איז מיט אייך?!

— איצט פיהל איך זיך שוין בעסער!

ער איז געזעסען הארט לע׳ם איהר די גאנצע צייט, בעת זי האט געגעבן איבערגעגעבען דער פאר ליציי וועגען דער שרעקליכער פאסירונג אויף די טרעפען,

אויף דעם אופן האט זיך אויך לעאן דערוואוסט וועגען דעם גרויזאמען מארד.

זיך דערוואוסט אלע פרטים.

דערנאך האט ער מעריין אפגעפיהרט אהיים.

— איך וועל איבערנעכטיגען אין אייער וואוי־נונג, — האט ער געזאגט — איך וועל בעטען ביי דער באלעבאסטע פון אייער דירה, אז זי זאל פאר מיר מאכען א שטיקעל געלעגער און זאל אויפ׳ן טשעסלאָג, און אויב איהר ווערט ביינאכט מורא קריגען, ווערט איהר מיך א רוף טון, און איך וועל מאר־מענטאל זיין לעבען אייך... אלזא, גענומען?

— גוט, לעאן.

זי איז געווארען איינגאנצען איינטערטעניג און געהארכזאם.

איהר געפיהל פאר אבסאלוטער אינאפהענגיגקייט האט זי אויף א ווייל פערלארען.

אין דער טאקסובקע זיצענדיג, האט זי זיך דערשראקען צוגעטוליעט צו איהם, און ער האט זי צארט ארומגענומען.

איהר קאפ איז געלעגען אויף זיין אקסעל.

ווען זיי זענען אהיימגעקומען צו מעריי, האט לעאן בקיצור איבערגעגעבען דער באלעבאסטע, וואס עס איז מיט דער מיידעל פארגעקומען, און יענע האט אנגעהויבען צו זיפצען און צו אכצען:

— אי עס איז א משונה׳דיג־גרויסער גמאך!

— האט זי גע׳טענה׳ט — איך האב פון קיינמאל א נישט געהאט קיין צוטרוי צו גרויסע געביידעס... מיין „וואט־עליגער געמאל״ פלעגט שטענדיג טענה׳ן: „א צו גרויסער גמאך״ — פלעגט ער זאגען... ווען א׳א גרויסע הויז זאל אמאל א פאל טון, איז וואסערשע וועט עס זיין מיט דעם ביסעל מענשען, וואס וואוינען דארט!.. ס׳עט דאך זיין עק וועלט!..

— זעהר ריכטיג, — האט לעאן מסכים געווען

— איך בין פולשטענדיג מסכים מיט אייך, ליבע פרוי... און הייסע מילך פאר דער פרייליין מערי קאן מען ביי אייך בעקומען?.. און נאך עפעס מוז איך אייך זאגען — ער האט זיך א פאטש געטאן און טאש אריין — און נאך עפעס... איך טראג שטענדיג מיט געוועהר מיט זיך...

— אך גאט מיינער! — האט די באלעבאסטע דערשראקען אויסגערופען.

ווען לעאן האט אבער, אנשטאט א רעוואלווער, ארויסגענומען פון טאש א פלאטשיק פלעשעל פון נר־קעל, האט זי זיך בערוהיגט.

— א שיינע מעשה פאניע שטיינמאן! — האט זי געזאגט, אבי כ׳האב געמיינט, אז איהר ווענט עהנליך אויף יענע לייט מיט די פיסטוילען, וועלכע מ׳ווייזט אפט אין די קינאס, און פון צייט צו צייט שיסען זיי זיך, איינער אין דעם אנדערען!..

— און וואס זשע הערט מען עפעס מכוח מילך? — האט לעאן איבערגעשלאגען די בערעדעוו־דיגע פרוי — דא אין דעם פלעשעל איז דא א ביסעל קאניאק... זייט זשע אזוי גוט און וואַרעמט אן פאר פרייליין מערי א ביסעל מילך, און מיר וועלען דערנאך אריינטראפען א ביסעל קאניאק!

— הכלל זיי האבען גענעבען מעריין ווארעם מילך מיט ביסקוויטען.

לעאן האט פערויכערט א פאפיראס, און צו־געטרונקען דערביי טיי.

— אלזא, געהט לייגט זיך שלאפען, מערי, — האט ער געזאגט — און דערנאך וועל איך שוין מאכען פאר זיך דעם געהעריגען געלעגער!

(פארטזעצונג קומט).

דער בעש"ט ז"ל איז מתקן א מלאך!

א פאלקס־מעשה
פון בן־ציון פייגאן

דעם בעש"ט ז"ל פאר זיין התגלות, האט מען מו־דיע געווען מן השמים: אז ער זאל געהן מתקן זיין א „מלאך" וואס איז אראפגעלאזען געווארען — אויף א צייט — אויף דעם עולם השפל אז ער דארף זיך שוין צוריק אומקעהרען צו זיין מקור אין הימעל אריין. האט ער ז"ל געפרעגט וואוהין ער זאל געהן געפינען דעם מלאך? — האט מען איהם געענטפערט:

— געה זיך, וועסט געפינען: און ס'זאל זיין ביי דיר א האות לדורות עולם, אז יעדער איינער דארף אליין זוכען און געפינען זיין וועג, מ'טאר נישט זיין א תולה בדעת אחרים.

וישכם בבקר, האט זיך דער בעש"ט געפעדערט גאנץ פריה, האט מתפלל געווען, מיטגענומען צדה לדרך און ער האט זיך געלאזט געהן זוכען. איז ער געגאנגען דריי טעג און דריי נעכט. אויפ'ן פערטען טאג, פארנאכט, איז ער אריינגעגאנגען אין א וואלד, זעהר א געדיכטער וואלד, האט ער דארטען געבלאנדזשעט ביז שפעט אין דער נאכט, אבער ער האט זיך נישט געוואלט צולייגען אפרוהען, ביז ער וועט נישט מקיים זיין דאס שליחות מן השמים, אויסגעפינען דעם מלאך און איהם מתקן צו זיין. ווען ער איז שוין זעהר מיד געווארען, כמעט עד כלות הנפש, וישא עיניו, האט ער אויפגעהויבען זיינע אויגען, וירא, און ער האט געזעהן והנה אין טאל, א שיין פון א ליכט. איז ער זעהר פרעהליך געווארען און ער האט זיך געלאזט נאך דער שיין נאך, איז ער צוגעקומען און האט געזעהן א קליין נידריג שטיבעל.

איז ער אריינגעגאנגען אינעווייניג, אין שטיבעל אריין, וירא און ער האט דערזעהן ווי אן אלטער מאן, מיט א ווייסער בארד זיצט פערטיפט איבער א „מסכת". איז ער געשטאנען, דער בעש"ט, שטיל און רוהיג, נישט געוואלט שטערען דעם זקן זיין למוד, און ער, דער הייליגער בעש"ט, איז געווען במוח, אז דא, אין דעם שטיבעל, האט ער געפונען דעם מלאך, וועלכען ער דארף געבען א תקון, און וועט זיך שוין קאנען אפ־רוהען פון זיין מידען וועג, פונ'ם טלטול הדרך, וואס ער ליידט שוין פיער טאג אהן שום מנוחה.

עטליכע מינוט איז ער אזוי געשטאנען, ביז דער זקן האט אויפגעהויבען זיין קאפ פון דער „מסכת", אויסגעשטרעקט זיין האנד און זיך אנגערופען:

— שלום עליכם, ישראל. וואס שטעהסטו בטל? ביסט דאך געקומען עפעס טון?

— וואס זשע זאל איך טון? — האט איהם דער בעש"ט געפרעגט.

— וואס הייסט וואס? — האט איהם דער זקן גע־ענטפערט: ערשטענס, הייץ איין דעם אויווען, ווייל ס'איז קאלט, מיין גוף איז פערפרוירען, וועסטו מתקן זיין מיין גוף דערנאך וועסטו מתקן זיין מיין נשמה. שמעה־זשע נישט אזוי אייל דיך צו, האלץ ליגט דא אין קיך. נעהם די אגעבונה, געהט ער אריין. אין קיך זעהט ער ווי עס ליגט דארטען א בינטעל האלץ, נעהמט ער און הייצט איין דעם אויווען און הייצט אויס דאס גאנצע בינטעל האלץ, איז געווארען ווארים, א מחיה, און דער זקן האט איהם געזאגט:

— ישראל האסט מיך ממש מחיה געווען, אלע מיינע רמ"ח אברים און שס"ה גידין האסטו דערקוויקט.

דער בעש"ט, מיד פון וועג און פון דער ארבייט פונ'ם איינהייצען דעם אויווען, האט זיך אוועקגעזעצט אויף דער הולצערנער ערד און איז געשמאק איינגעשלאפען.

אפשלאפענדיג קוים א שעה צייט, הערט ער א גרויס געשריי, אויסגעמישט מיט יללות, איז ער האט זיך אויפגעכאפט. זעהט ער ווי ס'שטעהט א פרוי און שרייט און שעלט דעם זקן, שלעפט ביי איהם אוועק די גמרא און לאזט איהם נישט לערנען.

און הערענדיג דעם בעש"ט, גיט זיך אויך א לאז צו איהם מיט קללות און יללות, שרייענדיג:

— דו שלעפער! ביסט געקומען צו מיר אויס־הייצען דאס ביסעל האלץ, וואס איך האב מיר צו־געגרייט אויף'ן ווינטער!! — און דו אלטער בטלן — האט זי זיך צולאזט אויף איהר קול צום זקן — ברענגסט מיר אזעלכע שלעפערס ווי דו.

וויל ער, דער אלטער זי איינשטילען מיט עפעס א ווארט, כאפט זי די גמרא און דערלאנגט איהם... מיט איהר אין קאפ אריין, און זי גיט זיך אויך א לאז צום בעש"ט מיט די הענד איהם צו שלאגען.

איז ער, דער בעש"ט, אנטלאפען אין דרויסען און דער זקן נאך איהם און זי איז זיי נאכגעלאפען זיי צו שלאגען. זענען זיי געלאפען מיט'ן גאנצען כח און זיי האבען זיך פערדרעהט ערגיץ אין וואלד, זיך באהאל־טען אונטער א בוים, געזעסען שטיל.

ביז זיי האבען געהערט, אז זי האט זיך צוריקגע־קעהרט, האבען זיי זיך אויפגעהויבען פון זייער באהעלטעניש און דער זקן האט אנגעהויבען:

— הער מיך, פריינד, ישראל, און איך וועל דיר אלעס מפורש זיין:

איך בין כל ימי געווען א מלאך אין הימעל, און ווען מ'פלעגט ברענגען אין הימעל, צום „בית־דין של מעלה" א מענשען דן צו זיין, בין איך געווען דער גרעסטער קטגור זייער. פשוט, ווייל איך האב נישט פערשטאנען דעם „יצר" פון א מענשען, און כ'האב געמיינט, אז א מענש דארף זיין געלייטערט, ווי א מלאך.

דער מליץ טוב, אבער דער מלאך מיכאל, טענה'ט תמיד, אז: א מענש איז נישט קיין מלאך א בשר ודם, האט „יצר רע". ווען א מלאך זאל זיין בבחינת „אדם", וואלט ער אויך געזינדיגט. אזוי האט תמיד געטענה'ט מיכאל. און איך האב צוריק געטענה'ט: אז אפילו איך זאל זיין א מענש וואלט איך אויך ריין געווען פון א חטא.

ויהי היום, ברענגט מען פאר'ן „בית־דין של מעלה" א זעהר געלייטערטע נשמה, אזא ריינע, אומשולדיגע נשמה, ממש ווי א „תינוק בן יומו" נא קינד וואס איז אלט איין טאג, מקיים געווען אלע מצוות, הן מדאורייתא והן מדרבנן, נישט עובר געווען אפילו אויף במעט, א „נדנוד דרבנן". ווייל שוין דער בית־דין של מעלה אויסרופען: „פלוני זכאי".

קום איך אונטער און הויב אן צו טענה'ן: — אז, אמת, ער האט טאקע מקיים געווען די גאנצע תורה, אבער ווען ער פלעגט געבען צדקה, האט ער זיך גע־היט פערבעהאלטען קיינער זאל נישט וויסען ביי איהם אין הויז, און זיינע קינדער האבען מעולם, נישט גע־זעהן איהם געבען קיין פרוטה אויף צדקה, און ער האט מעולם נישט מכניס אורח געווען, ער פלעגט אנ־דינגען פאר'ן אורח וועגען אין אכסניה עסען און א געלעגער, און צו זיך אין שטוב קיינמאל נישט אריינ־גענומען.

און אפילו ער איז א צדיק, דארף מען מיט איהם מדקדק זיין כחוט השערה, און לגבי איהם א גרויסער חוב און ער דארף ארויסגעהן חייב בדין.

האט איהם דער בית־דין געפרעגט: — צי ס'איז אמת צי איז ער מודה, אין די רייד וואס איך האב דערצעהלט אויף איהם?

האט ער געענטפערט: — יא, ס'איז אמת, אבער דאס האט ער געטאן צוליב דעם, ווייל ער האט געהאט אן „אשה רעה", זעהר א שלעכט ווייב. און ווען זי האט בעמערקט א פרעמדען מענשען ביי זיך אין שטוב, אדער זי האט געזעהן, אז ער גיט עפעס צדקה, האט זי איהם מדרף וממרף געווען, איהם מבטל געווען פון תורה און תפלה. און צוליב איהר איז ער געווען נזהר אין צדקה, זי זאל נישט וויסען און האט קיין אורח נישט געקאנט אריינברענגען צו זיך אין שטוב, האט ער געהייסען אין אכסניה, געבען אויף זיין חשבון די אורחים עסען, טרינקען און א געלעגער. האב איך, ווידער מקטרג געווען און האב געטענה'ט, אז די תורה האט נישט געמאכט קיין חילוק פון איי־נעם וואס האט א גוט ווייב צו איינעם וואס האט א שלעכט ווייב. פטור אזא צדיק!!

איז צוגעקומען דער „מליץ יושר" מיכאל און געטענה'ט זיין טענה: — אז ווען איך זאל זיין א בשר ודם און האבען א שלעכט ווייב, וואלט איך נישט בעסער געווען.

האב איך מיך אנגערופען: — איך וואלט א בעלן געווען אראפצוגעהן אויפ'ן עולם השפל, ווע־רען א בשר ודם, האבען א שלעכט ווייב, און איך וואלט ערשט געוויזען ווי איך וואלט מקיים געווען אלע מצוות, און איך וואלט משפיע געווען אויף איהר, און כ'וואלט זי מחזיר למוטב געווען. א צדיק דארף פון אן אשה רעה מאכען אן אשה טובה.

איז ארויסגעגאנגען דער פסק דין, אז: איך זאל אראפגענידערט ווערען אויפ'ן עולם השפל אויף א משך פון פופציג יאהר, און איך זאל דא חתונה האבען מיט א שלעכט ווייב און דעמאלט וועט מען זעהן, אויב איך וועל קאנען משפיע זיין אויף איהר, אז זי זאל ווערען א גוטע, און איך וועל קאנען אפהיטען גוט און נודר זיין אין צדקה און אין „הכנסת אורחים" ברי"ש גלי, דעמאלט קומט איהם, דעם צדיק אויס־געגעהן חייב בדין. אויב אבער, איך וועל מוזען ליי־דען פון איהר אזוי ווי יענער צדיק, דעמאלט קומט איהם דעם צדיק „גן עדן" און איך וועל מוזען געשטראפט ווערען פאר דערמאנט צער צו יענעם צדיק.

די נשמה פון יענעם צדיק, מוז דערווייל זיין גנוזה.

איך האב אראפגענידערט אויף דעם עולם, אלס א בן עשרים. ס'איז קוים דריי יאהר אז איך בין דא אויפ'ן עולם השפל. אויפ'ן צווייטען טאג פון מיין אראפנידערען האב איך חתונה געהאט מיט דער אשה רעה און איך בין פון צרות, וואס איך בין סובל פון איהר — געעלטערט געווארען ווי א בן שבעים.

זי לאזט מיך נישט דאווענען און נישט לערנען, קיין יודען לאזט זי אויף דער שוועל פון שטוב נישט ארויף, יעדסטע, איך וואוין אין א וואלד, וואו ס'איז בנמצא האלץ גענוג פאר טויזענטער מענשען, לאזט זי נישט איינהייצען דעם אויווען, אבי מיך מצער צו זיין מיט געלה, איך זאל נישט קאנען לערנען מיט ישוב הדעת.

האב איך אנגעהויבען וויינען און מתפלל זיין צו השי"ת, ער זאל מיר העלפען פון דער צרה און מיך בעפרייען פאר דער צייט, פונ'ם עולם השפל. איך בין מקבל אלע „עונשים" אפי' פטור ווערען פון דער אשה רעה. האט מען אנגענומען מיין תפלה און מען האט מיר מודיע געווען מן השמים, אז מען וועט דיך שיקען צו מיר, זאל איך ראשית כל, דיך ... זיין מיטא מצוה: „שמש חכמים". איך זאל דיך לאזען מיך בעדינען און דערנאך וועסטו מיר געבען א תקון איך זאל מיר קאנען צוריקקעהרען צו מיין מקור אין הימעל און בעפרייען מיך פונ'ם עונש, וואס מיר איז אנגעגרייט, געשלאגען צו ווערען מיט „שתיה פכבין הנורא".

דער בעש"ט ז"ל האט איהם מוסר געווען גע־וויסע כוונות און יחודים, וואס מ'האט זיי נאך נישט מוסר געווען צו קיין שום מלאך, און נאכדעם ווי ער, האט געהאט עלית נשמה און מתקן געווען דעם חטא פונ'ם מלאך און איהם בעפרייט פון עונש, האט פלוצים אנגעשפאנט העכער קן צווי פליגעל: ער איז אין דער מעל צוריקגעפלויגען און דער בעש"ט האט זיך א צופרידענער אהיים צוריקגעקעהרט.

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

XIII.

די ערשטע נאכט אין לאנדאן — איך חלום אדער כ'ביז וואך. — אין אמעריקא. — איך שפיל באלד טעאטער. — די געשיכטע ווידער־האלט זיך אין 25 יאהר ארום

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפילערין עמיליע אדלער
געשריבען ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט" פון זלמן זילבערצווייג

די מיידלעך זענען צוריקגעקומען, האבען זיך גע־נומען אויסטון די שיך און זענען אין די זאקען ארויפ־געגאנגען אויף א העכערען שטאק אין דער זעלבער וואוינונג. די עלטערע פרוי איז צוגעגאנגען צום רו־סישען מיידעל און צו מיר און אונז אויך געהייסען זיך אויסטון. מיר האבען זיך אפגעזאגט, די פרוי האט אנגעהויבען שרייען אויף אונז, און, וואס מעהר זי האט געשריגען אלץ שטארקער איז געווארען אונזער ווידערשטאנד. געטון האבען מיר גארנישט, נאר מיר האבען געמאכט שרעקליכע געהאלדער. מיר זענען ממש ווילד געווארען, ווייל מיר זענען געווען זיכער, אז מיר זענען אריינגעפאלען צו פרויען־הענדלער.

ענדליך איז די עלטערע פרוי אוועקגעגאנגען און געלאזט אונז ביידע אין דער קיך. מיר האבען פערבי־דען אונזער געלד, הערטס־האכען און פאפירען אין די העמדער און זענען אזוי געבליבען זיצען אויף די טרעפען פון דער העכערער וואוינונג.

מיידלעך זענען אראפגעקומען און אונז גע־בעטען גיין שלאפען. מיר האבען אבער קיינעם נישט געגלויבט, ווייל מיר זענען געווען זיכער, אז מיר זענען אין „א הויזקע". די איינציגע האפנונג איז געווען, אז אזוי ווי ס'וועט ווערען טאג און מענשען וועלען אריינקומען, וועט זיך אונז איינגעבען זיך ארויסכאפען.

א גאנצע נאכט זענען מיר אזוי אין די קליידער געזעסען: אויף די טרעפ און קיין אויג נישט צוגעמאכט. פאר שרעק טאמער וועט מען אויסנוצען אונזער שלאף און אונז שלעכטס טון.

אין דערפריה איז געקומען דער זעלבער יונגער־מאן, וועלכער האט אונז אויפ'ן וואקזאל אהערגעשיקט. ווי א ווילדע האב איך זיך צו איהם א לאז געטון און איהם גענומען טרייסלען און שרייען.

דער יונגערמאן איז געווארען שרעקליך צומישט. ער האט זיך בעמיהט מיך צו בערוהיגען און דער־קלערען, אבער אלע זיינע רייד האבען גארנישט גע־האלפען, איך האב געשריגען, אז איך וועל איהם גאר־נישט גלויבען ביז ער וועט מיך נישט ארויספירען אויף דער פרייער וועלט און אויסזוכען וועל איך זעהן מיין ברודער.

ערשט, ווען מיר האבען פערלאזט דאס הויז, האבען מיר פריי אפגעאטעמט. נאך מעהר ווי פריהער האבען מיר, איך און דאס רוסישע מיידעל, זיך געהאל־טען צוזאמען און בעשלאסען נישט אריינצוגעהן אין הויז פריהער ווי מיר וועלען זעהן מיין ברודער. מיר זענען אפגעגאנגען אפשר דריי גאסען און „שוין" זע־נען מיר געווען אין הויז, וואו מיין ברודער האט געוואוינט.

די געשרייען „מילע" „ריגא" האבען פעריליכט דאס הויז און אלעמען ארויסגעשלעפט אויף דער גאס.

דער יונגערמאן האט דאן געוואלט אפפירען דאס רוסישע מיידעל אויף איהר אדרעס, אבער זי האט נישט געוואלט גיין אליין, איך בין מיט איהר מיטגע־גאנגען, אויפ'ן וועג האבען מיר זיך שוין רוהיגער פער־נאנדערגערעדט מיט'ן יונגערמאן און עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז מיין שרעק איז געווען פולשטענדיג גרונדלאז. דאס הויז, אין וועלכען ער האט מיך אפגע־שיקט, האט געהערט צום פרויען־שוץ־פעראיין, וואס גיט אכטונג אויף יונגע פרויען און מיידלעך. ער האט מיך אהין אפגעשיקט, ווייל איך האב איהם געזאגט, אז איך בין געקומען צו א ברודער און דאס איז איהם אויסגעקומען פערדעכטיג. דער גרעסטער טייל קרבנות, וועלכע פלעגען איינפאלען צו די פרויען־הענדלער, פלעגען שטענדיג זאגען, אז זיי זענען געקומען צו א ברודער.

ווען ער האט אונז געפרעגט צו וועמען איך פאהר און איך האב איהם געענטפערט, אז צו א ברו־דער, האט ער געהאט א חשד. צו איך בין נישט קיין קרבן און דעריבער האט ער מיך קודם כל אפגעשיקט אין פרויען־שוץ־פעראיין פאר צומארגענס אויסצוגעפינען, אויב דער מאן, צו וועלכען איך פאהר, איז ווירקליך מיינער א ברודער. ווען איך וואלט איהם אויפ'ן וואקזאל געזאגט, אז איך האב דא א שוועסטער אויך, וואלט ער מיך באלד אפגעפיהרט צו דער שוועסטער.

אין דער לעטשניצע
17 זגיערסקא 17
אין טעטיג פון 1—2
ערצטליכער הויט־
ווענערישער גאבינעט
אונטער דער לייטונג פון
ד"ר ה. רויזאנער

אזוי האבען מיר אומזיסט חושד געווען איינער דעם אנדערען און דערביי געהאט שרעק און א רעכט ביסעל הארץ־ווייטאג.

עס איז שוין געווען 2 בייטאג, אבער ס'האט אויס־געזעהען ווי אין מיטען דער נאכט, עס איז געווען איינע פון די בעריהמטע לאנדאנער פאגעס, וועלכע רייכען זיך אויף יודיש אמפעסטען אויס „ימש חושך", מען קאן טאפען די פינסטערניש. אזוי ווי פון איין זייט האב איך געוואוסט, אז ס'איז אין מיטען טאג און פון דער אנדערער זייט האט עס אויסגעזעהן ווי אין מיטען דער נאכט און אזוי ווי נאכדעם וואס כ'האב נעכטען איבערגעלעבט אויף דעם הויז האב איך א גאנצע נאכט נישט געשלאפען, בין איך אינגאנצען איינגע־פאלען אין א מערקווירדיגען טראנס. עפעס האט זיך מיר אויסגעוויזען, אז אלץ וואס איך זעה און וואס קומט פאר מיט מיר, איז נישט אין דער ווירקליכקייט, נאר אין א חלום אינגאנצען, אז דאס וואס כ'בין אין לאנדאן און צוזאמען מיט מיר — מיין ברודער, איז נישט מעהר ווי א טרוים פון וועלכען כ'וועל באלד דערוואכען...

מיר זענען געגאנגען אין גאס און די ערד האט זיך ווי געגליטשט אונטער מיינע פיס. מיין ברודער און א לאנדסמאן האבען מיך געהאלטען אונטער די הענד און פינסטערנישען האט זיך מיר אויסגעוויזען, אז אט־אט פאלען מיר אריין אין עפעס א תהום. די לופט איז געווען שמוציג, געל, קלעפיג. נישט נאר, נישט ווען האט א בליק געטון, אן עלעקטרישער שיין. דאס האבען געלויכטען די עלעקטרישע לעמפלעך, וואס די פאליסלייט האבען געטראגען אין זייערע הענד אין דערמיט פערהיט, אז די מענשען, וואס זענען געגאנ־גען אין גאס, זאלען נישט אויף איינער אויפ'ן אנרערען.

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע
צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרפּצינגעל

פּאָליטיק פון דער וואָך

אין דער פּאָליטיק פון דער וועלט, הויבט זיך שוין אָן צו פיהלען אַ שטיקעלע האַרבסט.

עס שמעקט שוין מיט פאַרוועלקטע בלעטער, מיט קיהלע ווינטען, כמורנע טעג, פינסטערע נעכט, קאַלאַמוטנע שטימונגען א. ד. גל.

דער ערשטער קרבן פון דער האַרבסט־שטימונג איז געפאַלען בריאַנס „פּאַן־אייראָפּע פּראָיעקט, נאָכ'ן גערעט דייטשלאַנדס בייזע בליקען אויף דאַנציג; די נישט־זיכערער לאַגע פון מינצבערגס פּראָפעסאָר אין קהלה; הער הערמאַנס „גולם"; סלאַוועקס פּלוצלינגדיגע אַנטלויפען פון וואַרשאַווער פּראַגט; די ווערטונג אויף איבעריאַשעגרע ווערטער פון פילסודסקין אין די האָפנונגען אויף ממשות׳דיגע מעשים פון ציוניסטישען אַקציאָנס־קאָמיטעט אין בערלין.

מען דאַרף נישט קוקען אויפ'ן לוח, כדי זיך צו איבערצייגען, אַז מיר שטעהען אויף דער שוועל פון האַרבסט. עס איז גענוג, מיר זאָלען אַ קוק־טאָן אויף דעם אַלעם, וואָס מיר האָבען אויסגערעכענט, אַז מיר זאָלען דערפיהלען דעם האַרבסט־טיגעם.

האַללאָ! מאַכט אַ וואַכע, דער האַרבסט שפּרייזט צו אונז! פּאָליטיקער זעהט און פיהלט דאָס.

היינטיגע קללות

זאָלסט זיין א דעפּוטאַט אין הערע, וואָס פּילסודסקי זאָגט וועגען דיר.

* * *

זאָלסט האָבען אַזאַ ווערט ווי דער סיים.

* * *

זאָלסט זיך געפינען אין אַזאַ לאַגע, ווי ראַשינסקי.

* * *

זאָלסט האָבען האָפנונגען אויף ענגלאַנד.

* * *

זאָלסט [illegible] אַזוי דיפּלאָמ, ווי די מאַנדאַטאָריע.

* * *

זאָלסט האָבען גענוג עשרות, ווי אַזוי א ייד [illegible] פון ווישטאַשטליכען קלוב.

* * *

זאָלסט האָבען אויסגערעכנט אויף א בעשעפטיגונג אין דער לאָדזער טעקסטיל־אינדוסטריע.

* * *

זאָלסט דאַרפען לעבען פון אַרבייטסלאָזען פאָנד.

* * *

זאָלסט האָבען אַזאַ פּנים, ווי א לאָדזער מאַנופאַקטוריסט.

בעשעפטיגונג פאַר אַרבייטסלאָזע

מיר רעקאָמענדירען פאָלגענדע בעשעפטיגונגען פאַר אַרבייטסלאָזע:

זיצט עטליכע שעה אין די גערטנער,
פאָהרט אין די טראַמוואַיען,
געהט אין טעאַטער,
פערפרעגט אין די קינאָס,
זיצט אין די קאַפעען,
שפּילט אין קאָרטען,
בעזוכט אפט אייערע פריינד,
פאָטאָגראַפירט אייך ביי פּראַקאַן,
און קריגט אייך מיט אייערע ווייבער.

אינטערוויו מיט'ן „גולם"

זיצענדיג אין מוזאַ'ס טעאַטער און נישט פערשטעהענדיג גאָר נישט פון לייוויק־הערמאַנס „גולם", האָב איך זיך אַרויסגעכאַפּט הינטער די קוליסען און געכאַפּט אַ שמועס מיט'ן גולם אַליין.

דער „גולם" איז געווען אַזוי ליבענסווירדיג און אויף מיינע פראַגען גאַנץ קלאָר געענטפערט אַז וואָס:

מיין פערלאַנג איז, אַז הייסליך זאָל צו מיר נישט רעדען, איך וועל איהם סיי־ווי־סיי נישט פאָלגען, און אויב ווייסליך, דאָס שוואַכע מענשעלע, וועט נישט אויפהערען צו דולען מיר אַ קאָפּ, אַז ער איז דאָס מיין שטאַרקער מהר"ל, וועל איך איהם, סוף כל סוף, דערלאַנגען אַ פּמאַל, און סאַמע מיטען שפּילען.

וואָס איך וויל און נאָך וואָס איך דרעה מיך אַרום עטליכע שעה אויף דער סצענע פאַר אַן עולם מענשען, ווייס איך אַליין נישט, נישט מעהר, הערמאַן איז מיינער אַ גוטער בעקאַנטער, און ער געקומען צו מיר און מיך געבעטען, איך זאָל זיך אַזוי אַרומדרעהען פּשוט איך איהם צוליב.

לייוויקען קען איך נישט, ער מוז זיין וועהר אַ שלעכטער מענש, אַנדערש וואָלט ער נישט אָנגעשריבען אַ ראָל, אַזוי צו מאַטערען, ווי איך מוז זיך געבעך מאַטערען.

וואָלט כאָטש הערמאַן צוגעלאָזען צו מיר דבורה׳לע, וואָלט דאָך מיר אַ סך לייכטער געווען און גרינגער אויף דער נשמה, איז דאָך אָבער הערמאַן אויך נישט קיין גוטער מענש, לאָזט ער צו מיר נישט צו די שעהנע דבורה׳לען.

איך האָב מיך פערקלאָגט פאַר מוזאַ'ן, אַז איך וועהר צופיל געפּייניגט, און דער עולם קוקט אויף מיר מיט לעקעשיוואַטע אויגען, האָט ער מיר גאַנץ טאַקטמאַסיג געענטפערט:

— שווייג, ביזט אַ גולם!

שווייג איך טאַקע. דער עולם שווייגט דאָך אויך.

נייע ווינטען
(וואָר־קלאַנגען)

נייע ווינטען פייפען, בלאָזען,
פליהען אום אין אונזער לאַנד,
אָבער אוי'פון אַלטען שטייגער
טאַנצען מיר נאָך אַלץ א וואַנד...

ס'קומט דער האַרבסט מיט זיינע מעלות,
מיט די פּירות צייטיג, זאַט,
און א קאַפּוּנעט א נייער
געהט אַנשט פון אַלטען שאַט...

סוהייסט ניי איז די רעגירונג,
אַז די אַלטע איז אַוועק,
אָבער ס'איז די זעלבע יענטע —
און דער שינוי איז אין... בעק!

מ'לאָז בעק! זאָל בעק בעק־ענען
אונז מיט עפּיס וואָלט און רעכטס,
און דער עת'ד אַגם־בעק־אונטער
זאָל אונז זיין בעהיט פון שלעכטס...

זאָל א שינוי טאַקע קומען
צו די צרות אויסגעפערבט!
און מיט האַרבסט, מיט ווינטען־בלאָזען
זאָל זיך ענדערען די לופט...

וואָרום דאַכטען דולט דאָך שרעקליך
אונזער הויז־שאַפּט, אז א שאַנד!
שופר־בלאָזען, ווינטען־בלאָזען
זאָל שוין ריינגען דאָס לאַנד!

יאַקעל בן פלעקעל.

היינטיגע „קבר אבות"

סוחר: דאָ ליגט נעבעך בעגראָבען מיין זומער־סעזאָן

וואָס איך זאָג?

אויב איהר פרעגט מיך, ענטפער איך. איך ענטפער נישט דערפאַר, ווייל איך מוז, נאָר ווייל איך וויל, און ווילען וויל איך זיך אַביסעל אויסזידלען. זידלען זיי, ווייל זיי בעטאַכען זיך, ווי נאָר זיי דערזעהען מיך, בעטאַכען זיי זיך און בעקומען פולע הוזען.

איך בין אַ פיהרער, אַ מעכטיגער פיהרער און האָב זיי פיינד, איך האָב פיינד שוואַכלינגע, ווי ציטערן דאָך פאַר מיינס א בליק, פאַר מיינס א קלאַפּ און דאַך שטעהען זיי מיר אין וועג, האַלטען אין האַנד עפּעס א מיסטקאַסטען, אָדער א חזירים־שמאַל, אויף וועלכען זיי האָבען אויפגעהאַנגען אַ שילדעל: „סיים", צו אַלדע שוואַרץ יאָהר און מיט אָט דעם פערשטינקענעם שילדעל, שווינדלען זיי מיר פאַר די אויגען.

זיי זענען דאָך גנבים, איינפאַכע גנבים און ראַבושניקעס; זיי ציהען דאָך אַרוים שטייערן פון בירגערס קעשענע און פאַר דעם געלד מאַכען זיי זיך הוליאַנקעס און פרעסען פערפוילטע קרויט מיט פערשטינקען חזיר־שמאַלץ.

עס סאַרכעט דאָך פון זייערע פער׳עיפּוש׳טע קעפּ; פון זייערע ווערעמדיגע מיילער, הערט מען דאָך נישט קיין לייטיש וואָרט און מעהר ווי קוויקעצען קאָנען זיי דאָך נישט.

און לאַנג מוז איך מאַכען אָרדנונג, נאָר זיי, די פּאַרכעס, ליגען מיר פאַר די פיס ווי פערפוילטע קלעצער. עס איז דאָך עקעלדיג צו שטעהען און זייערע ד׳ אַמות, אַ לייטישער מענש, דאַרף דאָך זיי אויסמייד'ן ווי קרעציגע.

זיי רעדען דאָך נישט, נאָר זיי בילען ווי פאַרשקאָצטע הינט, איך וואָלט זיי געמאַכט פאַר לייטשע, אַ־אַ איבערלע מענשען, איך וואָלט זיי אויסגעלערענט רעדען אייהעל און פיין, נאָר עס איבעלט מיך אָנצוזעהען אַ עלכע פּגרים, פערהוזערטע, פון וועלכע עס טראָגט זיך א שלעכטער ריח אויף מיילען ווייט.

איך דאַרף זיין אַ מוסטער פון איידעלקייט, זיי מעגען זיך לערנען ביי מיר פיינע מאַניערען און זויבערע רייד. אויב זיי וועלען זיך נישט וועלען דאָס אַליין אויסלערנען, וועל איך זיי אַרויסטרייבען פון זייער קלאָזעט, און וועלכען זיי האָבען זיך פערפאַנצערט אונטער דער מאַסקע פון נישטיגע דעמאָקראַטיע.

אַ שלאַק זאָל טרעפען די גאַנצע דעמאָקראַטיע!

איהר פרעגט מיך וועגען דער פּאָליטישער לאַגע, וואָס איך האָב בדעה ווייטער צו טון? איהר זאָגט, אַז אין אויסלאַנד וויל מען הערען וועגען מיינע פּאָליטישע פּלענער אויף דער צוקונפט?

דערויף קאָן איך אייך ענטפערן, אַז זיי בעדמאַכען זיך, אַז זיי זענען שטינקערס, אז עס עיפּוש׳ט פון זיי, א עס עקעלט מיך פאַר זיי.

אַ נייע ענטדעקונג

משה: הו ווייסט, דוים, אַז די צייטען, וועלכע ידען זענען געגאַנגען אין דער מדבר, זענען קיין אַלטע מיידלעך צווישען זיי נישט געווען.

ברוך: פון וואַנען נעהמסטו דאָס?

משה: ווייל גאָט האָט זיי געשיקט דעם מן.

אַנ׳עהרליכער

— וויפיל מאָל האָב איך דיר שוין געזאָגט, אַז דו זאָלסט נישט שלאָגען דיין שוועסטערל.

— זעקס מאָל, פּאַפּאַ

ביאָגראַפיעס
פון „קונדס" - לעקסיקאָן
דוד הערמאַן

הער הערמאַנס זעהר אַנאָנימער ביאָגראַפיע מיט איבער בסוד־סודות, אַז ווי נאָר הערמאַן איז געבוירען געוואָרען, האָט איהם עמיצער פערשאָלטען אַז ער זאָל שטענדיג האָבען צו טון מיט שדים, מיט נישט־גוטע, מיט פליערליי רוחות, מיט טייוואָלים, מיט דבוקים און בכלל, מיט פערשידענע אונפערשטענדליכע אַנשיקעניש, וואָס ער אַליין זאָל נישט וויסען וועהר און וואָס זיי זענען.

פון דער האָוינער קללה קאָן זיך געבעך אונזער ליבער הער הערמאַן נישט בעפרייען. בלאָנקעט ער געבעך אַרום אויף דער וועלט אַרומגערינגעלט מיט די האָוינע אַלע שווערליכע באַנדעס און עס העלפען נישט קיין שום סגולות און אָפּשפּרעכענישען — הערמאַן בלייבט צווישען זיי.

מען זאָגט, אַז נישט פּרץ נישט אַנסקי און נישט לייוויק וואָלטען נישט געווען געשריבען זייערע רוחות, דבוקים און גולמ'ס, ווען דיר הערמאַן וואָלט זיי נישט בעדאַרפען האָבען.

דאָך, וואָס עס איז הערמאַנען געווען אויפגעלייגט, האָבען זיי נעבעך געמוזט אויפשרייבען.

די „ווילנער" זענען אויך נעבעך קרבנות פון הערמאַנס פּאַטום. דער גרעסטער קרבן איז אָבער דער עולם, אויף וועלכע הערמאַן טרייבט און רייצט אָן זיינע מחבלים און אונפערשטענדליכע אַנשיקענישען.

כמעט אַלע זיינע ביאָגראַפען שטעלען פעסט, אַז אין הערמאַנען איז אַריין אַ דבוק און ביז וואַנען מען וועט נישט אויסגעפינען עפּעס אַ נייעם מיראַקאַלער צדיק, וועלכער זאָל פון הערמאַנען אַרויסטרייבען דעם דבוק, וועט ער אונז בסדר סטראַשען מיט זיינע רוחות און נישט־גוטע.

זיין מלאכה

מאַן: — ווי קען מען לעבען פון דעם, וואָס דיין מאַמע פערקויפט מילך? מיט דיין טאַטע גאָר נישט?

יונגעל: — ער גיסט אַריין וואַסער.

דער שופר

דער האַרבסט געהט פערנעהמען
דעם זומער טראָן.
רעגענס און ביזעם —
ס'פאַלט שוין אַ בלאַט.
אָט וועט דער שופר
אַ בלאָז טון „תשר"ת"...
ס'בלאָאינקער הימעל
פערקלייבט זיך אין שוואַרץ
און ס'גיט עפּעס ערגעץ
אַ טאַסקע און האַרץ.
ס'רוכט זיך, דער שופר
בעקלאָגט עס די צייט —
אפשר דערשפירט ער
דעם שטורעם נישט ווייט!
וועלט־קריג, מלחמה —
אַוועק 16 יאָהר,
און דאָך איז ערדוים
דער הימעל נישט קלאָר
פּאַמערן — פוזען,
דער ים, „קאָרידאָר".
האַלט זיך דער שלום
אַ צט נישט אויף אַ האָר?
דייטשע רעדעס,
„תר"ת און תשר"ת",
צי וועט נישט פון שופר
אַרוים אַ האַרמאַט?
זומער שטאַרבט אָפּעט,
די זון ווערט פערשטעלט —
וועהר ווייס וואָס דער שופר
זאָגט אָן דער וועלט?

שמערעלע.

ווייל זי ליבט איהם

מאַן (אין געריכט): — איך וויל א גט פון מיין פרוי. זי האָט מיך געוואָרפען הונד.

ריכטער (צו דער פרוי): — פאַרוואָס האָט איהר אייער מאַן געוואָרפען הונד?

פרוי: — איך האָב איהם גערופען הונד, ווייל איך בין א ליבהאָבערין פון הונד.

נישט קיין קאָמפּלימענט

זעליג (צו זיין ווייבעל): חנה, איך זאָג דיר, דו ביזט א מלאך.

חנה (וועדט רויט פון פערגעניגען): וואָס פאַלט דיר איין... א מלאך גאָר?

זעליג: אז דו ביזט קיין מענש נישט, מוז ביזטו דאָך, מסתמא, א מלאך.

ער האָט איהם געטראָפען אין זיין אַריין

זכריה (צו שלום דעם פעטער): — פאַרוואָס לערנט איהר אייערע קינדער יודיש? איהר זייט דאָך נישט קיין יודישיסט.

שלום: — אמת, אָבער איך וואָלט זעהר וועלען, אַז מיינע קינדער זאָלען לעזען מיינע לידער... זאָלען זיי ווייסען, וואָס זייער פאָטער איז.

זכריה: — זאָג איך אייך, בעסער זאָלען זיי נישט קענען לעזען... די וועלען זיכער האָבען צו איך מעהר רעספּעקט.

פארוואס?... פארוואס?...

(ערצעהלונג)

פון יצחק בלום

קיין גרויסער "אטראקציע" איז פאניע אפילו אלס מיידעל קיינמאל נישט געווען. יונגעלייט האבען זיך נאך איהר נישט געיאגט. זעלטען ווען א יונגערמאן האט איהר איינגעלאדען מיט איהם ערגעץ צו געהן.

האט פאניע אפגעלעבט איהר מיידעלשען לעבען אין שטילער איינזאמקייט, אליין אין איהר צימער. דאס האט געמאכט, אז זי זאל זיך שטענדיג אומטראגען מיט אזא אומעטיג, שווער געמיט. א טרויער איז שטענדיג געלעגען ווי אויסגעקריצט אויף איהר נישט איבעריגס שעהנעם פנים, זיך אפגעשפיגעלט אין איהרע אויגען, פון וועלכע עס האט ארויסגעקוקט די פיינליכע האפנונגסלאזיגקייט פון א לעבענס־געקריוודעטע, פון א פערוועהנע, וואס קלאגט שטענדיג אויף איהר שווערע מזל...

ערשט ווען זי איז שוין געווען אריבער דרייסיג, און איהר האפנונג צו קריגען א "יונגערמאן" און חתונה האבען איז שוין כמעט אין איהר געווען אויסגעלאשען, האט איהר דאס מזל צוגעפיהרט מיט א "יונגערמאן" פון א יאהר פערציג און נאך א קורצער באקאנטשאפט האבען זיי חתונה געהאט.

זיבערין, ווי מען האט דעם "יונגערמאן" גערופען, האט געלעבט א שטיל אלט־בחור'ישען לעבען. זיין פרייע צייט האט ער אמייסטען פערבראכט ביי זיך אין צימער אין איינזאמער אפגעזונדערטקייט, א סך געלעזען און געגריבעלט און אפט הערכאפט דאס הארץ מיט עפעל, וועלכע זענען שטענדיג געלעגען גרייט אויפ'ן טישעל. ער האט נאר געדארפט אויסציהען די האנד און זיי נעהמען...

געוואוינט האט ער שטענדיג אין א "מעבלירטע צימער", ווי מען האט פאלקסמענע "פרייהייט". וואו ס'איז נישטא קיין קינדער און ס'קומען נישט געסט. דא אין זיין מעבלירטע צימערעל, האט ער מיט קיינעם נישט בעדארפט מישען. קיין בעל־הבית'טע האט ער קיינמאל פאר די אויגען נישט אנגעזעהן, אויסער ווען ער האט בעדארפט געבען דירה־געלד, אפט מאל האט ער אפילו דאס געלד געלאזען אויפ'ן טישעל...

אזוי לאנג ווי ער, זיבערין, האט זיך געפיהלט גוט, איז געווען געזונד און צו קיינעם נישט בעדארפט אנקומען, האט ער זיך קיינמאל נישט פערטראכט וועגען אזא ערנסטען ענין ווי חתונה האבען. ער איז שוין כמעט ווי געווען ביי זיך בעשלאסען ער זאל אינגאנצען נישט חתונה האבען. צו וואס בעדארף ער חתונה האבען? וואס איז איהם דען שלעכט אזוי?

לעצטענס אבער האט ער זיך אנגעהויבען צו פיהלען עפעס נישט מיט־אלעמען, און ווען ס'איז איהם אויסגעקומען פון צייט־צו־צייט זיך אוועקצולייגען אויף עטליכע טעג אין בעט, האט ער ערשט דערפיהלט דעם טעם, וואס עס מיינט צו זיין אליין... ער איז אפגעלעגען טעג און נישט געהאט ווער עס זאל איהם דערלאנגען א גלאז וואסער... כאטש נעהם און געה אוים און קיינער וועט אפילו נישט וויסען...

ערשט דאן איז איהם איינגעפאלען, אז מען קען אזוי אליין דעם גאנצען לעבען נישט אפלעבען. די איינזאמקייט האט איהם מיט אמאל גענומען שרעקען...

און אט אין דעם געמיטס־צושטאנד האט ער זיך עס געטראפען מיט פאניע'ן...

פאניע די עלטערע, די יאהרען־לאנג־איינזאמע פאניע, וועלכע האט קוים דערלעבט חתונה צו האבען און האבען נאך א מענשען לעבען זיך, האט זיך נאך איהר חתונה מיט זיבערינען, ארויפגעווארפען אויף איהם מיט איהר גאנצער, פאר אלע יאהרען אויסגעליטענע עלענדקייט און בענקשאפט...

יעדען פרייען טאג, יעדער פרייע מינוט, ווען ער האט זיך נאר געפונען אין הויז, איז זי פון איהם אויף א וואל נישט אפגעטראטען, זיך כסדר צו איהם גע־טוליעט, צו איהם גערעדט, זיך פאר איהם בעקלאגט אויף איהר אומגליקליכען פערגאנגענעם לעבען... זי וואלט פאר איהם געוואלט אלץ ארויסרעדען, אלץ אויסדערצעהלען, פאר דער גאנצער צייט וואס זי איז געווען אליין און נישט געהאט פאר וועמען איהר שווער הארץ אויסצוגיסען.

א דאנק דעם האט זי געהאט א פערלאנג פון איהם שטענדיג געצערטעלט צו ווערען... ער זאל שטענדיג זיצען נעבען איהר, קושען איהר און גלעטען און זאגען איהר גוטע און ליבע ווערטער, וועלכע זי האט אזוי ווייניג געהערט אין איהר לעבען...

זיבערין, וואס איז נישט געווען געוואוינט צו אזעלכע פריינט־גאהענטקייטען, האט זיין פריערדיגע צורייגליכקייט נישט געקענט פערטראגען... ער האט זיך מיט אמאל געפונען אריינגעוויגעלט אין א נעץ פון ווער־טער און פעטלאנגען, וועלכע האבען זיך געשאטען איבער זיין קאפ ווי א האגעל... ער איז געווען צעמו־שעלט, פערווירט, און נישט געוואוסט אויף וועלכער וועלט ער איז...

עס איז איהם אויסגעקומען עפעס מאדנע די גאנ־צע געשיכטע... אט נאר וואס געווען א מענש פאר זיך אין שטילקייט, און "פרייהייט". געקענט רוהיג ליגען גאנץ אויף דער סאפקע מיט זיין ליולקע אין מויל און לעזען און פון צייט־צו־צייט א כאפ טאן אנ'עפעל...

און מ'ט אמאל געפינט ער זיך מיט נאך א מענטשן, וואס לעגט זיך אויף איהם אן אזוי שווער און דריקט איהם אזוי, אז ס'איז איהם אזש שווער צו אטעמען... וואס וויל זי פון איהם? און וואס לאזט זי איהם נישט לעבען? ער קען זיך דאך נישט א סעהר מוטיג, אז זי זאל נישט שטעהן ביי זיין זייט און איהם נישט העלפען א קאפ מיט איהרע מיידעלשע צרות... נישט אויפהערענדיג צו פרעסען איהר פנים צו זיינע ליפען ער זאל זי קושען...

ס'האבען זיך אנגעהויבען אויסמיידענישען, פאר־ווארפען און ברוגזען... זי האט צו איהם געהאט טענות, פארוואס ער בעהאנדעלט זי אזוי "גרויזאם". פארוואס איז ער נישט א מאן, ווי אלע מענער צו זייערע פרוי'ען, מיט ליבשאפט, מיט צערטליכקייט. פארוואס ענטפערט ער אזוי ווייניג אויף איהרע רייד, אויף איהרע צערטליכקייטען. פארוואס? און פארוואס?

זיבערין, דער שטילער, דער רוהיגער זיבערין, פלעגט פון זיין ווייב'ס טענות און געשרייען פשוט אויס־שפרינגען פון די פליט... וואס וויל זי? ער בעהאנ־דעלט זי נישט גוט? ארבייט ער דען נישט, און מאכט ער דען נישט קיין לעבען? גיט ער איהר דען נישט אוועק, וואס ער פערדינט? געהט ער דען אוועק און לאזט זי איבער אליין? איז ער איהר נישט געטריי? מ'ט וואס איז ער דאס א שלעכטער מאן? זאל זי איהם נאר לאזען צורוה...

און פאניע'ס געוויינען נאך מעהר צורייצט... איהם צוריק־געענטפערט מיט אזעלכע בייזע און גיפטיגע רייד, ווי זי וואלט אין איהם געוואלט ארייננעמען אלע גיפטיגע "פיילען", וועלכע האבען זיך אין איהר אנ־געקליבען אין פערשידענע בייזע מינוטען פון לעבען...

אינטער פאניע'ס "פייער" האט זיך זיבערין גע־פיהלט הילפלאז. ער האט זיך שוין מעהר ווי כמעט נישט פערטיידיגט. ער האט בלויז געזוכט א ארט וואו צו אנטלויפען, אויסצומיידען איהרע "קולעס"...

דאס זיבערין, דער שטענדיגער היים־זיצער, וואס האט אזוי ליב געהאט זיינע פיער ווינקעלעך, אנגעהויבען אפט אויסצומיידען דאס הויז, געגאנגען וואו די פיס האבען איהם פערטראגען, אבי נישט צו זיין נעבען איהר...

מיט זיבערין'ס אפטען פערשווינדען פון הויז, האט זיך ערשט אנגעהויבען די ריכטיגע "מלחמה"... און נאך עטליכע אזעלכע "מלחמות" איז פאניע גע־קומען צום בעשלוס, אז זי קען מיט אזא "דעספאטי־שען" מאן מעהר נישט זיין אין איין הויז.

זי זענען זיך פונאנדערגעגאנגען...

אין אוועק א פאר טעג נאך זייער צושיידונג. זיבערין איז געזעסען צוריק אין זיין אלט־בע־קאנט צימערעל, גערוהיג געצויגען זיין ליולקע און נישט געקענט פערשטעהן פארוואס ס'איז איהם אזוי או־מעטיג.

ער וואלט דאך בעדארפט איינגענטליך זיין צו־פרידען. ער האט זיך דאך אויסגעריסען פון דעם מו־מלדיגען גיהנום, וואו ער איז מיט אמאל אריינגעפאלען און צוריקגעקומען אין זיין שטיל און רוהיגען "גן־עדן". פאר־וואס־זשע נאגט אין איהם אזוי דער צער? פארוואס ווייגט אין איהם אזא אומעט?..

עטליכע מאל האט ער זיך אויסגעהויבען פון זיין אנ'געפרעסט עסען אן עפעל און נישט געקענט... עפעס האט איהם געשטיקט, געווארגען...

ער האט א טראכט געטאן פון דער היים, פון זיין אומגליקליכער היים, וואו ער האט מיט א פאר טעג צוריק נאך געוואוינט מיט איהר, מיט פאניע'ן.. און מערקווירדיג, ער האט צו איהר נישט געפיהלט קיין שום שנאה־געפיהל... פערקעהרט, ער האט גאר צו איהר געפיהלט עפעס אזא מיטלייד. "אנ'אומגליקליכע, אנ'אויסגעגנעטע נאך ליבע און נאך הארציגער פריינדשאפט — האט ער מיט מיטגעפיהל געטראכט — און וואס זאל ער טוהן, אז ער איז נישט פעהיג צו דאס? יונג־בחור'ישע ליבעס־שפילעריי, וועלכע דריקען זיך אויס אפשר מעהר אין האנדלונגען, ווי אין געפיהל...

וואס טוט זי איצט פאניע דארט איינע אליין?.

האט ער מיט וועה געטראכט, און ס'האט איהם ארומ־גענומען אזא רחמנות פאר איהר — פאר זיך... נאך אלעמען איז דאך אין צווייען בעסער... און אני' איגענע היים, ווי שלעכט עס זאל נישט זיין, איז פארט א היים...

לאנג, לאנג איז זיבערין געלעגען אויף זיין גע־לעגער, געווי'כערט און געטראכט און נישט געקענט איינשלאפען. ווערען אין די עפעל אויפ'ן טישעל האבען צו איהם פון דער ווייטען אזוי אומהיימליך, זיך הוזק־מאכענדיג פון איהם, צוגעווינקען...

און דעם זעלבען אוונד איז פאניע געזעסען ביי זיך אין צימערעל, מיט הויטע פערוויינטע אויגען, און זיך אליין שיער נישט אויפגעגעסען פון דערגער, וואס זי האט אזוי נישט איבערלייגט און אזוי שטרענג גע־האנדעלט מיט איהר מאן.

וואס, נאך אלעמען, האט ער איהר געטאן פאר אזעלכע שרעקליכע עוולות, וואס זי איז געווען אזוי שלעכט צו איהם? פארוואס האט זי צו איהם געהאט אזוי פיל טענות, פארוואס האט זי איהם אזוי פיל גע־מוטשעט מיט איהרע ווילדע אנפאלען אויף איהם, און וואס איז ער שולדיג געווען, וואס איהר לעבען פון צו איהר חתונה מיט איהם איז נישט געווען פון די גליקליכע?..

— וואו איז געווען איהר געדאנק, איהר שכל? — האט זיך פאניע געביסען די ליפען פון פערדרוס — פארוואס האט זי נישט בערעכענט פריהער וואס זי טוט? פארוואס האט זי געבראכט דערצו ז'וואלען זיך בעדארפען צושיידען? וואס האט איהר געארט אז זי האט געהאט לעבען זיך גאר א מענשען, אמאל, ווען ער איז אפילו נישט געווען גאנצע הונדערט פרא־צענט ווי זי וואלט געוואלט ער זאל זיין. אזא וואס האט זיך בעדארפט בעגנוגענען מיט א סך ווייניגער — נישט האלטען אין איין שטעלען פאדערונגען...

און איצט איז זי ווידער אליין... אליין אין דעם איינזאמען צימערעל...

אט צו וואס זי האט מיט איהרע נארישע, ווילדע האנדלונגען דערפיהרט איהר לעבען — צוריק צו דעם פיינליך אמאליגען... צו דעם אומגליקליך גע־וועזענע...

א פערצווייפעלטע האט זי אריינגעגראבען איה־רע פינגער אין איהרע האר, ווי זי וואלט זיי פאר דרוטע און פעהדום אויף זיך אליין, גענומען אויס־רייסען...

נישט דזשאז בלויז! ווי עס לעבט זיך די שווארצע ראסע

א דייטשער זשורנאליסט פערעפענטליכט אן אינטערעסאנטען שמועס, וואס ער האט געהאט אין פאריז מיט דעם בעוואוסטען — פרייז־געקרוינטען — נעגער־שריפטשטעלער רענע מאראן.

„אויף זיין כאראקטעריסטישען קורצען נעגעל זיצט א פאר פענסנע, און אויף זיין פנים ליגט נישט דער סטערעאטיפער שמייכעלע, וואס איז אזוי כא־ראקטעריסטיש פאר אלע נעגערס. וואס לעבען אין אייראפע, דאס איז א נעגער, וואס פערנעהמט זיך נישט מיט'ן פערוויילען די בעזוכערס פון די נאכט־לאקאלען, דאס איז נישט קיין מייסטער פון סאק־סאפאן און אנדערע אינסטרומענטען, — ער שרייבט ראמאנען און פערנעהמט א חשוב'ן ארט אין דער מאדערנער פראנצויזישער ליטעראטור. רענע מאראן איז פריהער געווען א נידעריגער בעאמטער אין א קאלאניע, ער האט פערלאזען זיין שטעל געקומען קיין פראנקרייך און איז איבער נאכט געווארען א בעריהמטהייט.

— איהר ווילט הערען פון מיר עפעס וועגען דער נעגערישער פראבלעם? וועגען דעם „שווארצען כישוף“? — זאגט ער צו מיר מיט א זיס־זויערען שמייכעלע. — וואס ווייסט איהר, אייראפעיער וועגען דעם, ווי עס האלט מיט דער נעגערישער ראסע, און וואס עס בעשטעהט אט די פראבלעם? אט די אלע, וואס אינטערעסירען זיך מיט דער פראבלעם, וואלטען זיך געדארפט מטריח זיין אמאל פאהרען קיין אפריקע, אדער אין מיין היימאט, אין די אנטיר־לער אינזלען. דעמאלט וואלטען זיי דערזעהען, ווי עס זעהט אין דער אמת'ען אויס דאס, וואס ווערט אנגע־רופען אין די סאלאנען „נעגער־פראבלעם“.

— איך וועל פרובען אייך אויפקלערען ווי עס האלט דערמיט צוליב דעם וועל איך אייך דערצעה־לען איינינע פאלען, וואס זענען זיך מיט מיר פער־לאפען:

— בעת איך בין נאך נישט געווען קיין שרייבער, נאר א בעאמטער אין א פראנצויזישער קא־לאניע, איז מיר איינמאל אויסגעקומען צוליב דינסט אנגעלעגענהייטען צו פאהרען אין דער הויפטשטאט פון בעלגישען קאנגא. נאך זעהר א לאנגער און אויס־מאטערענדיגער נסיעה בין איך ענדליך אנגעקומען און בין תיכף, פערשטעהט זיך, אוועק אין א האטעל, אויף דער טעראסע פון האטעל האב איך גע־טראפען צוויי ווייסע פריינד מיינע. זיי זענען אויך גע־ווען קאלאניאל־בעאמטע, אזוי ווי איך. איך האב זיך צוגעזעצט צו זייער טיש. האב בעשטעלט ביים קעלנער עפעס צו טרינקען און איהם בעפוילען א־רויפצוטראגען מיין קופערט אין א צימער. דער קעלנער האט מיר אבער געענטפערט אין דער הויך פאר אלעמען, אז צום בעדויערען קען ער מיך נישט בעדינען און ער האט פאר מיר קיין צימער נישט, ווייל לויט דער תקנה ווערען אין דעם האטעל און אויף דער טעראסע נישט צוגעלאזען קיין שווארצע, קיין פירושים דערצו זענען נישט נויטיג. נאך דעם, ווי איך בין געקומען אהיים צוריק, האב איך וועגען דעם געמאלדען אין פאריז, און איך האב בעקומען פון פראנצויזישען אויסערן־מיניסטעריום אן ענטפער, אז דער בעלגישער אויסערן־מיניסטער האט אויסגע־דריקט זיין בעדויערען וועגען דעם פאל, און האט אנ־גענומען מיטצוטיילען, אז עס זאלען מעהר אזעלכע צו־פאלען נישט פארקומען, דאס איז אבער געווען אין מיין פאל, ווייל איך בין געווען א פראנצויזישער בירגער און האב געהאט די מעגליכקייט צו קלאגען זיך פאר מיין רעגירונג. וואס זאלען אבער טוהן יענע נעגערס, וועלכע זענען נישט אין אזא לאגע?

— איצט וויל איך אייך זאגען א ווארט וועגען עפעס, וואס קומט נאך אויך היינט צו טאג פאר אין די פראנצויזישע קאלאניעס. ביים דורכפיהרען דעם אייזענבאהן פון בראזאוויל ווערען בענוצט נעגערס. פערשטעהט זיך, אז אזוי מוז עס זיין, אבער עס איז כדאי אויפמערקזאם צו מאכען, אז אט די נעגערס ווערען נישט אויפגענומען פרייוויליג, נאר מען מא־בילוזירט זיי צו דער ארבייט מיט געוואלד. און א חוץ דעם ווערען זיי אריבערגעפיהרט פון זייערע היימען צום ארט פון דער ארבייט אויפ'ן דעק פון אלטע שיפען, די נסיעה צו דעם ארבייטס־ארט ציהט זיך אפטמאל גאנצע וואכען, די שיפען זענען געדיכט אנגעפאקט מיט מענשען, זיי קריגען זעהר שוואך צו עסען, די שיפען זענען, ווי שוין געזאגט, אלטפרענ־קישע, הארטע. און קיין שפור נישטא פון מאדערנע איינריכטונגען, און די נעגערס קומט זעהר פיל אויס צו לייהען, כמעט ניינציג פראצענט פון הונדערט קו־מען צו דער ארבייט אויסגעמוטשעטע און קראנקע.

— איך וועל נאך ווייטער דערצעהלען: א נעגער וואס ארבייט אויף א קאוטשוק־פלאנטאציע, (און די ארבייט איז א גהנומשע) בעקומט פאר 14 שעה ארבייט נישט מעהר ווי 1 פראנק און 10 סאנ־טים, און אונגעפעהר דעם זעלבען לוין בעקומען יע־נע „פורלייט“ וועלכע פיהרען איבער יעדען טאג אויף א מהלך פון בערך דרייסיג קילאמעטער גרויסע משאות פון סחורה. איך האב זעהר אפט אינטערווע־נירט וועגען דעם ביי דער רעגירונג, אבער אין דאס רוב פאלען איז זי אויך מאכטלאז געגען די ארטיגע פערהעלטנישען.

וועגען דער ראלע וואס די נעגער־סאלדאטען און אפיצירען האבען געשפילט בעת דער מלחמה און וועגען דער העלדישקייט וואס זיי האבען ארויסגעוויזען איז דאך איבעריג צו ריידען, דאס ווייסען אלע אי ם די אמעריקאנער פרעסע דערצעהלט:

טאג־איין, טאג־אויס קומען זיי אין די רעדאק־ציעס, אין די צדקה־אנשטאלטען און אין פערשידענע אנדערע אנשטאלטען, אויסגעהונגערטע, איינגעפא־לענע, מיט יאוש אין די אויגען, און בעטען זיך: „גיט אונז ארבייט!!“

א סך פון זיי ארבייטען שוין נישט חדשים־לאנג. די מעדסטע פון זיי האבען שוין אויפגעגעסען אלץ, וואס זיי האבען אפגעשפארט פון די בעסערע יאהרען; א סך האבען פערקויפט א טייל פון זייערע זאכען, וואס האט זיך געלאזט פערקויפען; ס'רוב האבען שוין אנגעלייגט ביי קרובים, ביי פריינד און אין פעראיין אזוי פיל, וויפיל עס איז נאר מעגליך געווען; און איצט זענען זיי געבליבען אהן שום מיטלען צום לעבען, אהן ארבייט, אהן ברויט און אהן וועלכער ס'איז האפנונג פאר די נאהענטע טעג.

די נויט איז קענטיג צו גרויס פאר די מיטלען, וועלכע די אנשטאלטען פערמאגען; און די פער־יאושטע ארבייטער געהען אוועק פערביטערטע, איינ־געערגערטע, אפט מיט א קללה אויף די ליפען.

די בילדער פון דער איצטיגער נויט און ארבייטס־לאזיגקייט קענען אויפשוידערען יעדען איינעם, אפילו אזא וועלכער איז צוגעוואוינט צו אזעלכע בילדער און איז שוין פערהארטעוועט געווארען.

א פאמיליע פון זיבען מענשען, פון וועלכע פינף זענען קליינע קינדער, וואוינט אין צוויי ענגע, שמוציגע צימערען, פאר וועלכע מ'האט שוין עטליכע חדשים נישט בעצאהלט קיין דירה־געלד. אין שטוב איז נישטא מיט וואס א מויל צו דערנעהרען. דער מאן ארבייט שוין נישט פון מיטען ווינטער. דאס ווייב, מיט א [illegible] הוסט, האלט א זויג־קינד אויף די הענד, און קוקט מיט פערצווייפעלטע בליקען אויף די איבעריגע קינדער. די זענען הונגעריגע, אויסגעמוטשעטע, הויט און ביינער, אנגעטאן אין שמאטעס.

און אט איז א צווייטע פאמיליע, אויך פינפ'ס

(ווייטער זעה 14־טע זייט).

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

נייער פאלקסבלאט

רעזערוויסטען-איבונגען

ווער עס דארף זיך שטעלען היינטיגע וואך

פון דער היינטיגער וואך ביז שבת וועט זיך אויף רינג יעושענא און 11 ליסטאפאד אין פ.ק.או. 1 צושטעלען פאלגענדע רעזערוויסטען, וואס ווערען גערופען אויף איבונגען; און וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 1. 4. 6. 7. 10. 12. 13 און 14 פאליציי־קאמיסאריאטען:

יאהרגאנג 1906:

אונטעראפיצירען פון פליהאפטיילונגען, פאלא־נער און פערבינדונגס־מיליטער; עלטערע שערענאוו־צעס און שערענאוועס פון פערבינדונגס־מיליטער.

יאהרגאנג 1905:

אונטעראפיצירען פון פליהד און באלאנער מיליטער.

יאהרגאנג 1904:

אונטעראפיצירען און עלטערע שערעגאוועס פון אלע מינים געווער; אלע שערעגאוועס פון פיעכא־טע, פערבינדונגס־מיליטער און פלאט.

יאהרגאנג 1902:

אונטעראפיצירען פון אלע מינים געווער, א חוץ מאטארען און פלאט.

יאהרגאנג 1901:

אונטעראפיצירען פון פליה־באלאנער און פער־בינדונגס־מיליטער.

יאהרגאנג 1899:

אונטעראפיצירען פון אלע מינים געווער, א חוץ מאטארען און פלאט.

אלע רעזערוויסטען, וואס האבען געדארפט אי־בערמאכען די איבונגען פאראיאהרען און האבען זיי צוליב וועלכער ס'איז סיבה נישט אדורכגעמאכט.

רעזערוויסטען פון אלע אויסגערעכנטע יאהרען פון פיעכאטע, קאוואלעריע, פאנצער־אויטאס, טאנקס אינטענדענטור, געזונדהייטס־דינסט און זשאנדא־מעריע — מיטוואך, דאנערשטאג, פרייטאג און שבת.

די רעזערוויסטען דארפען זיך צושטעלען אויף 10 א זייגער אינדערפריה מיטברענגענדיג מיט זיך דאס מיליטערישע ביכעל, מאביליזאציע־קארטע און אלע מיליטערישע דאקומענטען. די רעזערוויסטען דארפען מיטברענגען שפייז ביז צום ארט פון זייער פארמא־ציע און א גאפעל, מעסער, לעפעל.

פראלאנגאציעס און באנקראטען

טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

דאס געריכט האט ערקלערט די פירמע ברונא ראזענבערג (פעטריקאווער 103) פאר באנקראט פון 25. יולי 1930 י. דער באנקראטירטער איז בעי־שטימט געווארען אונטער פאליציי אויפזיכט.

* * *

ברוך מרדכי גרינבערג פעטריקאווער 14 האט זיך געווענדעט ווענען בעשטעטיגען זיין אויסגלייך אפ־מאך מיט די קרעדיטארען. דער בילאנס פון דער פירמע שליסט זיך מיט דער סומע פון 144,143 זל. דעם 6. נאוועמבער 1929 האט דאס געריכט ערטיילט דער פירמע א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען אויף 3 חדשים. אין יאנואר האט זיך די פירמע געווענ־דעט ווענען אנהויבען אויסגלייך־אונטערהאנדלונגען מיט די קרעדיטארען און האט פארגעשלאגען צו בעצאה־לען 70 פראצ. אין 4 גלייכע ראטעס, יעדען האלבען יאהר. 12 קרעדיטארען, וועלכע האבען רעפרעזענ־טירט 102,500 זל. חובות, פון 15 זענען מסכים געווען אויף די בעדינגונגען. דאס געריכט האט דעם אפמאך בעשטעטיגט.

* * *

„לודוויק ארעלפאנג" נאלאנטעריע געשעפט (פעטריקאווער 65) איז דעם 1. מאי ערקלערט געווא־רען אלס באנקראט און מ'האט איהם בעשטימט אונטער פאליציי אויפזיכט. דעם 12. מאי איז פאר־געקומען א פערזאמלונג פון די קרעדיטארען און זיי האבען בעשלאסען ווייטער צו פיהרען דאס געשעפט, כדי נישט צו פערלירען דעם סעזאן און ליזען אויף לויפענדע איינסנאמען. דאס געריכט האט דאס ערלויבט.

דעם 14. אויגוסט איז פארגעקומען אנאנפאך צווישען דעם באנקראטירטען מיט די קרעדיטארען. דער באנקראטירטער האט פארגעשלאגען צו בעי־צאהלען 20 פראצ. פון די חובות: 10 פראצ. אין 10 חדשים ארום, 5 פראצ. אין 15 חדשים ארום און 5 פראצ. אין 20 חדשים ארום. דאס געריכט האט דעם אפמאך בעשטעטיגט.

מערדער און רויבער

זיך גענומען אנגעהויבען דער סענסאציאנעלער פראצעס אין היגען קרייז-געריכט

(2) זייט א יאהר צייט האט די אויספארשונגס־פאליציי דערהאלטען מעלדונגען וועגען רויב־אנפא־לען, וואס פלעגען אויסגעפיהרט ווערען דורך פער־מאסקירטע באנדיטען, 2 אזעלכע רויב־אנפאלען זע־נען אויסגעפיהרט געווארען אין א קאשציאל אין אפריל און אין יוני פאראיאהרען; אין אקטאבער איז אויסגעפיהרט געווארען אן אנפאל אין יובעליר־געשעפט פון בורשטין (זגערזשער 50); אין נאוועמ־בער איז אין „ספולקא לאוועצקא" (פיעטריקאווער 114) ארויסגע'גנב'עט געווארען 12 רעוואלווערען, 1000 קוילען און 750 זל. מזומן און אין נאוועמבער איז דער פריוואט וואוינונג פון בעריש (לימאנאווסקא 12) גענומען געווארען אן אנפאל, אבער די רויבער זענען איבערגעשראקען געווארען און זענען אנטלאפען.

אין דעצעמבער איז דערמארדעט געווא־רען העלענא גאמארסקא. פאליציי האט ארעסטי־רט א געוויסען סטאפניאק, ביי וועלכען מ'האט געפונען א רעוואלווער, וואס איז גע'גנב'עט געווארען אין „ספולקא לאוועצקא". בעת דער אויספארשונג איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז דעם רעוואלווער האט ער געקויפט ביי וולאדיסלאוו אלשעווסקי, וועלכער איז ארעסטירט געווארען און האט זיך מודה געווען, אז ער האט אויסגעפיהרט די גנבה אין „ספולקא לאוועצ־קא". בעת דער ווייטערדיגער אויספארשונג איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז אלשעווסקי האט צוזא־מען מיט זיגמונט מאציעווסקי און סטאניסלאוו ראלעק געפלאנט אן אנפאל אויף טאפיאשעס יובעליר־געשעפט, וואס האט געזאלט פארקומען דעם זעלבען טאג פונ'ם ארעסט.

די אויספארשונגס־פאליציי האט זיך גענומען זוכען מאציעווסקין און ראלעק'ן. ביי מאציעווסקין האט מען דורכגעפיהרט א רעוויזיע, מ'האט איהם געכאפט און געפונען ביי איהם 2 רעוואלווערען מיט קוילען. ער האט אנגעוויזען, אז ראלעק וואוינט אויף איהם ביים רוג זגערזשער און באלוטער מארק. די בעאמטע פון אויספארשונגס־אמט זענען אהין אוועק און האבען איהם טאקע דארט געטראפען, אבער ראַ־לעק האט געעפענט א שיסעריי, בעת וועלכער ער איז דערשאסען געווארען. מ'האט ביי איהם געפונען 3 רעוואלווערען, 100 קוילען, אן עלעקטריש־לעמפעל און א מאסקע.

בעת דער ווייטערדיגער אויספארשונג האט מאציעווסקי זיך מודה געווען, אז די אלע איבער־דערמאהנטע גנבות זענען אויסגעפיהרט געווארען דורך זיי לויט זייערע אנווייזונגען זענען ארעסטירט געווארען נאך עטליכע פאסערס, בנוגע די זאכען, וואס זענען גע'גנב'עט געווארען אין קאשציאל, האט זיך מאציעווסקי מודה געווען, אז ער האט די גנבה אויסגעפיהרט בשותפות מיט אלשעווסקין. ווען ער האט זיך איבערצייגט, אז די גע'גנב'עטע זאכען זע־נען נישט קיין גאלדענע, נאר בעגילטע, האט ער זיי בעגראבען פריהער אין קעלער פונ'ם הויז, וואו ער האט געוואוינט, שפעטער אבער האט ער מורא געקריגען, מ'זאל זיי נישט געפינען, האט ער זיי אויס־געגראבען און בעהאלטען אויף דעם יורישען בית־עולם. דארט האבען זיי אויך בעגראבען א טייל פון די גע'גנב'עטע רעוואלווערען.

דער פראצעס, וועלכער איז פערפיהרט געווא־רען נעגען די רויבער האט געפונען זיין ענדע ליאג נעכ־טען אין היגען קרייז־געריכט. ס'זענען ארויסגערופען געווארען ביז 50 עדות. אלע בעשולדיגטע ווערען גע־משפט: דער 19־יעהריגער וולאדיסלאוו אלשעווסקי און דער 18־יעהריגער יוזעף טווארדאווסקי און אלס פאסערס — יוזעף פארטשינסקי 17 יאהר אלט, יוזעף טווארדאווסקי 18 יאהר אלט, אראלף פייפער 49 יאהר אלט און העגריק ראגאלא 29 יאהר אלט.

אלשעווסקי האט זיך נישט מודה געווען אין די אלע רויבערייען, נאר בלויז אין דער גנבה וואס איז אויסגעפיהרט געווארען אין קאשציאל.

מאציעווסקי האט זיך מודה געווען אין אלע פער־ברעכענס וואס ווערען איהם פארגעווארפען. צוזא־מען מיט ראלעק'ן האט ער געשאפען א באנדע אויף אויסצופיהרען די פערשידענע אנפאלען. אלשעווסקי האט ווענען אלעם געוואוסט, ער איז אבער (לויט דער קוואליפיקאציע פון מאציעווסקין) צו ווייניג אנטשלאסען, כדי זיך צו בעטייליגען אין זייער אר־בייט. די פאסערס האבען זיך נישט מודה געווען.

דאס געריכט האט ארויסגעטראגען אן אורטייל לויט וועלכען זיגמונט מאציעווסקי איז פערמשפט געווארען אויף 6 יאהר שווערע טורמע, וולאדיסלאוו אלשעווסקי אויף 3 יאהר שווערע טורמע און באריו צו פערלירען די רעכט, יוזעף פארטשינסקי און יוזעף טווארדאוו־סקי צו 2 וואכען אומבעדינגטען ארעסט. און אראלף פייפער און העגריק ראגאטא צו 0 5זל. שטראף.

אוועקגעפאהרען און פערגעסען זיין פרוי און קינד

אַ חית שערעזעקא איז אלט געווארען 20 יאהר האבען איהר די עלטערען חתונה געמאכט מיט ליבוש ראויש פון אפאטשנע. ער איז געווען אלט 27 יאהר א גארבער. זיין פאטער מאטעל דער שניי־דער האט צוגעזאגט, אז ס'זאל גארנישט פעהלען חלילה פונ'ם צוגעזאגטען נדן, א די חתונה זאל דורך דער כלה געפראוועט ווערען מיט אלע פישטשעוו־קעס איז אז די דירה וואס דאס יונגע פאר פאלק בעקומט אלס נדן זאל זיין פיי־איינגעריכטעט מיט מאדערנע מעבעל, די ס'פאסט פאר א מאדערנעם פארפאלק.

נאך דער חתונה האט דאס פאר פאלק בעשלא־סען אז אזוי ווי אין גארבעריי איז שווער צו פער־דינען וועלען זיי זיך איינארדנען א גאלאנטעריע גע־וועלבעל און מ'וועט מיט גאטס הילף ציהען חיונה מיט מענשען גלייך, יכח הזה דאס פאר פאלק האט זיך איינגעארדענט א לייטיש געוועלבעל און גענומען זיך צום האנדעל, חית איז פון דערהיים געווען גע־וואוינט צו פאלעפאטישער ארבייטסאמקייט. האט זי שווער געארבייט אין שטוב און אין געוועלבעל.

די ערשטע צייט זענען די געשעפטען געגאנגען נישט שלעכט. חיה האט געהאט א קינד און די על־טערן האבען זיך נישט געקענט זאט אנפרעהען, אבער דאס רעדעל האט זיך א דריי געטאן און דער אנ־דער זייט, די געשעפטען האבען אנגעהויבען געהען א ביסעל ערגער.

ליבוש וועלכער איז שוין געוואוינט געווארען צו א לייכטערען לעבען האט זיך צו זיין עלטערע פאך נישט גענומען. מיט אנדערהאלבען יאהר צוריק האט ער בעשלאסען אויסצוקויפען דאס געוועלב און אוועקפאהרען קיין בעלגיען. צו דעם האבען איהם צוגערעדט זיינע קאלעגען וואס איינער פון זיי יוסף נעלפארט א שוסטער איז אויך געפאהרען קיין בעלגיען און האט שוין דארט געהאט בעקאנטע און גוטע אויסיכטען אויף אייגנארדנען זיך. ראוש איז אוועק־געפאהרען מיט זיין קאלעגע און האט צוגעזאגט דער פרוי אז פון די ערשטע פערדינסטען וועט ער איהר שיקען אויף צו לעבען מיט'ן קינד און שפע־טער ווען ער וועט זיך איינארדנען, וועט ער זי אהין ארויסברענגען צו זיך. ראויש איז אוועקגעפאהרען. די ערשטע צייט האט ער געשריבען אפטע בריף צו זיין פרוי און קינד, וועלכע זענען אריבערגעפאה־רען צו חיה'ס מוטער אין דארף בוקאוויעץ ביי אפאטשנא. אבער אז ס'איז דורכגעגאנגען א יאהר צייט איז די ליבע פון דערווייטען קעלטער געווארען, די בריף אלס זעלטענער און ענדליך האט ער אינ־גאנצען אויפגעהערט צו שרייבען.

געלפארט האט געשריבען צו זיין פרוי, האט איהר געשיקט געלד, און האט איהר סוף כל סוף ארויסגעשיקט פאפירען און שיף הוצאות און זי איז אריבערגעקומען צו זיך אין בריסעל. און פון ליבושען איז אלץ קיין בריף נישטא, חיה ווייסט נאר אז פריהער האט ער געארבייט אלס קעלנער, שפעטער אין א גיסעריי און מעהר ווייסט זי גארנישט, זי האט געשריבען צו זיינע בעקאנטע, האט אבער פון זיי קיין תשובה נישט בעקומען. ווען געלפארטס פרוי איז געפאהרען קיין בריסעל האט חיה ראויש זי געבעטען איהר אנצושרייבען וואס מיט איהר מאן איז געווארען אבער אויך געלפארטס פרוי שרייבט איהר נישט און זי ווייסט אלץ נישט וואס מיט איהר מאן טוט זיך.

מ'האט איהר אפילו איבערגעגעבען גרוסען, אז ער האט זיך דארט בעקענט מיט עפעס א פרוי און האט צוליב איהר פערגעסען אז ער האט אינ־דערהיים א פרוי און קינד. אבער זי גלויבט נישט און ווארט אז דער מאן וועט זיך אפרופען און וועט איהר מיטטיילען וואו ער געפינט זיך.

לאנדווירטשאפטליכע קאנפערענץ

(ב) ווי בעקאנט האט זיך אין ווארשא געעפענט די לאנדווירטשאפטליכע קאנפערענץ פון די אייראָ־פעאישע מלוכות, זונטאג וועלען די אנטיילנעמער פון דער קאנפערענץ בעזוכען לאדז און פון דאנען אפ־פאהרען קיין לענטשיץ, וואו זיי וועלען זיך פערהאל־טען אין לאנדווירטשאפטליכען עקספערימענטאל אנ־שטאלט און וועלען אויך בעזוכען דעם קאשציאל אין טום, וואס איז שוין אלט קרוב 900 יאהר.

אנים אויספלוג וועלען אנטיילנעמען די לאנד־ווירטשאפטס־מיניסטארען פון טשעכאסלאוואקיע, יוגאסלאוויען, בולגאריען, רומעניען, עסטלאנד.

מייז דעוויז איז:

געשמאק, ריין, פריש

ווילט איהר עסען אַנ'אמת נאהרהאפטע, פרישע, און געשמאקהאפטע

מיטאג

פאר צוגענגליכען פרייז – דאן קומט אין כשר'ן רעסטאראן

פון הערמאן לעווינסקי

וולסבאדביא 3, פראנט, 2-טער שטאק

אויגוסט

זון־אויפגאנג 4.42

זון־אונטערגאנג 6.31

ליכט־צינדען: 6.16

פרייטאג

29

ח

אלול תר"ץ

דרינגענדע הילף פאר ארבייטסלאזע

דער מאגיסטראט איז מודיע, אז פון 25 אויגוסט הויבט מען אן אויסצאהלען דרינגענדע הילף פארן חודש יולי פאר ארבייטסלאזע, וועלכע זענען רעגיסטרירט אין דער ביורא פון אונטער־שטיצונגס־אמט אין משך פון 4 ביז'ן 11 אויגוסט. אויף דער דרינגענדער רעגירונגס־הילף האבען דאס רעכט נאר די ארבייטסלאזע, וועלכע האלטען אויס פאמיליעס, פריילעדיגע און פערהייראטע אהן קינ־דער האבען נישט קיין רעכט אויף דער שטיצע. ארבייטסלאזע, ביי וועלכע עס ארבייט כאטש איי־נער פון דער פאמיליע, אדער עס בעקומט כאטש איינער שטיצע, האבען אויך נישט קיין רעכט אויף דער שטיצע.

דאס אויסצאהלען די שטיצע קומט פאר אויף וואולטשאנסקא 251 פון 9 פריה ביז 12 בייטאג לויט פאלגענדער סדר:

היינט, פרייטאג דעם 29 אויגוסט

P R S

שבת דעם 30 אויגוסט

T U W Ż Z

נייע-יאהר וואונשען

(ב) דער טעלעגראפען־אמט האט דערהאלטען א פעראָרדנונג וועגען טעלעגראמען־אויסטויש פון נייע־יאהר־וואונשען אויף די יודישע יום־טובים, די דאזיגע טעלעגראמען וועלען אנגענומען ווערען לויט א בעזונדערן איינריכטונג פון 19־טען סעפטעמבער ביז'ן דריטען אקטאבער. א ווארט וועט קאסטען 11 סאנטים. די קלענסטע טעלעגראמע וועט קאסטען 1 פראנק מיט 10 סענט. דער טעקסט פון וואונשען קען אנגע־שריבען ווערען אין אלע שפראכען.

אפגעלעגט דעם פראצעס וועגען צווינגען צו זאגען פאלש עדות

(ב) נעכטען 9 פריה האט זיך אנגעהויבען דער ווייטערדיגער פערהער פון די עדות אין'ם פראצעס גע־גען קאראגושי מאנקאווסקי. ס'זענען פערהערט גע־ווארען די עקספערטען וואס האבען אויסגעפארשט דעם גייסטיגען צושטאנד פון מאנקאווסקי. זיי האל־טען אז מאנקאווסקי איז פולקאם נארמאל. ער איז נאר אביסעל צו שטארק עמפינדליך.

דער עדות מאלעצקי א קאלישער סוחר, בע־הויפטעט, אז ער האט פיל מאל געזעהען כאיא־ מאיר־לעצקין צוזאמען מיט וואלינסקא אין גאס.

דער פערטיידיגער וועגטשקאווסקי און דער פרא־קוראר פערלאנגען, מ'זאל דעם עדות קאנפראנטיר'ען מיט דער וואלינסקא.

דאס געריכט איז דערויף מסכים. צוליב דעם, וואס וואלינסקא איז שוין אויסגעפאהרען קיין פאליש־ וועט דער פראצעס אפגעלעגט ביז דאנערשטאג דעם 4. סעפטעמבער ווען ס'וועט פארקומען די קאנפראנ־טאציע פון מאלעצקין מיט דער וואלינסקא.

פון „מרכז עברי"

מוצאי שבת קומט פאר אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) א העב־ראישע פארלעזונג פון סמזה. יוסף דאלודניעוויטש א. ה. ט. „דער האמוראבי קאדעקס און תורת משה".

קלאנג-פילם-טעאטער

Casino

היינט און פאלגענדע טעג!

דער חלום פון מעדלעך איז א פילם־קאריע־רע. וואוהין די חלומות דערפיהרען וועט ווייזען דער קלאנג־פילם א. נ.

וועגן וואס חלומען מעדלעך

דראמע פון שטענדיגע פערלאנגען, ליגענס און אייביגער ליבע.

אין די הויפטראָלען: די רייצענדע

JÓZEFINA DUNN

און דער ליבלינג פון פובליקום

WILLIAM HAINES

אויסער'ן פראגראם: קלאנג־צוגאבע

„Metro-Goldwyn-Mayer"

און לאנד־אקטואליטעטען.

אנהויב פון די סעאנסען 4.30, 6, 8 און 10 אווענט. זונטאג פריהמארגען פון 12 ביז 3 נאכמיטאג נידריגסטע פרייזען

„לאדזער פראוואקאטארען"

די געשיכטע פון טרויעריג-בעריהמטען לאדזער פראוואקאטאר נח

(המשך).

און זיין געלט. נאך אומשולדיגע קרבנות האט זיך נחל פאר גארנישט אפגעשטעלט. ער האט גענומען וועד ס'איז איהם נאר געקומען אונטער די אויגען. איינמאל האט נחל דעריזהן אויפ'ן גאס דעם אנגעזעהענעם טוער פון „בונד" יוסף שווארץ.

שווארץ איז געווען אן'אנגעזעהענער „טאטניק" אין דער ארגאניזאציע. נחל האט גלייך אפגעשטעלט זיין דראזשקע און מיטגענומען שווארצן. ער האט איהם מיטגעטראגן אין דער זשאנדארמעריע און איהם שוין געריכט אין יוסף שווארץ איז עקזעקוטירט געווארען שוין זייט. יוסף שווארץ איז געווען א וועבער און האט בעת זיין ארעסט געארבייט אין דער וועבעריי פון דעם פאבריקאנט צ. אויף צעגעלניאנא 48. די ראדיגע פאבריק איז געווען א בונדישע און די רעשט ארבייטער האבען בעשלאסען נקמה צו נעמען און נחלען נאר דער אונגעהויערער עולה, וואס ער האט געטאהן יוסלען. גישט לייכט איז אבער געווען צוצוקומען צו נחלען און איהם עפיס צו טאן. ער האט זיך קיינמאל נישט בעוויזען אליין אין גאס. שטענדיג ארומגערינגעלט מיט קאזאקען, שטענדיג אין דער געזעלשאפט פון „שומרים", וועלכע האבען צו איהם קיינמאל און קיינעם נישט צוגעלאזען. נחל האט געוואוסט, אז די ארבייטער פון צ'ס פאבריק גרייטען זיך און איהם נקמה צו נעמען און נחל האט געזוכט ווי אזוי קאלעקטיוו צו פראוואצירען אלע ארבייטער מיטאמאל, נח האט זיך דאסמאל נישט אפגעשטעלט אפילו פאר אזא זאך, וועלכע וואלט געקאסט אומברענגען צעהנדליגער מענשען.

און א שעהנעם העלען טאג איז נחל מיט גרויסע אנגעקומען מיט א גרויסע קאזאקען און בעפוילען ארויסצופיהרען א רעוויזיע אין גאנצען הויז. קיינער האט נישט געוואוסט ווענען וואס מ'האנדלט זיך און וואס דער „ווארא" זוכט, נחל איז געגאנגען פון שטוב צו שטוב און קעסטענבערג'ס שער-פאבריק, וועלכע האט זיך געפונען אויפ'ן פאטער, דאן אויפ'ן ערשטען שטאק און גערער שטיבעל, וואו נחל האט ארומגעשמעקט און ארומגעזוכט ווי ער וואלט וויליך געזוכט עפיס געהיימע, נישט כשרע זאכען. נחל'ס צונה, האט אבער קיינער נישט געוואוסט און געקענט, אזוי איז נחל ארומגעגאנגען פון שטוב צו שטוב, און וואר פעסגעריג שרעק און אמה אומעטום, וואו ער איז אריינגעקומען. מען איז געווען זיכער, אז נחל וועט פון דעם דאזיגען הויז מיטנעהמען פיל קרבנות און יעדער פון די מאנספערשוינען האט זיך געגרייט מיטצוגעהן מיט נחלען. דאס מאל איז אבער נישט אזוי געווען, נח איז אוועק מיט זיין שטאב אהן גארנישט. און גאנצען הויז האט מען לייכטער אפגעאטעמט. נחל האט געזוכט אומעטום, אבער אמלענגסטען איז ער געבליבען אין קעלער. אבער אויך דארט האט ער גארנישט געפונען. און הויז האט מען זיך בערוהיגט און געדאנקט גאט, וואס מען איז אפגעקומען מיט בלויז שרעק.

אויף צומארגענס אינדערפרי איז דער סטרוזש פון דעם דערמאנטען הויז אראפ זוכען עפיס אין קעלער וואס האט זיך געפונען אונטער צ'ס וועבעריי. זוכענדיג און אלטע זאכען האט ער זיך אנגעשטויסען אויף עפיס א רונדיגע זאך, און געפאקט און פאפיר. און יענע אינגעהויגע ציטען האט אזא פעקל שוין גע-

האט א קאנקרעטען נאמען, מ'האט געוואוסט, אז דאס איז א באמבע. דער סטרוזש האט געמאכט אן'אלארם און צוזאמענגעלאפען די שכנים, וועלכע האבען זיך מאקע איבערציינגט, אז דאס איז א באמבע. מ'האט זיך גלייך אנגעשטויסען וועמענס ארבייט דאס איז, מ'האט פערשטאנען, נאך וואס נחל האט א טאג פריהער ארויס געפיהרט די גאנצע רעוויזיע און גאנצען הויז און נאך וואס ער איז אזוי לאנג פערבליבען אין דעם דאזיגען קעלער. די לאגע איז אבער געווען זעהר א שלעכטע. די באמבע איז געווען אויפ'ן תוך און; מ'האט געמוזט עפיס מיט איהר טאן, ס'איז נישט געווען קיין אנדער עצה, הין צוזעהן פון דער פאליציי וועגען דער מציאה. דער סטרוזש איז אוועק אין אוטשאסטאק און געמאלדעט דעם „פריסטאוו", באלד זענען אויפ'ן אורט אנגע-

קומען א צעהנדליג פאליציאנטען, וועלכע האבען אויסגעפאקט די באמבע און זי מיטגענומען מיט זיך, אפגעלאזענדיג אויף יעדען פאל א שמירה אין הויז.

ווען אויס, אז נחל האט נישט געוואוסט, אז די באמבע איז געפונען געווארען, ווייל באלד נאכמיטאג איז ער ווידער מיט רעש און טומעל, מיט נאך א גרעסערע גרופע קאזאקען אנגעקומען און דערזעלבען הויז און הודעראמאל אנגעהויבען צו זוכען, ער איז ארומגעגאנגען און אלע שטובען און צום סוף איז קעלער אריין. דערווייל האט מען קיינעם פון דעם דערמאנטען הויז נישט ארויסגעלאזען. נח איז לאנג געווען אין קעלער, אבער גארנישט, פערשטעהט זיך, געפונען. ער איז ארויס אויסגערעגט און געמאכט קולות, זיך געזויהדעלט מיט די אמתע רוסישע דירעלי-ווערטער, עהי'שט

ווען ער איז ארויס אויפ'ן הויף האט איהם דער דיזשורירענדער פאליציאנט איהם פערצעהלט, אז פארמיטאג האט מען דא אין קעלער געפונען א באמבע. נחל איז אוועק אין דעם ענין האט ער מעהר גארנישט געקענט אויסטון, ווייל ס'איז נישט מעהר געלעגען אין זיינע הענד, ווייל נישט דער צופאל, וואס דער סטרוזש האט דאס פעקל געפונען וואלט נח ווידעראמאל געהאט די געלעגענהייט אומגליקליך צו מאכען צענדליגער מענשען.

(המשך קומט).

היילדישע פייערלעשער ראטעווען

א זקן, וועלכער איז פערשיט געווארען

(ז) נעכטען און אוועגט זענען די לאדזער פייערלעשער אלארמירט געווארען, אז היגטער בושעוזשין, אין דער קאלאניע צאר, איז ביים מויערען א ברונעם פערשיט געווארען דער 61-יאהריגער פראנג טשישעק קראקאוויאק. אזוי ווי די בושעוזשינער פייערלעשער האבען זיך נישט געקענט קיין עצה געבען אויף דער טיף פון 38 מעטער, האבען זיי געבעטען הילף ביי דער לאדזער קאמענדע. ד"ר גראהמאן האט ארויסגעשיקט די צווייטע פייערלעשער אפטיילונג און איז אליין אויך ארויסגעפאהרען אויף דעם ארט פון דער קאטאסטראפע, דארט האט זיך ארויסגעשטעלט, אז קראקאוויאק האט זיך אראפגעלאזט אין דעם אויסגעגראבענעם ברונעם, כדי דארט צו פערענדיגען די ארבייטען, דערווייל האט זיך די ערד אפגערוקט און פערשאטען קראקאוויאקן.

די בושעוזשינער פייערלעשער האבען געארבייט פון 1 ביז 5 נאכמיטאג און. האבען די ארבייט איבערגעגעבען די לאדזער.

2 פרייוויליגע פייערלעשער מאייאן מיכאלסקי און זיגמונט באראווסקי האבען זיך אויף שטריק אראפגעלאזט אין ברונעם און האבען אזוי געארבייט איבער 4 שעה. ווען זיי זענען מיד געווארען, האט מען זיי ארויסגעצויגען ארום 10 און אוועגט אוו נאך א פויזע פון 2 שעה, זענען זיי ווידער צוגעטרעטען צו דער ארבייט און ארום 1 א זייגער בייגאכט אויסגעגראבען קראקאוויאקן און איהם ארויסגעצויגען א פערחלשטען, וועלכען מ'האט מיט קינסטליכע מיטלען אפגעראטעוועט.

מיכאלסקי, באראווסקי און פאכמאש זאלען בעקומען אויסצייכנונגען.

פאר א פעראייניגונג פוןביידע יודישע בלעכער-צעכען

מטוהאך איז אוועגד אין פארגעקומען א לאנפערענץ פון די ביידע יודישע בלעכער-צעכען וועגען פעראייניגונג. אין דער קאנפערענץ האבען זיך בע-טייליגט פארשטעהער פון די ביידע צעכען און די מיט-גלידער פון דער האנדווערקער-קאמער די ה"ה: שווארצבערג, כארמאן און פשעגורסקי.

נאך א רייה אונטערהאנדלונגען איז מען געקומען צו א פרינציפ'עלען הסכם אז ביידע צעכען דארפען פעראייניגט ווערען. אלע מיטגלידער פון די איצטיגע צעכען ווערען אויטאמאטיש מיטגלידער פון'ם נייעם פעראייניגטען צעך. די נייע פערוואלטונג וועט גע-וועהלט ווערען אויף דער ערשטער קאנסטיטואירענדער פערזאמלונג, וועלכע ס'וועט אויך בעשטימט ווערען וועלכען נאמען דער פעראייניגטער צעך זאל טראגען.

אויף אזא-כיצפ הערען די פארבערייטונגס-ארבייטען איז געוועהלט געווארען א קאמיס'ע פון פאלגענדע פערזאנען: סענדעראוויטש, יאנקאוויטש, רובינאוויטש, גאלדקראנץ. ס'איז בעשלאסען געווארען, אז ביידע פאנען זעלען העדהאלטען ווערען פאר'ן נייעם צעך, דאס-גלייכען אלע מאטעריאלען וועלען איבערגעגעבען ווערען. אגים אלגעמיינעם א"כיוו.

—=□□□=—

די לעצטע פארשטעלונגען פון די „ווילנער"

די „ווילנער" טרופע שפילט שוין די לעצטע טעג, די פארשטעלונגען פון „גולם" נעהען אראפ מיט אויסערגעוועהנליכען ערפאלג. די דאזיגע פיעסע האט ממש פערכאפט לאדז, נישט געקוקט אויף דעם, וואס לייוויק'ס גולם איז אפילו את לעיען שווער צו פערשטעהן, רופט ער ארוים א גרויסען אינטערעס ביי דעם טעאטער-עולם צוליב די ספעציעלע טעאטער-עפעקטען און דעם גלענצענדען שפילען פון די ווילנער.

היינט קומט פאר א ספעציעלע פארשטעלונג פאר די מיטגלידער פון די פראפעסיאנעלע פעראיינען, וועלכע זענען אנגעשלאסען אין קולטור-אמט. פאר דער פארשטעלונג וועט ראטמאן ליכטענשטיין האלטען א פארלעזונג וועגען גולם.

מארגען, שבת נעהט ווי דער שטיינער און דריי פארשטעלונגען: 12 פארמיטאג „שיילאק", נאכמיטאג „קדוש השם", אוונד — „גולם".

מאנטאג אוונד קומט פאר א פארשטעלונג פון „גולם" פאר'ן ראט פון די פראפעסיאנעלע פעראיינען, פאר דער פארשטעלונג וועט זרבבל האלטען א פארלעזונג וועגען „גולם".

צוליב דעם גרויסען אינטערעס וואס דער „גולם" האט ארויסגערופען אין די ארבייטער-קרייזען, וועט רינסכא: דעם 2 סעפטעמבער 8.15 אוונד נעגעבען ווערען א צווייטע פארשטעלונג פון „גולם" פאר'ן קולטור-אמט. מיט א רעפעראט פון ראטמאן ליכטענשטיין. די פארשטעלונג וועט פארקומען אין פילהארמאניע-זאל.

אנ'אומגליקליכער שפרונג פון טראמוויי בעת'ן גאנג

(ז) אויף לעגטשיצקא גאס ביים הויז נומער 58 האבען די פערבייגעהער געפונען א פערחלשטע פרוי און א קאלוזשע בלוט. דער דאקטאר פון דער ארויסגערופענע פאגאטאוו'ע האט פעסטגעשטעלט, אז ביי דער פרוי זענען צובראכען די פיס, עוהאבט דער קאפ איז צוקלאפט דער גאנצער קערפער.

פון די דאקומענטען, וואס מ'האט ביי דער פערחלשטער געפונען, האט מען פעסטגעשטעלט, אז דאס איז די 18-יאהריגע אפאלאניא מלשקעוויטש. די יונגע פרוי, אין פאהרענדיג א היים, ארויסגעשפרונגען פון צופאהר-טראמוואי נעבען הויז, וואו זי האט געוואוינט. די אומגליקליכע האט מען אפגעפיהרט אין שפיטאל. זי איז נאך אליין נישט געקומען צו זיך און ס'איז קיין א שוואכע האפנונג צו דערהאלטען זי ביים לעבען.

אויטא-ארגיעס

(ז) אויף שזשעקטשיזש 1 האט אנ'אויטאבוס איבערגעפאהרען דעם 12-יאהריגען זיגמונט וישניעווסקי. די פאגאטאוו'ע האט ביי איהם פעסטגעשטעלט א מרח-ערשיטערונג און א צובראכענעם אקסעל. מ'האט איהם אפגעפיהרט אין אנגא-מאריא שפיטאל. נעבען דעם שאסער ווילאדיסלאוו וואטשעק פון בושעוזשין זאנען צוזאמענגעשטעלט געווארען א פראטאקאל.

פערשידענעס

הרב ר' העשיל הארצשטארק, פאנסקא דריי, איז שוין צוריקגעקומען פון וועלט-קאנגרעס שומרי-שבת און בערלין און צוריק אנגעטרעטען זיין אמט.

1-טער סלאנג-פילם-
סינא-טעאטער אין לאדז
"SPLENDID"

היינט און פאלגענדע טעג!
דראמע פון אנ'איינזאמער פרוי, וועלכע טרוימט וועגען רוהם און ליבע. קלאנג-זינגענדער, רעדעוודיגער פילם א. נ.

איהר בחור

אין דן הויפטראלן:
די בעליבטע אמעריקאנער אקטריסע
FANNY BRICE
EDNA MURPHY
G. WILLIAMS

פרייזען פון די פלעצער 1, 2, 3 זל.
אנהויב פון די סעאנסן: 4, 6, 8 און 10 אוו.

דאס ערשטע מיידעל

פון ניקא אי באגדאנאוו

39.

איך בין געבוירען געווארען אין דעם זעלבען פלאץ, וואו עס זענען פארגעקומען די בעשריבענע געשעהענישען. כ'בין נישט נאר אליעכינס א לאנדסמאן, נאר אויך אין איינע יאהרען מיט איהם און זיינער א חבר. איך געדענק איהם גוט, און ס'פערדריסט מיר אפיסעל, וואס ער האט מך נישט פערשריבען צווישען די חברה. איך בין געווען ענערגיש און אקטיוו און יענער צייט און זיך אויסגעטיילט פון א סך אנדערע. ער אבער האט מך נאר דערמאנט: עפעס א שווארצינקער בחור'ל האט גע-שפאסט פון זוערפארשטש'ן. אט דאס אלץ, וואס ער האט געשריבען וועגען מיר אין זיין מאנוסקריפט — ער האט געקאנט שרייבען מעהר. — דער מאנוסקריפט — זאג איך נאכאמאל — איז כמעט א ליטעראריש ווערק. אויב מען זאל עס פערגלייכען מיט דער היינטיגער ליטעראטור, איז עס פשוט א ליטעראריש ווערק און איך וואלט דא געווען אנ'איבערינגער.

איך האב געבראכט דעם מאנוסקריפט אין רעדאקציע נישט ווי א ליטעראריש ווערק, נאר ווי א טענשליכען דאקומענט. פאר מיר לינט דער מאנוסקריפט מיט אליאכינס האנדשריפט. ער איז אויף איינגעטיילט אין צוויי. די ערשטע העלפט ארייננערעכענדיג דאס אנקומען פון מיידעל אין,

דער קריידשטאט און איהר אויסוויילען אין אוקאם, איז אנגעשריבען אויף גרויען פאפיר; די צווייטע העלפט — אויף דער אנדערער זייט פון בלאנקען פון עפעס א לאזארעט (שפיטאל). ווען ס'וואלטען נישט געווען די קארע בעוויזען, וואלט איהר אז זיי געוואוסט, אז די ערשטע העלפט האט אליאכין געשריבען אין זיין צימערל, ווען ער איז געווען אין שטאט; די צווייטע העלפט — א סך שפעטער, אין פעלד-לאזארעט.

דער גאנצער מאנוסקריפט איז דאך א דאקומענט פון דעם וואוקס פון זיין פערזענליכקייט. זעהסט טאקע אויף אלע זייטען, ווי פון צופעליג-קייט, פון כאאס רייסט זיך ארויס דער נייער מענש. ליינט אכט, ווי אזוי ער הויבט אן: אויף די ערשטע זייטלעך איז ער נישט קלאר, שפעטער האלט ער נישט אויס — און ווערט אויפריכטיגער, ער איז אומרוהיג און צום סוף ווייזט ער זיך ארויס אויף יעדער שורה, א צאפלדיגער און זיך רייסענדיגער פאראויס.

דער וואוקס פון זיין פערזענליכקייט, וואס זעהט זיך קלאר ארויס פון זיין מאנוסקריפט, האט מיר פערגעניגען מעהר ווי אלץ. פון ליטערארישען שטאנדפונקט וואלט מען דעם מאנוסקריפט גע-האט פיל א סך אויסבעסערען. עס איז פערהאן א סך איבעריגס. צום ביישפיל, דיקאריאק און אנ-

איבעריקער. נאר איך האב דערזעהען אין איהם א כשרו, פון וועלכען עס ענטוויקעלט זיך און דער אטמאספערע פון פראנט א פערעקשנטער, שטארקער קעמפער. ווער עס איז געווען אויפ'ן פראנט, זאגט, ווי פיל האט איהר געזעהען וועלכע ריקארקעס, וואס פלעגען זיך לאזען מיט דומענקא, ארער מיט מאכנא — ווי עס איז אויסגעקומען?

כאטש עס ערשיינונג איז ווי פון אויבען, פון די וואוקענס. נאר אויב מיר וועלען זיך אריינטראכטען און א ביסעלע אריינדרינגען ווי לעיער, וועט קלאר ווערען, אז איהר קינדהייט וואס זי האט פערבראכט מיט'ן טאטען לעבען פריצים, האט איינגעפלאנצט אין איהר די שנאה צו דער פינסטערניש און דעם חורבן צום קאמף.

די איבעריגע טיפען האט אליאכין געגעבען נישט נאר ליטעראריש. נאר אויך לעבענסגעטריי. עס איז אייך אינטערעסאנט זייער שיקזאל, און עס איז נישט שווער צו טרעפען.

שטשוקין, נעניינט צו קליינבירגערליכקייט, האט בעשטעטיגט אליאכינס אפשאצונג: ער האט חתונה געהאט מיט א טאכטער פון א זיינערמאכער, ביי וועלכען ער האט צוגענומען דעם וועלאסיפעד און דער צייט פון פארטיזאנען אנפאל. ער האט גענומען אין נרן א פאבריקעל און פולען נאגג. ער לערנט זיך די ארבייט ביים שווער און ער גרייט זיך ארויסצושטעלען זיין נאמען אויפ'ן שילד. ער טראגט א לאנגען מאנטעל, א הויכע קאראקולענע היטעל, וועלכע ער נעמט אראפ מיט א זגרינגען שמייכעל פאר זיינע א טייל בעקאנטע פון קאמסאמאל. און דאמאלסט לופט הויך איבער זיין פנים א שאטען פון ערוואג-רונגען, צו וועלכע ער האט אנ'אנגענעמע בעציהונג.

קאסטיצקי איז ארויס פון קאמסאמאל פון שלעכטער בעציהונג צום נעפ. עס איז דא א קלאנג, אז ער האנדעלט מיט וואלד און פענזער גובערניע אונטער דער אנפיהרונג פון אנאפגעוויכטען פעטער, א פערבליבענעם בורזשוי, א נעפמאן.

פאטאפיטש האט מעהר טיף בעהערשט די גרונט-אגען פון מארקסיזם, דעם דיאלעקטישען מאטעריאליזם. ער איז געשטיגען הויך און ארבייט איז גובערנסקען קאמיטעט.

קאמוין ארבייט אין דער קאאפעראציע. ער האט חתונה געהאט מיט דער געלינקער איוואנאוו-שונא, וועלכע איז אנ'ענערגישע טוערין און דער פרוי-עראבטיילונג און איהר קוק אויף חתונה איז דער זעלבינער, וואס דעמיאן בעדני'ס.

און א סך קאנפליקטען גיבען די ארטיגע פויערים א סך נאך, אפי די ווייבער זאלען זיך נישט חבר'ן מיט איוואנטשינא.

דעם גלח'ס טאכטער קרעסטאוואזדוויזשענסקאיא, וואס האט אויסגעזעהען ווי אנ'אמאליגע אריסטא, און האט זיך אזוי פילדלעך געגרייט צום שפאצירען טראניש אין דער צייט פון דער אטאקע אויפ'ן ווייסען כוטאר, האט נישט אויסגעהאלטען דעם דרוק פון דער חברה מיט זייער נייעם בליק אויף ליבע און איז אנטלאפען פון קאמסאמאל און גלייך חתונה געהאט.

מיט אקסיאנאוו'ן איז פארגעקומען נאך ערגער; ביים איבערגאנג צום „נעפ" האט מען אויסגעפונען, אז ביי איהם פעלט א מאסע הרויט, און ווען מ'האט געלייענט דעם פסק-דין, האט ער ארויסגענומען ביי דער וואך א רעוואלווער און זיך דערשאסען.

(פארטזעצונג קומט).

אפטייקען

היינטיגע נאכט דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפּטייקען: אנטאנעוויטש, פאפיאניצקא 50; כאגרזשינסקי, פיעטריקאווער 164; סאקאלעוויטש, פזשעיאזד 19; רעמבעלינסקי, אנדזשעיא 28; זוגרעבעוויטש, פּיעטריקאווער 25; קאספערקעוויטש, זגערזשער 554; טראווקאווסקא, בזשעזשינער 56.

פון דער אכראנקע „הרצליה"

דאס קינדערהיים „הרצליה" (צעגעלניאנא פינף און זיבעציג) איז אצט נאך דעם זומער־סעזאן ווידער געעפענט געווארען. די פערוואלטונג טיילט מיט, אז אין דער אכראנקע זענען נאך דא פרייע פּלעצער און עס ווערען אנגענומען קינדער פון די ארימסטע שיכטען פון דער יודישער באפעלקערונג. (די קינדער בעל־קורס), עסען און טיילווייז קליידונג.

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען פון זונטאג דעם 31|8 און טעגליך, אויסער שבת, פון 4 ביז 6 נאכמיטאג אין לאקאל פון דער אכראנקע צעגעלניאנא פינף און זיבעציג.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג ד. 29 אויגוסט 1930

11.58 צייטסיגנאל פון ווארשא און העינאל פון מאריאצקען טורעם אין קראקא 1205 גראמאפאן־פליטען, 13.15 טאג־פראגראם, קינא און טעאטער רעפערטואר. 16.15 גראמאפאן־פליטען. 17.35 מר־ליטעררישע פארלעזונג. 18.00 לייכטע מוזיק אויסגעפירט פון נאלדס און פעטערבורסקיס ארקעסטערס. **19.00** פערשידענע. 19.20 גראמאפאן־פליטען. **19.35** שול־קאמוניקאט. 19.50 קאמוניקאט פון דער לאדזשער האנדעלס־קאמער פראגראם אויף מארגען, קאמוניקאטען, צייט־סיגנאל פון ווארשא. 20.00 ראדיא־זשורנאל. 20.15 סימפאנישער קאנצערט פון שווייצער־טאל אין ווארשא. 22.00 פעליעטאן. 22.15 קאמוניקאטען. 23.00 וואונשען, קאנצערט פון ג"א־גראמאפאן־פליטען.

שבת ד. 30 אויגוסט 1930

11.58 צייטסיגנאל פון ווארשא און העינאל פון מאריאצקען טורעם אין קראקא. 12.05 גראמאפאן־פליטען. 13.15 טאג־פראגראם, קינא און טעאטער־רעפערטואר. 15.50 פארלעזונג. 16.155 קאמוניקאט פון קאאפעראטיסטען פערבאנד. 16.20 מוזיק פון גראמאפאן־פליטען. 17.10 ארטיסטען־ווינקעלע, 17.35 פאסט־קעסטעל. 18.00 קינדער־פראגראם טראנסמיסיע פון קראקא). 19.00 פערשידענע. 19.2. שול־קאמוניקאט. 19.30 פעליעטאן, 19.45 קאמוניקאט פון דער לאדזשער האנדעלס־קאמער, פראגראם אויף מארגען, קאמוניקאטען, צייט־סיגנאל פון ווארשא. 20.00 ראדיא־זשורנאל. 20.15 פאפולערער קאנצערט פון שווייצער־טאל אין ווארשא. 22.00 פעליעטאן. 22.15 קאמוניקאטען, טאנץ־מוזיק.

ביי שטוהל-פערשטאפּונג

פערדויאונגס־שטערונגען, מאגען־ברענען, וואלגונגען, קאפּ־שמערצען, זאל מען נעהמען יעדען פריהמארגען נישטערן א גלאז נאטירליך ביטער־וואסער

„FRANCISZKA JÓZEFA"

צו בעקומען אין אלע אפּטייקען און מקלאר־געשעפטען

פון יודישען טעאטער

אין יודישען טעאטער אין פילהארמאניע ווערען געגעבען 3 געזעגענונגס־פארשטעלונגען פון די בעקאנטע ארטיסטען מאריס לאמפע און פאני מענדעלעוויטש פאר זייער אפפאהרען קיין אויסלאנד.

היינט, פרייטאג און מארגען שבת 4 נאכמיטאג ווערט אויפגעפיהרט די בעקאנטע פיעסע „זשירובקא" שבת און זונטאג אין אווענד — פרעמיערע פון דער פיעסע „דער אייביגער נאר".

מעלדונגען

פערשרייבט אייך אלס לעזער אין דער יודישער פאלקס־ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גאָרדאָן אין לאדז שענקעוויטשא דריי פינף.

די יודישע פאלקס־ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גאָרדאָן איז איינע פון די גרעסטע ביבליאטעקען אין אונזער שטאט.

זי בעזיצט 6 טויזענד העברעאישע, יודישע, פּוילישע און דייטשע ביכער, און די נייעסטע ארץ־ישראלדיגע און ארטיגע אויסגאבען, ווי אויך א ספעציעלע אפטיילונג פאר אנפענגער אין העברעאיש, פאר ארבייטסלאזע און שילער א גרויסע הנחה. די ביבליאטעק איז געעפנט 4 מאל וועכענטליך, זונטאג, דינסטאג, דאנערשטאג און שבת פון 8 בעז 10 אין אווענט.

אלמונע שטריקער־ארבייטער!

זונטאג, דעם 31. אויגוסט, 8 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון טעקסטיל־פעראיין, וולסכאדניא זיבעציג.

א גרויסע פערזאמלונג פון אלע שטריקער־ארבייטער וועגען די איצטיגע לאגע און מאך און די צוגרייטונג צו א לוין־אקציע.

די פערוואלטונג פון טעקסטיל־פעראיין אפטיילונג זיבעץ „נייע".

עונג שבת

5 עס ווערט צוריק איינגעארדענט דער מסבת עונג שבת אין אונזער לאקאל „צעירי מזרחי", קר לינסקי 44, מיט דער בעטייליגונג פון הרב גוטער קאווסקי. אלע חברים און סימפאטיקער ווערען געבעטען צו קומען.

די ביבליאטעק ווערט פערגרעסערט מיט העברעאישע און יודישע נייע אויסגאבען. כי קד מענדיגע וואך ווערט דער לעזעזאל געעפענט מיט הי נע און ארץ־ישראל צייטונגען. הועד.

נישט דזשאן בלויז

(ענדע פון דער 11־טע זייט).

ארימסטען יודישען קווארטאל. אויך די פאמיליע איז געבענטשט מיט א היבש ביסעל קינדערלעך, און אויך זיי, די קינדערלעך, גייען אויס נאך א ביסעל מילך, נאך א שטיקעל ברויט, דער שפּיטער ליגט קראנק אין שפּיטאל, די מאמע בעקומט עטליכע דאלאר א וואך שטיצע, אבער עס קלעקט אויף א צאל. מיקען דערמיט קיין לעבען נישט מאכען.

און אט ברענגט מען זיך צופיהרען א מאמע אהערע דריי קליינע קינדערלעך, און בעט עהרען די איינצוגעבען, כדי אליין צו גיין ארבייטען. די צוויי עלטערע מיידלעך, א צווילינג פון א יאהר פינף, קען מען נאך ווי ס'איז איינארדענען, אבער וואס טוט מען מיט קלענסטען, מיטן יונגעלע, וועלכער זיצט ביי דער מאמען אויפן שויס און גימוטשט זיך אין א בעווגדערן אויספאסונג? אויך דא אין די ארבייטסלאזיגקייט די הויפט־צרה: דער מאן געדענקט אום אהן ארבייט שוין פאלה א גאנץ יאהר.

און אט קומט א מיטעל־יעהריגער מאן, א בעוואקסענער מיט שווארץ שטעכיק בערדעל, און א גרויסע שמוציגע העמד, און דערצעהלט די גוט בעקאנטע געשיכטע: יעדען טאג שטייט ער אויף פארטאג און לויפט זוכען ארבייט. ער זוכט ער, נישטערט, אבער ער קומט א היים יעדען טאג מיט דעמזעלבען ענטפער: „נישטא קיין ארבייט, סאטש נעם און טראג זיך ארויס פון ביזק איז וואסער".

א דענטיסט האט איינגעגעבען אין א צייטונג, אז ער זוכט א מיידעל און אויף מארגען פריה זענען צום דענטיסט געקומען איבער פינף הונדערט מיידלעך. וועלכע האבען שוין נישט צוטראגען דאס הויז. מ'האט געמוזט ארויסרופען פאליציי און צוטרייבען די מחנה מיידלעך, וואס זענען געקומען מיט דער האפענונג צו קריגען די שטעלע פון עטליכע דאלאר א וואך.

ס'איז געקומען א קריזיס, וואס פרעסט אויף די לעצטע ברעקלעך, וועלכע זענען פערבליבען פון די עטליכע „פעטע יאהרען", און דער קריזיס לאזט זיך שוין פיהלען אויף דער יודישער גאס מיט זיין גאנצער כוח.

* * *

דער קראך אויף דער ניו־יארקער בערזע האט אויך געבראכט מיט זיך א עפידעמיע פון משוגעת. ווערען אצט איבערגעפילט מיט געהיהרטע פון זיינע שליב ביזנעס־פעהלוסען און שלעכטע צייטען.

אין די אינסטיטוציעס פאר משוגעים אין ניו־יארק פלעגען ביז אהער צוקומען פון טויזענד ביז ביז 12 הונדערט נייע קראנקע א יאהר. אבער היינטיגען יאהר וועט די צאל דערגרייכען ביז 19 הונדערט.

אין משוגעת פאלען אריין א גרויסע צאהל באנקירען, רייכע לייט, וועלכע האבען יאהרען לאנג געלעבט אלס מיליאנערען, און אצט זענען די דערמאנונגען ממש עד ככר לחם.

ניו־יארק דערציילט זיך און מוראדיגע מעשיות פון אזעלכע געפאלענע מענשען.

אין די לעצטע עטליכע חדשים זענען פארגעקומען שרעקליכע מעשים. פערצווייפעלטע מיטערס האבען אוים משוגעת ערמארדעט זייערע קינדער און דך אליין. פאטערס, פערצווייפעלטע, וואס די קאנען נישט מאכען קיין לעבען, האבען ערמארדעט זייערע גאנצע פאמיליעס.

דאס איז נישט קיין איבערטרייבונג, נאר די פאקטישע ווירקליכקייט.

די שפּיטעלער און אינסטיטוציעס פאר משוגעים נעוועלשאפט צו פערשפרייטען מלאכה און ערד־ארבייט צווישען יודען „ארט" אין לאדז, וואולטשאנסקא 27, טעל. 111.23

די פערוואלטונג פון „ארט" אין לאדז מאכט דערמיט בעקאנט אז עס האבען זיך שוין אנגעהויבען די למודים אויף פאלגענדע קורסען:

1) רונד־קראפט וואקען; 2) קראפט־שפולען; 3) וועש־נייען; 4) האמער־שניידעריי; 5) מאשין־האפט; 6) האנד־האפט; 7) מאניקור; 8) אנדרולאציע.

איינשרייבונגען אויף די רערמאהנטע קורסען נעהמט נאך אן די קאנצעלאריע פון „ארט" וואולטשאנסקא 27 אין די ביוראשעה׳ן. 18353

Dziś w RADJO Godz. 22.00 Prawda o Robinsonie Cruzoe"

אויסערגעוועהנליכע איבערראשונג פאר לאדז און אומגעגענד!

די פאפולערע און קאנקורענצלאזע פערפומעריע פירמע ד. מארקוס אין לאדז, פיעטריקאווער 59, טעל. 128-02, האט פארגעברייט איבערראשענדע סורפריזען פאר דער געעהרטער קונדשאפט. יעדע קונדע בעקומט ביים קלענסטען איינקויף גענצליך גראטיס א שטיק טואלעט־זייף מיט א שאכטעל שוהפאסטע. אויסצרדעם ווערען אלע קאסמעטישע ארטיקלען בערעכענט צו שטרענגע פאבריקס־פרייזען. ווער עס קויפט ביי מיר איינמאל, בלייבט אייך שטענדיג מיין קונדע. געדענקט די אדרעס.

Lekarz-Dentysta

P. Żytnicka-Kahanowa

powróciła

11-go Listopada 9 (Konstantynowska)
telefon 133-53.

צושניידערן

לאנג יעהריגער צושניידער פון מענער־קאנפעקציע זוכט א אמטען אויף סטעלע, עס קען אויך זיין אויף שפיט, פריז 25 גראשען פון שפיק נאוואמיעסקא 6 ביי גאלדשטיין

א וואוינונג

פאר 2 יונגעלייט אדער 2 שילערס ביי אנ'שטענדיגער פאמיליע איבצוגעבען אויף מאנאטליך. צו ערפאהרען קילינסקי 60 וו. 35

2 יונגעלייט

קענען בעקומען לאזשי ביי אנ'שטענדיגער פאמיליע אויף מאנאטליך. צו ערפאהרען שענקעוויטשא 15 ביי זילבערגלייט

ס'ווערט געזוכט
א לערן-יונגעל
און א האנד־נייהעריז
צו דאמען־מאגאזין ביי
הערשליקאוויטש
קאנסטאנטינער 3.

עלטערן!

אין מיין נאכמיטאג **חדר־שולע** ווערען אנגענומען קינדער וואס לערנען אין פאווערשכנע שולען צו לערנען: עברי, חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריף וזעלבסט צוזאמענשטעלען. ס'ווערען אויך אנגענומען אנפענגער וואס ס'ווערט אין פערלויף פון 6 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. א שפראכע רעליגיע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען.

איינשרייבען טעגליך 2 ביז 8 אווענד.

יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאק וואלנאשטשי (נמץ שטאט) 6.
קוועזר אפיצינע, ועבטס, 2. שם.

נויטיג א קוואליפיצירטער
שטריקער
צו א לינקס־מאשין אויף די בעסטע בעדינגונגען
צו ווענדען זיך זאפארט
ווארשא. נאלעווקי 37 וו. 22

א ערשטקלאסיגע קראפט

א טיכטיגער מאניפולאנט־מייסטער, א רוטינירטער סוחר זוכט א פאסטען אלס מאניפולאנט, אדער אלס פערטרעטער פון שעף. קען אויך ווי בוכפיהרונג ווי אויך זעמטליכע ארבייט פון ארבייטס־ביכער און סאציאלע אפצאהלונגען, פערמיטלער גצוואונשען. אפערטען אונטער „ר. ס." אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט."

פערלאנגט נור
גומי-קלעצער
„GLOBUS"
מיט דער נייער מארקע

די גומי־קלעצער „GLOBUS" זענען אויסגעפערטיגט פון ערשטקלאסיגע מאטעריאלען און זענען די דויערהאפטיגסטע און ביליגסטע. מיר גאראנטירען פאר'ן טראגען די „GLOBUS" קלעצער אויף 3 חדשים צייט. פאלס זיי וועלען צושאנדען ווערען פאר דעם טערמין, גיבען מיר נייע „GLOBUS"-קלעצער.

צו בעקומען ביי

M. WAJNACHT Łódź, Nowomiejska 31.

אכטונג: ביים איינקויף פון גומי־קלעצער „Globus" בעקומט מען גראטיס רעקלאמע־באלאנס.

3 **צימערן**
— און קוך —
מיט אלע בעקוועמליכקייטען צו א זעהר ביליגען פרייז איבערצוגעבען.
צו ערפאהרען
קילינסקי 61, וו. 12

נייערינס

האנד און מאשין
צו סוועטער
ווערט פון זאפארט געזוכט
ביי פעכמאן
3 קאנסטאנטינער

ס'ווערט געזוכט
א לערן-מעדעל
ביי א שטיקערין
מיט קעסט און לאזשי
צו ערפאהרען
ביי מ. בערהאוויטש
זאקאנטנא 17 טויער לינקס

א שטוב

אפצוגעבען
אויף א פראצאווניע
צו ערפאהרען
ביי יאציארזש
4 קאמיענא 4

רעליגיעזער יונגערמאן פון 22 יאהר אלט, אין א קליין שטעטעל, נעבען לאדז, א בעכער, זוכט א שידוך מיט אנ'אמעריקאנער מעדעל, וואס זאל שטאמען פון פוילען אהן אונטערשיד וויפיל געלד, נאר צו קענען פאהרען נאך אמעריקע. אפערטען אונטער „0" אין אדמיניסטראציע פון דער צייטונג.

ס'ווערט געזוכט
שטוּימערס
צו קראפט־מאשינען
ווי אויך א רעפעזירקע
צו ערפאהרען
ביי פרוינד
זגערזשער 13 2 שט.וו.17

א בודקע

צו פערדינגען
פאדזשעטשנא 15
ביי פריים
אין פוטער־געוועלב.

בעקאנטמאכונג

דער פריזיר פון זגאדניא 66 ליבקע אפיצינע איז אין דערהיים פרייטאג א גאנצען טאג, יעדען טאג אינדערפריה ביז 10 א זייגער און א גאנצען א וועגד און מוצש"ק און ערב יום טוב.

איבערצוגעבען
א רעמיזע

אין א גוטען פונקט, וואס עקזיסטירט שוין 7 יאהר פרייזווירדיג. צו ערפאהרען
Żeromskiego 34
(Pańska)

נויטיג א גוטע
נייהעריז
צו סוועטערס
האנד און מאשין ווי אויך א גוטער אבערלאק נייער
וואלבארסקא 21
א ארנאוויטש

קאקאא
Kosma
(פריהער „SAROTTI")
איז דאס בעסטע פון בעסטע.
— פאדערט איבעראל! —

הנהלות הגמנסיות

של החברה ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז מודיעות,
כי בקשות הכניסה מתקבלות כדלקמן:
בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים מגיסטרצקה 21
בלשכת הגמנסיה השניה לנערים. מגיסטרצקה 22
בלשכת הגמנסיה לנערות. פירמוביץ 6
בשעות העבודה.
אל המכינה אף מתקבלים נערים ונערות בגיל חמש שנים ומעלה
בלשכת הגמנסיה לנערות פירמוביץ 6
הלמודים והבחינות תחלנה ביום י' אלול ש. ז. (3.9.1930)

Szkoła Przemysłowa

Pomorska 46-48, tel. 163-80

Tow. Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów w Łodz

אפטיילונגען: מעכאנישע, עלעקטראטעכנישע, וועבעריי

די קאנצעלאריע ערטיילט אינפארמאציעס און נעמט אן איינשרייבונגען מאנטאג, דינסטאג, מיטוואך און דאנערשטאג פון 10—14

„WIEDZA"

מיט רעכט פון רעגירונגס - גימנאזיום

8-קלאסיגעס מעדכען-גימנאזיום

פילסודסקיעגא 62 (וווסכאדניא) טעל. 175-38

די איינשרייבונגען פון נייע אייגטרעטענדע שילערינס פאר די קלאסען A B C און פון דער I-טער ביז דער VIII-טער נעהמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך אויסער שבתים און ימים-טובים פון 10 ביז 1 און פון האלב 6 ביז 7 אוונט.

Dyrektor (—) B. JUDELEWICZ.

ווכטיג פאר שניידער-מייסטער און קאנפעקציאנערן!

מיר טיילען מיט, אז צוליב דער בעקוועמליכקייט פאר דער געעהרטער קונדשאפט האבען מיר איבערגעטראגען אין א פערגרעסערטן לאקאל אין זעלבן הויז פראנט דאס 3-טע געוועלב אונזער

שניידער-צודאטען-געשעפט

וואו מיר בעזיצען אויף לאגער צום ווינטער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע

פאלטען-פוטערס	אלפאגאס	סאמט-קעלנער
סאטינעז,	זיידענע פוטערס	ספעציעל אפטיילונג פון
וואטעלינע,	ראסהאר	דאמען
וויכטאריעס,	קעפער	הערען
בעק	קרויזע	קינדער
ערמעל-פוטער	מושלין	קנעפ
וולאשנאכא	לייווענד	גארנע

קומט און איבערציינגט אייך! — מיט אכטונג

BAZAR KRAWIECKI 8 נאוואמיעסקא 8

פראנט - געוועלב

איז הויז ווי עס געפינט זיך דאס טוך-לאגער פון בנימין מאראכא

בעמ.: פאר בעשטעלטע שניידער ספעציעלען ראבאט.

„MIMOZA"

קלאנג-פילם-טעאטער

ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!

דאס ליד פון דער סטיכיע

אין די הויפטראלען:

LUPE VELEZ
GARY COOPER
LOUIS WOLHEIM

די פרייזען פון די פלעצער זענען נישט פערגרעסערט.

נעכסטער פראגראם: „דעם מאנ'ס רעכט" מיט Rod la Rocque און Billie Dove

---

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
przeprowadził się na ul.
Piotrkowskiej 70
róg Traugutta).
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{30} rano, od 1-ej do 2^{30} pp., od 6 do 8^{30} wiecz.
w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE

Eug. Jaszuńskiej-Zeligmanowej

ul. Południowej 18, Tel. 168-82

איינשרייבונגען פון קאנדידאטקעס טעגליך פון 10—12 און פון 5—7 נאכמיטאג. ביים גימנאזיום א פארשולע „Dom Milusinskich" פאר קינדער פון 4 יאהר אן. אין פאריגען שול-יאהר האבען די מאטוראל-עקזאמענס געגעבען א רעזולטאט פון 100%

DR. MED.

Z. Datyner

צוריקגעקעהרט.

אוראלאג

ספעציאל-ארצט פאר בלאזען נירען און אורין-קראנקהייטען

Piramowicza 2

(Olginska) Telef. 148-95

נעמט אן פון 9—10 פארט און פון 6—8 אווענד.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט פערגיסונג פאר קראנקע אויף טילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיסן

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט ארויין אין דעם בויך און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטארבליך. ספעציעל גוטע היל-באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויטע פראקטיק מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר-דאקטאר בראכגרעווינג בעזאנגען זיכער דעם שוואכטען און געפעהרליכסטען בויך. אויך פאר הויקערס לאמנגען מיט הייל-גארטעלען און אפאראטען פאר פערקרומטע זמט און פלאט-פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענד, גוטענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.

עמפפאנגט פון 9 ביז 1 ביטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg
Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter

בעמערקונג: דאס „ערזעגליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג, דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר בעראנעט, פראפ. ד"ר י. מארישלער, פראפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע. מיר נעהמען אויך אן טערויבערטע פון דער קראנקען-קאסע

דאנקזאגונג.

ווערטיט דריק איך אויס דעם בעסטען דאנק דעם הערן דיר. י. ראפאפארט, ספעצ. פאר ברוך, וועלכער נעמט אן אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 טעל 177-22 פראנט פארט פאר זיין געווימענהאפטע פערלעגען מיר א גוטענעם היל-באנדאזש לויט זיין מעטאדע. האב געליטען אויף ברוך 20 יאהר און א דאנק איהם בין איך היינט געזונט חעם' עווי, או כ'קען איהם יעדען אנציגען חמם עמפפעהלען.

Dr. BERGHOF. Arzt.

DR. MED.

ANTONI

MILLER

Łódź, Targowa 32
fgont I piętro tel. 206-34
Choroby wewnętrzne i zakaźne.
Godz. przyjęć 8 — 9½ rano i od 7—8½ wiecz.

Dr. med. A. BANASZ

ספעציאל-ארצט פאר

נירען און בלאז קראנקה,

וואלטשאנסקא 23

טעל. 139 88

נעהמט אן פון 3—4 נ"מ.

DR. MED.

M. DAWIDOWICZ

אינערליכע קראנקהייטען

ספעצ. פאר הארץ און לונגען

צוריקגעקערט

נעהמט אן פון 6—8 נ"מ

שענקעוויטש 3/5

און פון 1—2 אין דער לעטשניצע „VITA"

7-kl. Szkoła

dla żyd. inteligencji (Zakład Freblowski)

KACENELSON-NACHUMOW

ul. POMORSKA 20 tel. (183-40). Zapisy w godz. od 4–7 p.p.

7-קל. שולע און פרעבלשולע פאר קינדער פון יוד. אינטעליגענץ

קאצענעלזאן = נאחומאב

פאמארסקא 20 טעל. 183-40. איינשרייבונגען פון 4 ביז 7 נאכמיטאג

די שולקאנצעלאריע נעהמט אן איינשרייבונגען פון קנאבען און מעדכען וואס זענען אין שולצוואנג, אין פארבערייטונגס-קלאס (A^0) ווערען אנגענומען קינדער פון 5½ יאהר. אין פרעבלשולע (שפיל-שול) קינדער פון 3-7 יאהר

די אונטעררריכטס-שפראך אין שולע, ווי אויך אין פרעבלשולע איז פויליש. פיר סנאבען א פערגרעסערטער קורס פון העברעאיש און אלע למודי-קודש אונטער דער פערזענליכער הנהלה פון

ר' יעקב בנימין קאצענעלזאן

פיר מעדכען א ספעציעלער קורס פון טענץ, ריטמיק, פלאסטיק לויטן פראגראם פון טאנץ-שולען פאר קינדער אונטער פאכמענישער ליטונג

פיר פויזיש שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמיטעלטע ווירד ערעפענט א נאכמיטאג שולע ■ ביז 50% בילינער ■ נאכמיטאג פרעבעלשולע

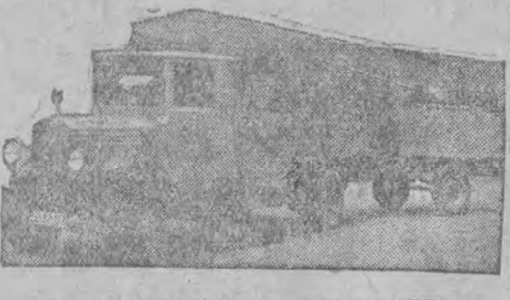

MIĘDZYNARODOWE TRANSPORTY
ROBERT THOMAS i S-ka
Piotrkowska 85, tel. 208-31, 106-49.

אין דער 7 קל. שולע

פון ש. זשעלאנקא

פילסודסקיעגא (וווסכאדניא) 68/70

ווערען אנגענומען שילער פון 6 יאהר אן און ווערען גרונדליך פארבערייטעט אין אלע היגע מיטעל-שולען. א ספעציעל בעוויכט ווערט געלייגט אויף אלע העברעאישע און רעליגיעזע למודים.

איינשרייבען טעגליך פון 10—2 און פון 4—6.

בעמ: דורכגאנג אויך דורך פיעטריקאווער 44/46

„PRACA"

פריוען-פאך-קורסען ביי דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאך - קענטנישע.

אין לאדז, וואלטשאנסקא 21

מאכט דערמיט בעקאנט, אז ס'ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף פאלגענדע אפטיילונגען:

1) דאמען-שניידעריי   2) שטיקעריי
3) וועשעריי   4) אנדרולאציע
5) גארטענטען   6) מאניקיר
7) היטען-פוצעריי.

דער סעקרעטאריאט ערטיילט אינפארמאציעס טעגליך פון 9—1 נאכמ. און פון 3—7 אווענד.

ווכטיג פאר דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג!

די ערשטע לאדזער גוט בע-קאנטע פאבריק פון שאמאט-אייווען און קוכען מאכט בעקאנט, אז צום קומענדען סעזאן האבען מיר ערעפענט די פאבריק אויף

וווסכאדניא 50

אין בעזיצט שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסט-מאדערנע

שאמאט-אייווען און קוכען

לויט די נייעסטע מאדעלען און געגען לאנג-יעהריגע גאראנטיע.

בעמערקונג: ס'ווערען אנגענומען אלער-ליי בעשטעלונגען ווי אויך רעפעראטורען. פינקטליכע אויספיהרונג. קומט און איבערצייגט אייך. מיט אכטונג

בירענבערג, לאדז, וווסכאדניא 50

בוכהאלטעריע

איינפאכע און דאפעלטע איטאליענישע און אמעריקאנישע

ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערן איך אויס גרונטליך פאר 30 זל. בלויז מאשין-שרייבען 10 זל. קיליג-סקיעגא 50 קוו. אפיציגע ערשטער שטאק (פריהער צע-געלניאנא 55) בעמערקונג: מיר עמטלען אויך קארעס-פאנדענץ האנדעלס-טערמינא-לאגיע און סטענאגראפיע.

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאהר פראקטיקום, ערטיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש פראנצויזיש, מאטעמאטיק, און בוכהאלטעריע.

שיף, שוו, יאקובא 12

רעכטע אפיציגע 1 שטאק ו 29

לעהרערין

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פיר ערוואקסענע אין יודישע פוילישע און דייטשע שפראכען לאטמאן בושעזשיגער 15.

א לאקאל

בעשטעהענד פון 9 גרעסערע צימערן, 3 קלענערע אין צענטרום שטאדט ווערט געזוכט. מעקלערס גע-ווינשען. אפערטען אונטער „Lokal szkolny" אבצוגעבען אין אדמיניסטראציע פון דער צייטונג.

Dr. BETTE

פערייזט.

Dr. M. WAJNBERG

נערוועען-קראנקהייטען

זשעראמסקיעגא 25, טעל. 20-12

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן אין דער לעטשניצע „VITA" פון 12—1

8-קל. מעדכען - גימנאזיום

מיט 3 פארבערייטונגס קלאסען (A. B. C.)

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס-שולען (קאטעגאריע A.)

MARJI HOCHSTEINOWEJ

Wólczańska 23, telef. 214-27

די איינטריטס-עגזאמענס הויבען זיך אן דעם 31-טען אויגוסט. דאס איינשרייבען פון שילערינס — טעגליך פון 10—2 און פון 5—7 אוהר.

בעמערקונג: ביים גימנאזיום „א קינדער-היים" פאר מעדכען און קנאבען פון 4 יאהר אן.

די בעשעפטיגונג אין דיזער פארשולע זענען פאר און נאכמיטאג

„Kultura"

Z Prawami Gimnazjów Państwowych

8 kl. Żeńskie Gimnazjum Tow.

w ŁODZI, ul. PIOTRKOWSKA 85 tel. 174-85

איינשרייבונגען נעמט אן דער סעקרעטאריאט פון דער שולע טעגליך פון 9 א זייגער פריה ביז 1 ביטאג. נידריגער אבצאהל. אנהויב פון שול-יאהר און איינטריטס-עקזאמענס דעם 2 סעפט. ד. י. אין איצטיגען שול-יאהר וועלען ערעפענט ווערן די II און III קל.

די 8-קל. מענער רעליגיעזע גימנאזיום

„בית-אולפנא"

60 צעגעלניאנא 60

אונטער דער לייטונג פון דירעקטאר אינזשיניער א. רוסאס.

איינשרייבונגען אין די פארבערייטונגס-קלאסען און אין אלע גימנאזיאלע קלאסען נעהמט אן די קאנצעלאריע טעגליך פון 10—2 פארמיטאג.

די עגזאמענס הייבען זיך אן א' פ' תצא (31 שיפרמיען) 10 א זייגער פארט

LUNA

פרעכטיגע מוזיקאַל. אילוסטר. אויסגעפיהרט פון סימפ. אָרקעסטער א. לייטונג פון ל. קאַנטאָר
אָנהויב 4 אַ זייגער נ"מ, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג
שבת און זונטאָג פון 12-3 זענען די פּרייזן 50 ג. און 1 זל.

היינט און פאלגענדע טעג!
דאָס בעקאַנטע ליבהאָבער-פּאָרל
Marja Corda i H. A. Schlettow
אין זייער ערשטער געמיינזאַמער קרעאַציע, אין דער שעהנער געגענווערטיגער דראַמע
דאָס שפּיל פון ליידענשאַפטען

סלאַנג-פילם-טעאַטער Grand-Kino
מאָרגען פּרעמיערע!

היינט צום לעצטן מאָל
פילם פון רייצענדע מעלאָדיעס
דיך אליין האָב איך געליבט
צי קען מען פאַראייניגען די פליכטען פון אַ'ן אַרטיסטקע און ווייב? אויף דער פראַגע ענטפערט די רייצענדע Mady Christians און Jan Stuewe
וואונדערשעהנע מעלאָדיעס, וואונדערשעהנע מוזיק. אויסער'ן פּראָגראַם: Dodadek Fleischerowski אָנהויב 6 אַ זייגער אָוו. שבת און זונטאָג 4 נאָכמ.
מאָרגען פּרעמיערע! „POGANIN" מיט Ramon Novarro אין דער טיטעלראָלע.

סינא-טעאַטער CORSO
מידריגע פּרייזן פון די פּלעצער

היינט און פאַלגענדע טעג! גרויסער סענסאַציאָנעלער דאָפּעלטער פּראָגראַם! היינט און פאַלגענדע טעג!
1) צום ערשטן מאָל אין לאָדז
גליהענדע זאַמדען
גרויסע סענסאַציאָנעלע דראַמע אין 10 אַקטען אין די הויפּטראָלען:
MILTON SILLS, VIOLA DANA i CHARLES MURRAY
2) # „דאָס ווילדע מעדעל"
מיט MARJA MALICKA און ZBYSZKO SAWAN
נעכסטער פּראָגראַם: „דאָס געשפּענסט פון פערברעכער" מיט Buck Jones

APOLLO
סימפאָנ. אָרקעסטער אונטער לייטונג פון א. בייגעלמאַן
פּרייזן פון די פּלעצער אויף די ערשטע סעאַנסען:
גאַלעריע 30 גר., באַלקאָן 50 גר., פּאַרטער 75 גר.

היינט און פאלג. טעג
דער ליבלינג פון אַלעמען
HARRY PEEL
אין גרויסען סאַלאָן-פילם אונטער'ן נאָמען:
„זיין בעסטער פריינד"
אין דער ראָלע פון אַ רייכער בת-יחידה ווירא שמיטערלאָו.
נעכסטער דאָפּעל-טער פּראָגראַם: 1) אויפן פּראַנט קיין שום נייעס 2) פריהלינגס-פּאַראַד

Wodewil

Odeon
די העלדין פון נח'ס תבה א. ג. Dolores Costello אין פילם
דער פּרויס אַפּפּערונג
אויסער'ן פּראָגראַם: אַ פאַרס א. ג. „ראַטעוועט, שדים".

וואַרשאַווער רעווי-טעאַטער „Chochlik"
אונטער דער לייטונג פון אַרט. Jerzy Darski
Kino Spółdzielni
40 SIENKIEWICZA 40

היינט און פאַלגענדע טעג! פּרעמיערע № 5
א. ג. # די שענסטע זענען די לאָדזערינס
אין 2 טיילען – 16 בילדער. עס נעהמען אָנטייל: Z. Żukowska, I. Grzybowska, J. Darski, W. Boruński, N. Niksarski, J. Szyndler, M. Popławski, mała Brońcia oraz Girlsy
אין פּראָגראַם: כינעזישע אינסצעניזאַציע א. ג. „O—SAJ—CZU"
סקעטש א. ג. „VERAX" לאַפּעקס נייע לידער „פּרויען-האַרץ" און אַ סך אַנדערע.
רעזשי: J. Darski און W. Boruński קאָנפערענסיער: J. Darski דעקאָראַציעס: קונסטמאַלער W. Nowakowski
אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' C. Kantor טעגליך 2 פאָרשטעלונגען 7.30 און 9.30 אָווענד. פּרייזן פון די פּלעצער פון 1 זל. ביז 2 זל.

רעווי-טעאַטער „Dobry Wieczór"
אין דער געביידע פון קינא-טעאַטער „BAJKA"
פּראַנציסקאַנער 31a, רוג בושינשינער
(צופאָהר מיט טראַמוואַיען 1, 6 און 14.)

היינט און פאלג. טעג!
פון דער גרויסער פּרעכטיגער רעווי פון נאַזאַנג און טאַנץ אין 2 טיילען 18 בילדער א. ג.
„ווען ס'ווייב קומט צוריק"...
אין פּראָגראַם: סקעטשען, אינסצעניזאַציעס, אַטראַקציע-סאָלאָ-נומערן, באַלעט, כאָרען א.ז.וו. אייגענע דעקאָראַציעס, קאָסטיומע ליכט-עפעקטען.
עס נעהמען אָנטייל די נייע אַנגאַזשירטע אַרטיסטען פון די וואַרשאַווער ביהנעס.
טעגליך 2 פאָרשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אָווענד שבת, זונטאָג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אָווענד
פאָרפאַרקויף פון בילעטן אין דער ביוראָ „Reklama Polska" פּיעטריקאַווער 101 טעל. 126-89 טעגליך פון 11 פריה ביז 4 נ"מ

קינא-טעאַטער ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
(ביים פּלאַץ קאָשטשעלני)
פּערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער אונט. דער לייטונג פון ה' סטעפאַנסקי

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פּרעמיערע! היינט און פאלגענדע טעג!
„דאָס זיבעטע געבאָט"
מעכטיגע דראַמע. אין די הויפּטראָלען:
Janet Gaynor i Charles Farrell

קינא „ERA"
זאַוויישאַ 22 (באַלוט)
„פלאָרא" דער ...
אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען 4.30 נאָכמ.
שבת און זונטאָג 12.30 אַ זייגער בייטאָג.
פערשטאַרקטער אָרקעסטער.
דער זאַל איז טעכניש ווענטילירט

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פּרעמיערע! היינט און פאלגענדע טעג!
„וואַגאַבונדן"
דראַמע אין 12 אַקטען. אין די הויפּטראָלען:
IRENA GAWĘCKA
ALEKSANDER STARZA
JERZY KOBUSZ
MARJAN CZAUSKI
אויסערדעם: אַמעריקאַנער פאַרס אין 12 אַקטען! אויסערדעם:
אָנאָנס! קורצליך: אויסטערלישע ליגענס פון נינא פּיעטראָוונא.

קויפט און לייענט די ביליגסטע צייטונג אין דער וועלט 5-גראָשען-בלאַט
מיטאָג-אויסגאַבע פון „נייעם פאָלקסבלאַט"

ערשיינט 12 בייטאָג און ברענגט די לעצטע נייעס פון טאָג און אַ רייכן און אינטערעסאַנטן לייען-מאַטעריאַל אויף אַקטועלע אילוסטראַציעס פון אַלע וויכטיגסטע וועלט-געשעהענישען.

אַבאָנעמענטס-פּרייז: אין לאָדז – 5 זל. אַ חודש מיט אַטראָגען אַ היים; אויף דער פּראָווינץ 6 זל. אַ חודש אין אויסלאַנד – 8 זל.
פאַר'ן אינהאַלט און טערמינען די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פאַראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און ביינאַכט.

אַנאָנסען-פּרייז: פאַר'ן טעקסט – 18 גר. פּריוואַט און ערב יום-טוב – 24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט – 40 . . . . 60 4
נאָכ'ן טעקסט – 12 . . . . 18 8
מילימעטער-שורות. ליניע דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען – 10 גר. אַ וואָרט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzystowski i D. Zilberberg.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
[illegible] Piotrkowska 21.